

Дмитро БРИЛІНСЬКИЙ

С Л О В Н И К
подільських говірок

Хмельницький
Редакційно-видавничий відділ
1991

ББК 84Ук 7—8
В 89 [N]

Словник подільських говірок вміщує понад 3000 найбільш вживаних місцевих діалектів, які є різновидністю загальнонародної мови.

У першій колонці — місцеві говірки і наріччя, у другій — переклад їх на сучасну українську літературну мову.

Вказані приклади вживання того чи іншого слова, дані граматичні форми деяких з них та ін.

Книжка видана коштом автора.

Спонсор — виконавчий комітет Хмельницької обласної Ради народних депутатів.

В 4702640000—18 без об'явл.
91

ISBN 5-7707-1409-3

СЛОВО ПРО АВТОРА

Брилінський Дмитро Михайлович народився 10 вересня 1916 року в с. Сирватинцях Городоцького району Хмельницької області в селянській родині.

Закінчив Сирватинецьку семирічку, 4-й курс робітфаку при Кам'янець-Подільському ІНО, Ніжинський державний педагогічний інститут ім. М. В. Гоголя, Хмельницький університет марксизму-ленінізму (відділ журналістики). Працював викладачем Кам'янець-Подільського педагогічного училища, завучем і вчителем української мови та літератури середньої школи, робітником заводу.

Відмінник народної освіти УРСР. Нагороджений медаллю А. С. Макаренка, двома грамотами міністерства освіти України.

Учасник Великої Вітчизняної війни. Нагороджений орденом Вітчизняної війни II ступеня, медаллю «За відвагу», багатьма іншими медалями, кількома десятками грамот.

Робітькор з 1936 року. Активний дописувач до газет та журналів. Автор багатьох журнальних статей.

Українська мова для українців — найцінніший духовний скарб. Вона мелодійна, співуча, барвиста і багата. Вона дорога нам.

Поет Олександр Підсуха з гордістю писав: «Ой, яка чудова українська мова!».

Рідну мову ми шануємо і що більше — щиро любимо.

Поет, академік Максим Тадейович Рильський, звертаючись до українців, просив: «Як парость виноградної лози, плекайте мову».

Мови мають діалектизми. Є вони і в нашій мові. Їхня наявність — ще одне свідчення багатства і розмаїтості української мови. Діалектні слова і вирази треба знати. Вони допомагають у вивченні історії народу, його мови, шляхів її розвитку, контактувань з навколишнім середовищем.

У наш час українська мова виходить на широку дорогу відродження. Вона має посісти місце, котрого заслуговує. Що не фраза, навіть слово в українській рідній мові — діамант душі пророчий. Знаємо, переконані: життя основа — рідне слово, віще слово. І тримають нашу силу — мови крила, вічні крила.

Мета автора — звернути увагу на наявність великої кількості подільських говірок в українській мові. Які ж їх головні особливості?

Головних особливостей три: фонетичні (зміна звуків у словах: бараки — буряни, градка — грядка, желізо — залізо), морфологічні (головом, книжком, руком, фабриком, замість —

головою, книжкою, рукою, фабрикою) і лексичні (верета — рядно, філіжанка — чашка, прут — хворостина, жукитка — піджак).

Конкретніше:

1. Частка — ся (рідше — сі) в неперехідних дієсловах ставиться перед ними: ся сміяла (сміялася), сі наговорила (наговорилася), ся втомив (втомився).

2. Іменники жіночого роду на — а, я в орудному відмінку мають закінчення — ов (-ьов), -ом (-ьом): хата — хатов, хатом; земля — земльов, земльом; книжка — книжков, книжком; праця — працюов, працюом; рідше: рука — рукоу, хата — хатоу.

3. У складених дієсловах допоміжне дієслово «бути» сплінується з відповідним дієсловом минулого часу: буду читав (замість — буду читати, читатиму), буду працював (буду працювати, працюватиму), буду конструював (буду конструювати, конструюватиму).

4. Дієслова теперішнього часу в множині закінчуються без пом'якшення приголосного: думают, пишут, ходят, міркуют, читают (замість — думають, пишут, ходять, міркують, читают).

5. В основах прикметників м'який приголосний — Н — вимовляється твердо: синий, літний, крайній, вчорашній (замість — синій, літній, крайній, вчорашній).

6. У словах, котрі починаються на О, — початковим ставиться в—: вовес (овес), волово (олово), воко (око), вобома (обома).

7. Чимало діалектизмів мають польське походження: пес (собака), п'єц (піч). Це зумовлено історичним становищем Поділля у минулому.

8. Форми окремих говірок подаються: чоловічий рід однини — повністю, а жіночий, середній і форма множини — лише кінцеві голосні (вокатий, -а, -е, -і).

Працюючи над Словником, автор спілкувався з подільськими письменниками, науковцями, вчителями і мешканцями багатьох населених пунктів Поділля. Уважно прислухався до розмов подолян по радіо.

Першим набутком у досягненні поставленої мети було видання моєї брошури «Матеріали до словника подільських говірок» Львівським державним університетом імені Івана Франка, за що слова подяки адресую викладачам З. М. Бичку, І. О. Кияшку, Т. А. Варемчуку.

Аби підтвердити наявність діалектизмів у подільському краї, використано цитати із текстів художніх творів подільських письменників різних часів, також праць окремих науковців і краєзнавців. Допоміг фольклор — українські народні пісні і казки, пов'язані з Поділлям.

У кінці Словника є три додатки. Це діалектні вирази, котрі побутують у розмовній мові подолян; цитати із творів Мелетія Смотрицького — подільського письменника і педагога; цитати з пісень та віршів невідомих авторів XVIII століття.

Додатки допоможуть читачам краще і глибше зрозуміти особливості подільських говірок.

Говірки подані в алфавітному порядку. Їх нараховується понад три тисячі.

Користуватися Словником легко і просто. Ліва сторона — говірки, права — їхня загальноприйнята літературна вимога.

Звернуто увагу, що найбільша кількість подільських говірок починаються буквами: п — 346, в — 331, к — 300, с — 225; а найменша: є — 11, у — 7, е — 5. Подається таблиця кількості говірок на початкові букви всього алфавіту.

Автор щиро вдячний заступнику Хмельницької обласної Ради народних депутатів А. А. Городецькій за доброзичливу

підтримку і конкретну допомогу у виданні Словника і письменнику-подолянину М. Н. Магері за кваліфіковані корисні поради.

Словник розрахований на вчителів, студентів, учнів шкіл і спеціальних середніх закладів, бібліотечних працівників, найширше коло читачів — шанувальників рідної української мови.

Автор.

УКРАЇНСЬКА АБЕТКА

Аа, Бб, Вв, Гг, Дд, Ее, Єе, Жж, Зз, Ии, Іі, Їй, Кк, Лл, Мм,
Нн, Оо, Пп, Рр, Сс, Тт, Уу, Фф, Хх, Цц, Чч, Шш, Щщ, Юю, Яя, Ъ.

КІЛЬКІСТЬ

подільських говірок на початкові букви

Аа	— 39	Нн	— 152
Бб	— 146	Оо	— 55
Вв	— 331	Пп	— 346
Гг	— 178	Рр	— 141
Дд	— 135	Сс	— 229
Ее	— 5	Тт	— 138
Єе	— 11	Уу	— 7
Жж	— 49	Фф	— 47
Зз	— 243	Хх	— 63
Ии	— —	Цц	— 49
Іі	— 17	Чч	— 52
Їй	— 26	Шш	— 88
Йй	— 7	Щщ	— 17
Кк	— 300	Юю	— 10
Лл	— 140	Яя	— 28
Мм	— 143		

Всього — 3190

А а

абетка-абетков, абетком	— абетка-абеткою
абись, абисьмо, абисьте; («Хочу, абись стала моєю жінкою»: казка «Три брати і кицька»).	— щоб ти, щоб ми, щоб ви
абисьмо знали	— аби ми знали
аби-м («Аби-м більше вночі не приходив»: казка «Ненькова сопілка і батіжок»).	— щоби
авіація-авіаційов, авіаційом	— авіація-авіацією
авжеж («А ти писав по-своєму, — чи так? — Авжеж»: «Кам'янецькими стежками», М. Магера).	— так
аво	— тут, ось тут
Австралія-Австралійом	— Австралія-Австралією
Австрія-Австріюм	— Австрія-Австрією
ага (Ага, то я ся сміяла).	— так (Так, то я сміялася).
агов	— стій, зупинися
агуш (Агуш, кури, звідси!).	— геть (Геть, кури звідси!).
ади (Ади, яка файна!).	— дивися (Дивися, яка гарна!).
адібет	— діабет
Адолько	— Адольф
ай (Ай, дуже болить!).	— ой (Ой, дуже болить!).
акація-акаційов, акаційом	— акація-акацією
Алла-Аллов, Аллом	— Алла-Аллою
Аляска-Алясков, Аляском	— Аляска-Аляскою
альбо (Альбо так, альбо інакше).	— або (Або так, або інакше).
альтернатива-альтернативом	— альтернатива-альтернативою
амба	— кінець
амбарас	— клопіт
амбіція-амбіційов, амбіційом	— амбіція-амбіцією

ані

аптека-аптеков, аптеком

аргонія-аргонієм

арцаби (варцаби)

асоціація-асоціацієм

атака-атаков, атаком

ахтобус

ач (Ач, казав, що малий!).

ато ж

ая: підтвердження (Ая, я сама чула).

ая: сумнів (Ая, хтось повірить цьому).

ая-ая: віра, впевненість (Ая-ая: буде добре робив, то буде добре жив).

аякже («Чи й справді тут переховувався Кармалюк? — Аякже»: «Кам'янецькими стежками», М. Магера).

а-йй-йй: гнів, невдоволення (А-йй-йй, певже не гріх знущатися над старою жінкою?).

а-йй-йй: захоплення (А-йй-йй, яка файна дівчина!).

— аж ніяк

— аптека-аптекою

— жоржина-жоржиною

— коробка для дверей, вікон

— асоціація-асоціацією

— атака-атакою

— автобус

— глянь, дивись (Дивись, казав, що малий!).

— так, еге ж

— так (Так, я сама чула).

— так (Так, хтось повірить цьому).

— так-так (Так-так: буде добре працювати, то буде добре жити).

— так

— який сором, яка ганьба (Який сором! Певже не гріх знущатися над старою жінкою?).

— ой (Ой, яка гарна дівчина!).

ББ

баба-бабов, бабом

баба («Та хоч би тих бабів он повстидався!»: «Комаргород», А. Ненцінський).

бабка

бабуня-бабуньом

ся бавив, -ла (Ся бавили діти)

ся бавити

ся бавить («Хто в сей марной облуді не будет ся бавить»: «Лямент», М. Смотрицький).

багацько, багацьо

базник

— бабуся-бабусею

— жінка

— подорожник

— бабуся-бабусею

— грався, -лася (Гралися діти).

— гратися, бавитися

— бавиться, грається, забавляється

— багато

— бузина

байда («Винось байду хліба і зубець часнику»: «Пастушки», М. Магера).	— шмат, шматок
байдики бити	— байдикувати, нічого не робити, ледарювати.
байдочка-байдочком	— шматочок
байка	— небилиця, вигадка, дурниця
балабухи (Наша хата з балабухів)	— круглий, трішки подовжений, шмат замісу з глини і соломи половини для викладання стін хат, хлівів
балабушки (Бабуся спекла балабушки).	— булочки (Бабуся спекла булочки).
балакати («Хто ви, паничу, що так файно по-мужицьки балакаєте?»: «Кам'янецькими стежками», М. Магера).	— говорити, розмовляти
баламут	— плетун, говорун, витівник
баланда (Наївся баланди, аж живіт болить).	— суп неякісний (Наївся супу неякісного, аж живіт болить).
балахан, балахон	— просторий верхній одяг
балачки	— розмови
балія	— велике кругле корито (таз) із жерсті
балок (На хату треба ще три балки).	— перекладина на стелю хати, хліва або стодоли
балухи (Витріщив балухи і зирить).	— очі великі
балювати («Як то Бог його до себе просив балювати»: «Пан і Іван в дорозі», С. Руданський).	— гостювати
баль	— бенкет
бамбаються (Бамбаються мотузки).	— висять, теліпаються (Теліпаються мотузки).
бамбула-бамбулом	— мордань
бамкає (Уже в церкві бамкають).	— дзвонить (Уже в церкві дзвонять)
бамкається	— теліпається
бамкати	— дзвонити
банда-бандов-бандом	— банда-бандою
бандилюки гнути	— займатися пустими розмовами
бандіт	— бандит

- банта
бантини
баняк, банячок
- банька-баньков, баньком
баньки
бараболі, бараболя-бараболюм
бараболиння
бараболяники
барак, бараки («...співаючи, са-
паєм бараки»: «Комаргород», А.
Ненцінський).
- барги (Сусід узяв брата за бар-
ги).
- барда-бардов-бардом
- бардзо
барило, барильце
баринш
баста (Баста твоїм витівкам).
- батьюшка
бахур, бахурі
буду бачив, -ла
ся бачив, -ла, -ли
бацнув, -ла, -ло, -ли
ся бацнув, -ла
бацнути
бацькати (Не бацькайся у воді).
- бебешки
без, бевз
ся безпокоїт
безпокоїти
Бенед, Бенедьо
береза-березов, березом
беручий, -а, -е, -і (Беручий до
роботи).
- бзина-бзином
бив («Потребним бив»: ...«Ля-
мент». М. Смотрицький).
ся бив, -ла, -ло, -ли
бидло
- сідало для курей
— перекладни в курниках
— казан, казанець, горщик ча-
вунний
— банка-банкою
— очі
— картопля-картоплею
— стебла картоплі, картоплиння
— картопляники
— буряк, буряки
- груди (Сусід узяв брата за
груди).
- барда-бардою; різновид соки-
ри
— дуже
— діжка, діжечка
— зиск, прибуток, користь
— кінець (Кінець твоїм витів-
кам).
- священик, піш
— дітлах, дітлахи
— буду бачити, бачитиму
— бачився, -лася, -лися
— вдарив, -ла, -ло, -ли
— вдарився, -лася
— вдарити легенько
— колотити, гратися (Не грайся
у воді).
- лівер
— бузок
— турбується
— турбувати
— Бенедикт
— береза-березою
— охочий, -а, -е, -і (Охочий до
роботи).
- бузина-бузиною
— був (Потрібний був).
- бився, -лася, -лося, -лися
— людина безкультурна, хамли-
ва

бим ся («Бим ся рум'янида...!»,
народна пісня).
бинда-биндов-биндом
бити (Іван Чайка бив волій).

ся бяти

буду бігав, -ла

бігають

бігме («Бігме»: «Світанок стрі-
чаємо в дорозі», Б. Кушнір).

бігом (Бігом іди сюди).

бігцем (Бігцем, Іванку, бігцем)

буду бідкався, -лася

ся бідкати

бідкатися

бідолашний, -а, -е, -і

буду бідував, -ла

біжат, біжить

біль в боці

білиця

більший, -а, -е, -і

біржа-біржом

біс

бішений, -а, -е, -і

блавотиння

блимає

блінок

блінокль

блюзка-блюзком

бляха-бляхов, бляхом

бляшаний, -а, -е, -і

бляшанка-бляшанком

бовтати

бовт (Староушинський район)

бовтає воду

богатий, -а, -е, -і

болай (Болай ти не мав добра!).

боженько («Ой боженьку, мій бо-
женьку». «Нам'янепними стеж-
ками», М. Магера).

бозя

ся боїт

боками носити

— коли б, аби (Коли б рум'яни-
лася).

— стрічка-стрічкою

— виробляти (Іван Чайка вироб-
ляв олію).

— битися

— буду бігати, бігатиму

— бігають

— чесно, слово честі, чесне сло-
во; дослівно — бог мій.

— швидше (Швидше йди сюди).

— прискорено йти, бігти

— буду журитися, журитимуся

— журитися

— журитися

— бідний, -а, -е, -і

— буду бідувати, бідуватиму

— біжать, біжить

— біль у боку

— білка

— вищий, -а, -е, -і

— біржа-біржею

— чорт, нечиста сила

— скажений, -а, -е, -і

— волошки

— миготить

— бінокль

— бінокль

— блюзка-блюзкою

— листи заліза

— залізний, -а, -е, -і

— тазик

— дурень, недотепа

— газета-газетою

— каламутить воду

— багатий, -а, -е, -і

— щоб (Щоб ти не мав добра!)

— бог

— Ікона, портрет святого

— боїться

— важко дихати

болит
 буду болів, -ла
 боліти
 болячка-болячком
 больний, -а, -е, -і
 больниця-больницею
 бомбитися, бомбаються
 (лежить, а ноги бомбаються).
 бомок
 бопак, бопаки
 бовзо
 буду боров, -ла
 ся боров, -ла
 борона-бороном
 буду боронив, -ла
 ся боронив, -ла, -ли
 буду боронував, -ла

 боронь Боже
 борше («Віжи борше!»: «Гуси-
 лебеді летять», М. Стельмах).
 боска («...матір боска»: «Народ
 про Кармалюка», В. Тищенко).
 босоркане (Староушицький ра-
 йон).
 бохонец
 сі бою, ся бою
 ся бояла («А я ся бояла, що не
 застану дорогого гостя»: «Ка-
 м'янецькими стежками», М. Ма-
 гера).
 ся бояти
 буду брав, -ла
 брєва-бровов, бровом
 буду бродив, -ла
 брує, вобрус

 будова-будовом
 будуть
 бузьок («Його родичів бачив учо-
 ра. Бузьків»: «Друзі», М. Ма-
 гера).

— болить
 — буду хворіти, хворітиму
 — хворіти
 — рана-раною, нарив
 — хворий, -а, -е, -і.
 — лікарня-лікарнею
 — висіти, висять (лежить, а но-
 ги висять); теліпаються
 — гелзь
 — буряк, буряки
 — швидко, хутко, хутчій
 — буду бороти, боротиму
 — боровся, -лася
 — борона-бороною
 — буду боронити, боронитиму
 — боронився, -лася, -лися
 — буду боронувати, боронувати-
 му
 — борони, Боже
 — скоріше, швидше

 — божа
 — відьма

 — хлібина
 — боюся
 — боялася

 — боятися
 — буду брати, братиму
 — брова-бровую
 — буду бродити, бродитиму
 — скатерка, виткана з конопля-
 ної нитки
 — будова-будовою
 — будуть
 — лелека, чорногуз

букаа
були, було
бурак, бураки
бурачина
бурин
бута-бутом
бутель
бутелька, бутельков-бутельком
бучок

— бутулка
— були, було
— буряк, буряки
— бурячиння
— бур'ян
— добро, надмірні достатки
— пляшка багатолітрова
— пляшка-пляшкою
— кийок, палиця

В в

вакса-ваксов, ваксом

валер'яна
валер'янка
валінок, валінки
валовина-валовином
валовокий, -а, -е, -і
валяти («Валій! — дружно гукнули хлопці»: «Кам'янецькими стежками», М. Магера).
валяється (Валється книжка на дивані).
валяються книжки
Валька-Вальков, Вальком
вально
вальок, вальки

ваненка-ваненком
ванянка
ванькир

вар
варгатий, -а, -е, -і
варги
варгонія-варгонійом

варат (Варат кашу).
буду варив, -ла
варіювати, варіює

— вакса-ваксою; мазь для взуття.
— валеріана (рослина)
— валеріана (ліки)
— валянок, валянки
— мішківина-мішковиною
— окатий, -а, -е, -і
— починати, розпочинати
— лежить (Лежить книжка на дивані).
— лежать як-небудь книжки
— Валентина-Валентиною
— гарно
— заміс з глини і соломи для обмотування ним дерев'яних палок і вкладання ними стель хат і хлівів
— таз, ванночка-ванночкою
— корито
— кухня; спальня в селянських хатах
— узвар
— губатий, -а, -е, -і
— уста, губи
— жоржина-жоржиною, георгіни
— варять (Варять кашу)
— буду варити, варитиму
— бешкетувати, бешкетує

варстат

варта-вартов, вартом

вартніше («...щоб вартніш не було», «Комаргород», А. Ненцінський).

варцаби (Зробив варцаби до дверей).

вар'ят

Василь-Васильом

вата-ватов, ватом

вахлі

ся вбрав, -ла

вбратися

вбувся, -лася

вбувся, -лася

ся вгамував, -ла, -ли

вганяти (Діти, не вганяйте).

вговкати (Ледве вговкала сусіда).

ся вдарив, -ла, -ли

вдіватися

ся вдів, -ла, -ли

вдітися

вдовець

вдовиця-вдовицьом

везут

великий, -а, -е, -і (Купив великих піваків).

великий, -а, -е, -і (Наша мама великого росту).

велян, вельон

Вера-Веров, Вером

верба-вербов, вербом

верета-веретов, веретом

веретка

веретчина-веретчинов, веретчином

веретце

Веронька-Вероньком

ся не верти (Ся не верти навколо мене).

верх (Верх хати покритий черепицею).

— **верстат**

— **варта-вартою**

— **дорожче**

— **лудки** (Виготовив лудки до дверей).

— **зла людина, злий**

— **Василь-Василем**

— **вата-ватою**

— **вафлі**

— **одягнувся, -лася**

— **одягнутися**

— **взувся, -лася, -лося, -лися**

— **звик, привик, -ла, -ло, -ли**

— **вгамувався, -лася, -лися**

— **бігати** (Діти, не бігайте).

— **заспокоїти** (Ледве заспокоїла сусіда).

— **вдарився, -лася, -лися**

— **одягатися**

— **одягнувся, -лася, -лися**

— **одягнутися**

— **вдовець**

— **вдова-вдовою**

— **везуть**

— **довгий, -а, -е, -і** (Купив довгих цвяхів).

— **високий, -а, -е, -і** (Наша мама високого росту).

— **фата-фатою**

— **Віра-Вірою**

— **верба-вербою**

— **рядно**

— **доріжка на підлогу в хаті, квартирі**

— **ряднина-рядниною**

— **ряденце**

— **Віра-Вірою**

— **не крутисся** (Не крутисся навколо мене).

— **дах** (Дах хати покритий черепицею).

верхо́вець («...дай мені того верховця»: «Народ про Кармалюка», В. Тищенко).

верховна-верховно́м

верша́ (Закинь у воду вершу).

верша́

вершта́т

вершу́ля-вершу́льом

весі́ле-весі́льом

буду́ вешта́вся, -лася

виба́ранчати (Не виба́ранчай, їж).

вибе́ндювати

виби́рай си́ (Виби́рай си́ кра́щі сли́вки).

виби́рай сі́ (Виби́рай сі́ з ха́ти)

буду́ виби́рав, -ла

виби́рають

ся ви́бринду́вав, -ла, -ло, -ли

ви́бриндува́тися

буду́ ви́води́в, -ла

буду́ ви́вча́в, -ла

ви́вчають

ся ви́гинає

ви́гін (Ви́жени ко́рову на ви́гін).

ви́гляди́в, -ла, -ло, -ли

ся ви́говори́в, -ла, -ли

ви́делка

ви́днє́лася́

буду́ ви́днє́ля́вся, -лася́

ви́ди́в, -ла, -ло, -ли

ся не ви́ди́ти

ви́дко, ви́дно́сі

ви́дніє́ться

буду́ ви́думу́вав, -ла

— ве́ршник

— ве́рховна-ве́рховно́ю

— сі́тка для ви́ловлюва́ння ри́би

— ве́ликий ро́т

— ве́рста́к

— при́стий (кі́л, ко́лесо, же́рдина, са́нки), при до́помозі якого ї́здять по ко́лу на са́нках по сні́гу.

— ве́сілля-ве́сілля́м

— буду́ вешта́тися, вешта́тимуся́

— пере́бирати́ (Не пере́бирай, ї́ж).

— пере́бирати́

— ви́бирай со́бі́ (Ви́бирай со́бі́ кра́щі сли́вки).

— ви́ходь (Ви́ходь з ха́ти).

— буду́ ви́бирати́, ви́бирати́му

— ви́бирають

— при́одягну́вся, -лася́, -лося́, -ли́ся

— при́одягну́тися, при́братися́

— буду́ ви́води́ти, ви́води́тиму

— буду́ ви́вчати́, ви́вчати́му

— ви́вчають

— ви́гинає́ться

— па́сови́сько́ (Ви́жени ко́рову на па́сови́сько́); па́сови́ще.

— по́каза́вся, -лася́, -лося́, -ли́ся

— ви́говори́вся, -лася́, ли́ся

— ви́лка

— по́ддівля́лася ува́жно, здивова́но пи́льно

— буду́ при́гляда́тися, при́гляда́тимуся́

— ба́чить, -ла, -ло, -ли

— не ба́читися́

— ви́дно

— сві́тає

— буду́ ви́думу́вати, ви́думу́вати́му

визвірився, -лася, -лося, лися

виймати (Вийми води з криниці).

викаблучуватися

буду викидав, -ла

викидають

викабелюватися

вилазити (Вилязьте з автобуса).

вилізати (Вилізайте на машину).

вилізати (Вилізли ціната).

вимантити

вина (Моя вина, що спізналася).

винен. -на, -ні

винен, -на, -но, -ні (Він винен мені гроші).

буду виписував, -ла, -ло, -ли

(Буду виписував газету «Хмельницький вечірній»).

випровадження

випсячити

буду висвітлював, -ла

вискалити зуби

вискубати

високора

вистигло, вистигнути

вистромив, -ла, -ло, -ли (Вистромивла голову).

витівка-витівком

витко сі надворі

ся витри

витрібеньки

витріпати (Витріпай верету).

буду витріпував, -ла

витрішки

буду витріщував, -ла очі

витрутити з хати

— видивився дуже сердито, злісно

— витягати (Витягни води з криниці).

— чванитися, хизуватися

— буду викидати, викидатиму

— викидають

— чванитися, самозакохуватися

— виходити (Виходьте з автобуса).

— сідати (Сідайте в машину).

— вилуплятися (Вилупилися курчата).

— випросити

— причина, привід

— несе відповідальність, провинився.

— позичив, -ла, -ло, -ли (Він позичив у мене гроші).

— буду передплачувати, передплачуватиму (Буду передплачувати газету «Хмельницький вечірній»).

— проводи в армію

— виганьбити, виляти

— буду висвітлювати, висвітлюватиму

— вищірити зуби

— висмикати

— осика

— прохололо, прохолонути

— висунув, -ла, -ло, -ли (Висунула голову).

— витівка-витівкою

— видно надворі

— витрися

— видумки, вигадки

— витрусити (Витруси рядно).

— буду витрушувати, витрушуватиму

— веселоці

— буду витріщувати, витріщуватиму очі

— виштовхати з хати

ся витягнув, -ла, -ли

вифицувати

ся вихваляє

буду виходив, -ла,

ся вишептав, -ла

вишка-вишком

вишкрабок

вишня-вишньою

буду вишукував, -ла

ся вицірив, -ла, -ло, -ли

виціритися

виюджувати

вівця-вівцями, вівцями

відати («Ніхто того не відає»:

«Треба всюди приятеля», С. Руданський).

відвага-відвагою, відвагою

буду відгружав, -ла

відгружати

ся віддала

ся віддаляє

віддихати

відземок («От відземка — прогинались брости»: «Скрипка вічності», В. Олійник).

відити

відімкни вікна

віднай двері

ся відказали

відказати

відки

відкоша дати

ся відкрутив, -ла, -ло, -ли

відлупити (Відлупи хліба).

відлупити (Хулігана відлупили).

відлупцювати

відмахати («Ще п'ятнадцять верств пішки треба нині відмахати»: «Кам'янецькими стінками», М. Магера).

— витягнувся, -лася, -лися

— вибрикувати, витанцювувати

— вихваляється

— буду виходити, виходитиму

— вишептався, -лася

— гора, горище в хаті

— щось маленьке, мізерне

— вишня-вишнею

— буду вишукувати, вишукуватиму

— видивився, -лася, -лося, -лися

— видивитися

— вимагати

— вівця-вівцею

— знати

— відвага-відвагою

— буду відвантажувати, відвантажуватиму

— відвантажувати

— одружилася, вийшла заміж

— віддаляється

— відпочивати

— ставбур

— бачити

— відкрий вікна

— відчини двері

— відмовилися

— відмовити

— звідки

— здачі дати

— відкрутився, -лася, -лося, -лися

— відламати (Відламай хліба).

— вибити (Хулігана вибили).

— вибити

— пробити віддаль

ся відмовчує
відноситися (Відношуся до батьків добре).
відпанахав, -ла (Відпанахав байду хліба).
відпичність
ся відпросили
буду відробляв, -ла

відскакує (Здоров'я почало відскакувати).

ся відступи

відтворити (Відтворити ворота).

відчиняти двері

віє («Буйний вітер віє»: народна пісня «Ой виїду я на могилу»).

вім'я

відчунав, -ла, -ло, -ли

вінтовка-вінтовков, вінтовком

вірно

вісімнадцять

вітрак

Вітька-Вітьком

віхоть (Візьми віхоть соломи).

вкраяти (Вкрай хліба).

вліпив («Як в око вліпив», фольклор).

вліті

вльот

вмент («...вмент очі вийма»: «Заклинання Богдана», А. Ненцінський).

вмісто

вмішуватися (Не вмішуйся в мої справи).

ся вмішує

внадився журавель

внизі (Внизі тече невеличка річка).

во

вобарінок

вобід

— відмовчується

— ставитися (Ставлюся до батьків добре).

— відрізав, -ла (Відрізав шматок хліба).

— відпочинок

— відпросилися

— буду відробляти, відробляти-му

— залишає («Здоров'я почало залишати).

— відступися

— відкрити (Відкрити ворота).

— відкривати двері

— дме

— гим'я

— виздоровів, -ла, -ло, -ли

— гвинтівка-гвинтівкою

— правильно

— вісімнадцять

— вітряк

— Віктор

— шмат (Візьми шмат соломи)

— врізати (Вріж хліба).

— вдарив

— влітку

— миттю

— зразу, негайно

— замість

— втручатися (Не втручайся в мої справи).

— втручається

— зачистив журавель

— вниз (Внизі тече невеличка річка).

— ось

— бублик

— обід

вобізвався, -лася	— обізвався, -лася
вобійме	— обійме
вобістя	— садиба, обійстя
вобома	— обома
вобочина	— обочина
вобрій	— обрій
вобробляти (Вобробляти землю треба добре).	— обробляти (Обробляти землю треба добре).
вобрус, брус	— скатерка, виткана з конопляної нитки
вобручка	— обручка
вобходити (Вобходимо стареньку маму).	— доглядати (Доглядаємо стареньку маму).
вобцас	— каблук
вовес	— овес
вовец (У нас нема вовец).	— овець (У нас нема овець).
вовна-вовнов; вовном	— вовна-вовною
буду ся вовтузив, -ла	— буду метушитися, метушитимуся; буду вовтузитися, вовтузитимуся
ся вовтузит, ся вовтузят	— метушитися, метушаться, вовтузиться, вовтузяться
вогирок, вогирки	— огірок, огірки
вогонь	— огонь, полум'я
буду вогорив	— буду говорити, говоритиму
вогоряти	— говорити
вогризатися	— огризатися, відсварюватися.
вода-водов, водом	— вода-водою
водево	— ось, ось тут
водежа	— одяг
воденки	— балачки, розмови
буду водив, -ла	— буду водити, водитиму
ся водив, -ла, -ло, -ли	— водився, -лася, -лося, -лися
водинадцять	— одинадцять
водинаціть	— одинадцять
водій-водійом	— водій-водієм
водіяло	— одіяло
вода-водов, водом	— вода-водою
озеро	— озеро
возір (Староушицький район).	— вікно
возрос, -ла, -ло, -ли (Возросла відповідальність).	— зріс, -ла, -ло, -ли (Зросла відповідальність).
возьде, возьдечки, возьдево	— тут, ось тут, ось

восьмеш («А це восьмеш у ру-	— вісьмеш
ки»: «Комаргород», А. Ненцін-	
ський).	
восьми, восьмить («...Хоч ти во-	— вісьми, вісьмить
сьми та вдар»: «Комаргород»,	
А. Ненцінський).	
война-войнов, войном	— війна-війною
войско («Уранці дивимось — не-	— військо
ма вже того войска!»: «Пиляв-	
ці», А. Ненцінський).	
воказія	— випадок
вокатий, -а, -е, -і	— окатий, -а, -е, -і
вокація-вокаційов, вокаційом	— акація-акацією
вокіп	— огорожа
воко, вочі	— око, очі
воколоти	— околоті
вокопсько	— цвинтар, кладовище для тварин
вокріп	— окріп
Воксана	— Оксана
вокуляри	— окуляри
вокурки	— окурки
Волекса-Волексом	— Олексій-Олексієм
Волена-Воленом	— Олена-Оленою
Воlessька-Воlessьков, Воlessьком	— Ольга-Ольгою
волива-воливов, воливом	— олива-оливою
воливо	— олово
волійниця, волійня	— олійня
Волянка-Волянков, Волянком	— Уляна-Уляною
буду володів, -ла	— буду володіти, володітиму
волохатий, -а, -е, -і	— кудлатий, -а, -е, -і; волосатий, -а, -е, -і
	— буду боронувати, боронувати-
буду волочив, -ла	му
	— боронувати
волочити	— Ольга-Ольгою
Волька-Вольков, Вольком	— там
вон, вонде, вондечки, вондево	— ригати, ригає, -ють
вонігувати, вонігує, -ють	— онука, онучка
вонука, вонучка	— онучі, ганчірки
вонучі	— опанча-опанчою
вопанча-вопанчом	— опеньки
вопеньки	
вопир	— чорт, нечиста сила
воп'юс	— пияк, п'яниця

вонудало
 буду вораб, -ла
 ся ворало
 вурвитель (вурвитель)
 ворати
 ворини
 ворінка
 воріх
 ворляни
 воробець
 ворожбит, ворожка, ворожити
 буду ворохобив, -ла
 ворут
 воса
 восадьба-восадьбов, восадьбом
 восальба-восальбов, восальбом
 воселедець
 восет
 восетрина
 восика
 восім
 восімдесят
 восінь, Восени
 восколок
 вослін
 वोкока-воооком
 वोокора
 буду वोотрив, -ла
 वोотрити
 वोотмеро
 वोотрішок («Сидить на वोотріш-
 ку і місить лимішку», фольклор).
 वोхналі, वोхналики
 वोхота (Є वोхота читати).
 वोчевидячки
 वोчерет
 वोчі
 वोчіпок
 वोчманів, -ла

— чучело
 — буду орати, оратиму
 — оранося
 — непослушник
 — орати
 — лаття для огорожі
 — ворота
 — горіх
 — айстри
 — горобець
 — вгадувач, гадалка, гадати, вга-
 дувати, відгадувати
 — буду ворохобити, ворохобити-
 му
 — орієть
 — оса
 — саднба-садабою
 — саднба-садибою
 — оселедець
 — осет
 — осетрина
 — осика
 — вісім
 — вісімдесят
 — осінь, осінню
 — осколок
 — лавка-лавкою
 — осока-осокою
 — тополя чорна
 — буду гострити, гостритиму
 — гострити
 — вісім
 — нут солом'яного даху
 — цвяхи, ухналі, ухналики
 — охота (Є охота читати); бажан-
 ня (Є бажання читати).
 — очевидячки
 — очерет
 — очі
 — очіпок
 — одурів, -ла; очманів, -ла

вощина

буду воював, -ла

влірнати

все (Я все думаю про батьків).

всей

всенький, -а, -е, -і («...і всенька ніч»: «Комаргород», А. Ненцінський).

всіляко («...бо в житті, всіляко доводиться»: «Комаргород», А. Ненцінський).

вскочив, -ла, -ло, -ли

встидно

встромив, -ла, -ло, -ли

вступати (Вступили до батьків).

вступися

всьо («Тепер всьо чотко»: «Комаргород», А. Ненцінський).

всьоравно, всьорамно

ся втира^{всь}в, -ла

си вто^{всь}мив, -ла

второпати («Може ти, сину, хоч щось второпаш?»: «Гуси-лебеді летять», М. Стельмах).

втрох

вуздечка-вуздечком

вуйко («Може таки дочекатися вуйка?»: «Тепло чужої руки», П. Цибульський), «Ми не винні вуйку!»: «Вітрова донька», В. Зубар).

вуйна-вуйнов, вуйном

вулий

Вуліян

— віск; витончені штучні листки з воску для відтягування стилників для меду і розплоду бджіл

— буду воювати, воюватиму

— занурюватись у воду

— завжди (Я завжди думаю про батьків).

— весь

— весь, -а, -е, -і

— всяко

— стрибнув, -ла, -ло, -ли

— соромно, стидно

— всунув, -ла, -ло, -ли

— заходити (Зайшли до батьків).

— відійди, іди звідси, відійди геть

— все

— однаково

— втирався, -лася

— втомився, -лася

— зрозуміти

— втрох

— уздечка-уздечкою

— дядько (материн брат)

— дядина-дядиною (дружина батькового брата), тітка

— вулик

— Улян

Вуліянівка-Вуліянівком (Вулія-
нівка — хутір села Великої Ле-
вади).

вучитель, вчителька

вуянка (вуйна)

вужко («Так і помреши у полі, як
вужко»: «Комаргорсд», А. Нен-
цінський).

вчора

вчителя

ся вчив, ся вчила

вчораки

вшитко, вшистко

буду в'язав, -ла

ся в'яже (Він ся в'яже до мене).

в'язатися

— **Улянівка-Улянівкою**

— **учитель, учителька**

— **тітка**

— **дядько**

— **вчора**

— **вчителі**

— **вчився, вчилися**

— **вчора**

— **все**

— **буду в'язати, в'язатиму**

— **пристає, присікується** (Він
пристає до мене).

— **присікуватися, приставати**

Г г

«га!» (Га, що тобі треба?).

габлі

гавега-гавегом

гавкают

говенди

газдиня-газдиньом

газета-газетов, газетом

газету постав

гайда (Гайда звідси!).

гайда (Гайда, почнемо копати).

гайнути («Гайнемо до болота?»):

«Друзі», М. Магера).

«гайта», «гайтя»

гайтю (Підемо, донечко, гайтю).

галатин

галка

галунка-галунков, галунком

Галька-Гальков, Гальком

— **таким словом відгукуються на**

запитання, окрик, виклик

— **вила з заокругленими зубами**

— **роззява-роззявою**

— **гавкають**

— **розмови, говоріння, балачки**

— **хазяйка-хазяйкою, господиня-
гоподинею**

— **газета-газетою**

— **газету положи**

— **геть** (Геть звідси!).

— **давай** (Давай, почнемо копати).

— **побігти**

— **такі слова вимовляють до ко-
ней, аби ті повертали вправо.**

— **прогулянка** (Підемо, донечно,
на прогулянку).

— **крикун, балакун**

— **м'яч**

— **писанка-писанкою, крашанка-
крашанкою**

— **Галина-Галиною**

гальмувати

гальопом

гамазей (Староушицький район)

гандрабатий, -а, -е, -і

Гандрій

Ганка-Ганков, Ганком

ганки

ганок

Гануся, Гануська

ганч («Оглядають: кінь, як со-
кіл, і ганчу не має!»: «Без'язика
коняка», С. Руданський).

Ганютка-Ганютков, Ганютком

буду ганьбив, -ла

Ганька

гараба-гарабом

гаргачка (Візьми його за гаргач-
ку).

гармидер

гарнітер (Мама купила новий гар-
нітер).

гас

гаті (Староушицький район).

гатка-гатков, гатком

гаспид, гаспит

гвалт

Гена

гепнув, -ла, -ло, -ли (Добре геп-
нув!).

гержати

гшешний, -а -е, -і

гзимс

гигнув, -ла, -ло, -ли

гидко, гидота

гижки, гишки

гикає, гикати

Гилена-Гиленов, Гиленом

— притишувати, зупиняти, тормо-
зити

— галопом

— магазин

— незграбний, -а, -е, -і

— Андрій

— Ганна-Ганною

— півники (квіти), татарське зіл-
ля

— веранда

— Ганна

— вада

— Ганна-Ганною

— буду лаяти, лаятиму; буду
ганьбити, ганьбитиму

— Ганна

— гарба-гарбою

— горло (Візьми його за горло).

— крик, балаканина, метушня,
сварка, неспокій

— плаття (Мама купила нове
плаття).

— керосин

— штани

— гребля-греблею

— чорт, нечиста сила, біс

— рятуйте

— Геннадій

— упав, -ла, -ло, -ли (Добре
впав!).

— іржати

— віруючий, чесний, справедли-
вий, -а, -е, -і

— випукла частина стіни, печі

— вмер, здох, -ла, -ло, -ли

— погано, погань

— холодець

— ікає, ікати

— Олена-Оленою

гиляка («Аж слухає — десь ворона на гиляці краче»: «Ворона і лис», С. Руданський).	— гілка-гілкою
гимзить	— плаче, скиглить
гимзіти	— плакати, скиглити
гиндель	— торг
гиндик	— індик
буду гиндлював, -ла	— буду торгувати, торгуватиму
гиндлювати	— торгувати
гиндляр	— торгош
гинуть	— гинуть
гинший, -а, -е, -і (Гинші люди).	— інший, -а, -е, -і (Інші люди).
гиц («Від дідуся гиц на піч»: «Прислів'я», С. Руданський).	— стриб
гицати	— підкидати
ся гицає	— підкидається
гицель	— собаколов
гіле, гілле	— гілля
гіляка	— гілка-гілкою
гіляка-гіляков, гіляком	— людина високого росту
гілячки	— гілки
гімняки	— кал тваринний
гіра-гіров, гіром	— гира-гирою
гіржа-гіржов, гіржом	— іржа-іржею
гірко (Гірко нам живеться).	— погано (Погано нам живеться).
гірчак	— водяний перець
гірше болить	— сильніше болить,
буду гладив, -ла	— буду гладити, гладитиму
ся гладила сорочка	— прасувалася сорочка
гладити (Погладь білизну).	— прасувати (Попрасуй білизну).
гладущик (Купила гладущик молока).	— глечик (Купила глечик молока).
гладят	— гладять
гледіти	— шукати
глей	— клей
глина-глинов, глином	— глина-глиною
глодати сухар, кістку	— гризти сухар, кістку
глоїна	— глей
глумитися	— знущатися
глухмак	— глухий, -а, -е
глядіти	— шукати
глянец	— блиск
гнилий, -а, -е, -і	— ледачий, -а, -е, -і.
гниляка	— нероба, ледар

ся гнівав, -ла (Прошу, Тарасе, ся не гнівати на мене»: «Кам'янецькими стежками», М. Магера).

гніт

гобід

«гов-гов-гов» (Гов, Лиска, гові).

голда

говорат

буду говорив, -ла

говорили тато

говорит

ся говорить

годдав, -ла («...тоді, як Іква годдала селу...». «Комаргород», А. Ненцінський).

годен, годна, годне, годні («Щось не годен, брате»: «Комаргород», А. Ненцінський).

годіяло

годний, а, -е, і («Мудрування твого я збагнути не годний»: «Слово Данила Нечая», А. Ненцінський).

годує дитину

буду годував, -ла

годувати

гожув

гозьде, гозьдо («Гозьдо»: «Комаргород», А. Ненцінський).

гоїрки

гойданка-гойданков, гойданком

гоко («...ще й кобила з їдним гоком»: «Комаргород», А. Ненцінський).

голву піднеси

голка-голков, голком

голова-головов, головою, головою

(дві) голові

буду голосував, -ла

голубовий, -а, -е, -і

Голька-Гольков, Гольком

— гнівався, -лася, -лося, лися

— фітіль

— обід

— «стій», «зупинися» (Стій, Лиска, стій!).

— голова велика

— говорять

— буду говорити, говоритиму

— говорив батько

— говорить

— говориться

— віддав, -ла

— може, можуть

— одіяло

— здатний, -а, -е, -і

— кормить дитину

— буду кормити, кормитиму,

— кормити

— кочерга

— тут, ось тут

— огірки

— гойдалка-гойдалкою

— око

— голову піднеси

— голка-голкою

— голова-головою

— (дві) голови

— буду голосувати, голосувати-му

— голубий, -а, -е, -і

— Ольга-Ольгою

буду гомонів, -ла
гона, гоно, гони
гонде, гонди
гондево
гондечки («Уже й Лятичів гон-
дечки видніє»: «Пилявці». А.
Ненцінський).
гондо

буду гонив, -ла (Гони, Катю, ку-
ри з саду).
гонталь
гонтя (Хата покрита гонтям).

буду гомонів, -ла
гомонят
гопки
гопнути
горав, -ла, -ло, -ли
горати поле; гораці («... то Се-
мен, чудний, коли горав»: «Но-
маргород», А. Ненцінський).
горлянка-горлянком
ся не горни до мене
горня
горнятко («Горнятком, дитино
моя»: «Добра дівчина», М. Ма-
гера).

горівка-горівком
горобець
горофляне поле
госени
гото
гоцки
гоці
буду грався, -лася

градка-градком
ся грає, ся грати
гралі
грамота-грамотом
граната-гранатом
грейда-грейдом
гренджоти

— буду гомоніти, гомонітиму
— вона, воно, вони
— там
— там
— там

— онде
— буду виганяти, виганятиму
(Виганяй, Катю, кури з саду):
— цвях довгий і товстий
— дранкэ (вузьні дощечки для
покриття дахів хат).
— буду гомоніти, гомонітиму
— гомонять
— танці
— стрибнути, вскочити
— орав, -ла, -ло, -ли
— орати поле; орачі

— горло
— не горнися до мене
— горщик глиняний
— горщечок

— горілка-горілкою
— горобець
— горохвяне поле
— восени
— ото
— гульбища, танці
— очі
— буду забавлятися, забавляти-
муся
— грядка-грядкою
— грається, гратися
— вила, шуфля
— грамота-грамотою
— граната-гранатою
— крейда-крейдою
— чоботи великі, проношені

гриза («...то й гризи нема»: «Комаргород», А. Ненцінський).	— морока, біда
гризи яблука	— їж яблука
гризтися	— журитися, сваритися
Гріша-Грішом, Грішка-Грішком	— Григорій-Григорієм
грубий, -а, -е, -і (Грубе дерево).	— товстий, -а, -е, -і (Товсте дерево).
грудка-грудком, грудомеха-грудомехом	— грудка-грудкою
грудомехи	— грудки
грудяки	— грудки
грушка-грушком	— груша-грушею
губи	— гриби
гудз (Набив на чолі гудз).	— гуля (Набив на чолі гулю).
гуж	— вуж
гузенський, -а, -е, -і	— вузенський, -а, -е, -і
гулиця-гулицьом	— вулиця-вулицею
гулюкати	— викрикувати на когось
гуля (Староушицький район)	— гарбуз
гульки	— танці, гуляння, гульбища
гуляти (Музики грали, а ми гуляли).	— танцювати (Музики грали, а ми танцювали).
гуня, гунька-гуньком	— одяг зимовий вовняний чоловічий
гуска-гуском	— гуска-гускою
гутор (Староушицький район).	— півень
гуцюкати дитину	— підкидати дитину

Д д

давний, -а, -е, -і	— давній, -я, -є, -і
дажи, даже	— навіть
дай-но («Дай-но мені, може, прочитаю»: «Світанок стрічаємо в дорозі», Б. Кушнір).	— дай
дали (Дали перцю).	— дали (Дали перцю)
далі	— даліше
дамно	— давно
Дарка-Дарков, Дарком	— Одарка-Одаркою
дарити	— дарувати
буду дарував, -ла	— буду дарувати, даруватиму
дарують	— дарують
даси (Даси пацяттам їсти).	— дасиш (Дасиш поросяттам їсти).
Даська-Даськов, Даськом	— Одарка-Одаркою

двацятка	— десять копійок
двайцять («У дваццять первим»): «Розор», А. Ненцінський).	— двадцять
дванаціть	— дванадцять
двацїть	— двадцять
(п'ять) день	— (п'ять) днів
дверцята, дверцятка	— двері малі, маленькі
двіста	— двісті
дев'ятнацїть	— дев'ятнадцять
день-дньом	— день-днем
дерво росте	— дерево росте
буду деренчав, -ла	— буду стукати, стукатиму, гуркатиму
деренчати	— стукотіти, гуркотіти
держак	— ручка, наприклад, до сапи
ся держіте («Того ся держіте»: «Лямент», М. Смотрицький).	— держітеся, тримайтеся
дерти (Не дри голови).	— чухати (Не чухай голови).
ся не дри	— не чухайся
дерть	— комбїкорм
деруни	— млинці картопляні
десїть	— десять
дечка-дечком (Спекла дечку пирогів).	— посудина із листового заліза для печива
дибати	— ходити поволі, ледве ходити
ся дивив, -ла	— дивився, -лася, лося, -лися
ся дивит	— дивиться
ся дивував, -ла	— дивувався, -лася, -лося, -лися
димит	— димить
буде димів, -ла	— буде диміти, димітиме
димка (Вчора купила нову димку).	— спідниця (Вчора купила нову спідницю).
дира-диром	— дира-дирою
(три) дирі	— (три) дірки, дири
дитина-дитинов, дитином	— дитина-дитиною
дичка-дичком	— ненащеплене фруктовое дерево (яблуна, груша)
дишло	— дишель
дівка-дівком	— дівчина-дівчиною
дідуньо, дідьо («Від дідуня гиц на піч»: «Прислів'я», С. Руданський).	— дідусь
ся діє (Що ся діє?).	— діється (Що діється?).
ся діждали	— діждалися, дочекалися

ся діла (Де ся діла мітла?)
буду діяв, -ла
дзвінки лісові, садові
дзінь добрий

дзінькую
дзюра, дзюрка, дзюрочка
дзявкати
дзядзьо
дзьобають дівчата насіння гар-
буза

дзьободерево
ся догадав, -ла («Я зразу ся до-
гадав»: «Кам'янецькими стежка-
ми», М. Магера).

буду доганяв, -ла
договора (Україна підписала пер-
ші договори).

ся домовили
додоме
додрапались («Додрапались по
вербі до самого неба»: «Прислі-
в'я», С. Руданський).

буду доїв, -ла
буду доїдав, -ла
доїм корови
дожени
буду доказував, -ла

доки («Доки сонце зійде — ро-
са очі виїсть», фольклор).

долина
буду домальовував, -ла

Домка-Домков, Домком
буду дописував, -ла

ся домовляли
буду допитував, -ла

буду допікав, -ла

допикати
допишають

— ділася, поділася, зникла
— буду діяти, діятиму
— дзвоник лісові, садові
— день добрий, добрий день, до-
бридень

— дякую
— дира, дирка, дирочка
— гавкати
— дядько
— лузають дівчата насіння гар-
буза
— дятел
— здогадався, -лася

— буду доганяти, доганятиму
— договори (Україна підписала
перші договори).
— домовилися
— додому
— долізли

— буду доїти, доїтиму
— буду доїдати, доїдатиму
— доїмо корів
— наздожени
— буду доказувати, доказувати-
му
— поки

— пасовисько (з низькою травою).
— буду домальовувати, домальо-
вуватиму
— Домаха-Домахою
— буду дописувати, дописувати-
му
— домовлялися
— буду допитувати, допитувати-
му
— буду дошкуляти, дошкуляти-
му
— дошкуляти
— дошкулють

допіру
буду допомагав, -ла

доптати, допче
доп'яв, доп'яти («Де ти такий
одяг доп'яв?»): «Пастушки», М.
Магера).

буду дорікав, -ла
дорога-дорогов, дорогом
буду дорожив, -ла
(дві) дорозі
буду доручав, -ла
досада-досадов, досадам
буду доспівував, -ла

ся достав, -ла, -ли («Же ся дів-
чинонька мні красна достала».
«Піснь світська», XVIII ст.).
дохтор («Лічать, лічать дохто-
рі»: «Крива баба», С. Рудансь-
кий).

ся дочекав, -ла, --ли
буду дочитував, -ла (Буду дочити-
тував газету).
дочка-дочков, дочком
драглі
дрантя

брантя (От дрантя!).

буду драпав, -ла
драпак
драпака
драпати
буду дратував, -ла
ся дратував, -ла
ся дригає риба

дримба-дримбов, дримбом
дріботіти
дрочат

дрочити («Гляди ж, мухи не дро-
чи»: «Циган-пасічник», С. Ру-
данський).

— тільки що
— буду допомагати, допомагати-
му
— топтати, затоптує
— придбав, придбати

— буду дорікати, дорікати
— дорога-дорогою
— буду дорожити, дорожитиму
— (дві) дороги
— буду доручати, доручатиму
— смуток, журба, клопіт
— буду доспівувати, доспівувати-
тиму

— достався, -лася, -лися

— лікар

— дочекався, -лася, -лися
— буду дочитувати, дочитувати-
му (Буду дочитувати газету).
— дочка-дочкою
— холодець
— зношені, порозривані одяг, бі-
лизна
— людина погана (От погана лю-
дина!).
— буду скребти, скребтиму
— культиватор
— мітла з гілок
— скребти
— буду дратувати, дратуватиму
— дратувався, -лася, -лося, -лися
— ворухиться риба
— жінка надто худа
— робити часті кроки
— дратують, дражнять
— дратувати, дражнити

ся **дрочит**
 в другу (Зайди в другу хату).
 дубки (Староушицький район).
 дубчаки
 буду дув, -ла
 дує (Дує вітер).
 ся **дує**
 дується
 буду думав, -ла
 дужчий, -а, -е, -і
 думають
 думка-думков, думком
 (дві) думці
 дула
 дупірво
 буду дурів, -ла
 дусит (Чобіт дусит).
 дучка-дучков, дучком
 душа-душов, душом
 дуют (Дуют вітри, дуют буйні).
 дюра-дюром
 не дюрав підлоги
 дюрка-дюрком
 дюрочка-дюрочком

— **дражнитися, дратується**
 — в іншу (Зайди в іншу хату).
 — **хризантеми**
 — дуби молоді
 — буду дуги, дугиму
 — дме (Дме вітер).
 — **гнівається**
 — **гнівається**
 — буду думати, думатиму
 — **сильніший, -а, -е, -і**
 — думають
 — думка-думкою
 — (дві) думки
 — зад, задок, наприклад, дитини
 — тільки що
 — буду дуріти, дурітиму
 — тисне (Чобіт тисне).
 — **ямка-ямкою**
 — душа-душею
 — дують, дмуть
 — **дира-дирою**
 — не роби дир у підлозі
 — **дирка-диркою**
 — **дирочка-дирочкою**

Е е

еге (Еге, я прийду).
 ей (Ей, що сталося?).
екзаменти («Екзаменти здає тут
 і дурак»: «Комаргород», А. Нен-
 цінський).
ембери
 ет («Ет!»: «Гуси-лебеді летять»,
 М. Стельмах).

— так (Так, я прийду).
 — га (Га, що сталося?).
 — **екзамени**
 — бандити
 — ні, не хочу, не погоджуюся

Є є

єго («Ото єго до дикмелів заду-
 мали післати»: «Циган-пасічник».
 С. Руданський).
єден-єдного

— **його**
 — **один-одного**

една-еднов, едном
еднак («І над міру, не в міру, а
еднак нічого»: «Лямент», М.
Смотрицький).
Елена-Еленом
ему («І тут ему на біді щільник
меду дали»: «Циган-пасічник»,
С. Руданський).
ендза

— одна-однієІ
— одначе

— Олена-Оленою
— йому

— плакса; жінка, дівчина або
дитина надто плаксива, веред-
лива, надокучлива, невгамов-
на

— індик

— є

— сердиться

— сердитися

єндик

єст

ся єрипенит

єрипенитися

Ж ж

жаба-жабом
ся жадало
жаден («Жажен із села не міг
сказати»: «Комаргород», А. Нен-
цінський).

— жаба-жабою

— жадалося

— жоден

буду жалів, -ла

— буду жаліти, жалітиму

жалізо

— залізо

жалізо

— брухт металевий

буду жалував, -ла

— буду жаліти, жалітиму

жалувати («Прилетіла муха жа-
лувати»: з народної пісні).

— жаліти

жаровня

— совок для печі

буду жартував, -ла

— буду жартувати, жартуватиму

жах

— страх

жбурляти, жбурнув («...у жар
жбурнув, як хмизу оберемок»:
«Комаргород», А. Ненцінський).

— кидати, кинув.

жеб («... а жеб ти запався»:
«Комаргород», А. Ненцінський).

— щоб

жебрає

— просить милостині

жебрак

— прохач

жебракувати

— просити милостині, бути про-
хачем

желізо

— залізо

жемовидь
ся женив («Женились хлопці, відділялись»: «Комаргород», А. Ненцінський).

буду женихався

женихатися

Женька-Женьков, Женьком

Женько

жердка, жертка

жеребец

жеребна кобила

жеруться

жиби (Жиби ти знала, що це правда).

буду жив, -ла

живо («Ніиво із пекарні»: «Циган на сповіді», С. Руданський).

жидик, жебрак

жие, жиемо («Бо сумно людям ся жие»: «Кам'янецькими стежками», М. Магера).

жилавий, -а, -е, -і

жию, жиют

жінка-жінков, жінком

жінка (Іра — моя жінка).

жмакати

жмурити очі

жнець

буду жнивував, -ла

ся жниувало добре

жнивають

жолоб

жона («Пес, кінь, жона і дві старі кози». «Комаргород», А. Ненцінський).

жукетка-жукетков, жукетком

жупан

журба-журбов, журбом

— **ненаситність**

— **одружився**

— **буду свататися, свататимуся**

— **свататися**

— **Євгенія-Євгенією**

— **Євген**

— **жердина**

— **жеребець**

— **кобила, яка має родити лоша**

— **лаються, сваряться**

— **щоби, щоб** (Щоб ти знала, що це правда).

— **буду жити, житиму**

— **швидко, скоро, негайно**

— **горобець**

— **живе, живемо**

— **міцний, сильний, -а, -е -і**

— **живу, живуть**

— **жінка-жінкою**

— **дружина** (Іра — моя дружина).

— **викручувати**

— **приплющувати очі**

— **жнець**

— **буду жниувати, жниуватиму**

— **жниувалося добре**

— **жнивають**

— **корито довге дерев'яне**

— **дружина**

— **піджак**

— **піджак**

— **журба-журбою, тута-тутую**

З з

забавився, -лася

забавився, -лася

— **забарився, -лася, -лося, -лися**

— **затримався, -лася, -лося, -лися**

забалакався, -лася, -лося, -лися
забачив, -ла
ся забив, -ла, -ло, -ли
забирай сі з хати
забираний, -а, -е, -і

забити (Забили чоловіка)
забігався, -лася
ся заблудив, -ла
забожитися
ся забув, -ла, -ли
забулись-мо
завада-завадом
задавати (Завдай мішок).
заверуха-заверухов, заверухом

завести («Заведіть знайомство з
майбутніми панами»: «Кам'яне-
цькими стежками», М. Магера).
завитися хустиною

завідний, -а, -е, -і
заводить машину
заводит (Чо та жінка заводить?).

заводити
завсігди
завушниці
загавронився, -лася
загадка-загадкою
загатити воду в річці
ся заговорив, -ла

загорнути листя
задавака

ся задавив, -ла
ся задавати, задаватися
ся задає

задармісько («Задармісько, вихо-
дить...»: «Комаргород», А. Нен-
цінський).

задер, -ла, -ло, -ли (Задерла спід-
ницю).

— заговорився, -лася, -лося, -лися
— побачив, -ла, -ло, -ли
— убився, -лася, -лося, -лися
— виходь з хати, іди геть
— задріпаний, обстріпаний, -а,
-е, -і

— убити, вбити (Убили людину).
— втомився, -лася
— заблудився, -лася, -лися
— дати чесне слово, слово честі
— забувся, -лася, -лися
— забулися (забулися ми)
— перешкода-перешкодою
— піддавати (Піддай мішок).
— завірюха-завірюхою, хуга, за-
метіль, хуртовина-хуртовиною
— зав'язати, встановити

— зав'язати хустину, зав'язатися
хустиною

— заздрісний, -а, -е, -і

— заводить машину

— плаче, тяжко-важко ридає, го-
лосить (Чому та жінка плаче?).

— плакати, ридати, голосити

— завжди

— сережки

— задивився, -лася, -лося, -лися

— загадка-загадкою

— перекрити воду в річці

— заговорився, -лася, -лося, -ли-
ся

— загребти листя

— хвалько, чванько

— задушився, -лася, -лося, -лися

— чванитися, хизуватися

— чваниться

— даремно

— підтягнув, -ла, -ло, -ли (Під-
тягнула спідницю).

буду задирав, -ла
задеркуватий, -а, -е, -і
задзьобаний, -а, -е, -і
задкувати

задрапати листя
задріпаний, -а, -е, -і

задубів, -ла, -ло, -ли
ся задумав, -ла
ся задусив, -ла
задуха-задухов, задухом
заєць
зажмурити очі
ся зажохав, -ла, -ло, -ли
зажохався, -лася (Свиня зажоха-
лася).
зазуля-зазульом
зазуляста курка
заязбнув, -ла, -ло, -ли
зайвся, -лася, -лося, -лися

зайзор (Новоушицький район).
зак, заким (Заким сонце зійде,
роса очі виїсть).

закамарок
закарбувати (Закарбуй собі на
нос!).

заквасити

закладати («Диви, кам'янецький
кавалір нові вікна заклав»: «Теп-
ло чужої руки», П. Цибульський).

закопшити варги

закостеніти («Ви хочете, щоб я
закостеніла?»: «Вітрова донька»,
В. Зубар).

ся закохав, -ла

закрутитися («О, ти мене гарне-
нько закрутила»: «Вітрова донь-
ка», В. Зубар).

закуцьорбився, -лася, -лося

ся залізував, -ла, -ло

— буду задирати, задиратиму
— сварливий, -а, -е, -і
— заїжений, -а, -е, -і
— виходити назад, не повертаю-
чись обличчям
— загребти листя
— задріпаний, замащений, -а,
-е, -і
— затвердів, -ла, -ло, -ли; змерз
— задумався, -лася
— задушився, -лася
— задишка-задишкою
— заєць
— заплющити, закрити очі
— задихався, -лася, -лося, -лися
— задихався, -лася (Свиня зади-
халася).

— зозуля-зозулю
— сірувата (як зозуля) курка
— змерз, -ла, -ло, -ли
— посварився, -лася, -лося, -ли-
ся; полаявся
— абрикос
— поки (Поки сонце зійде, роса
очі виїсть).
— закуток
— позначити (Позначи собі на
носу).
— засолити
— вставляти

— відставити губи
— замерзнути, змерзнути

— закохався, -лася

— зав'язатися

— скрутився, зігнувся, -лася,
-лося

— зачісувався, -лася, -лося

залізати («Залазьте у машину»: «Батіжок», М. Магера).	— заходити, входити
зальоти (Брат пішов на зальоти).	— побачення (Брат пішов на по- бачення).
замальовка-замальовком	— замальовка-замальовкою
замазурений, -а, -е, -і	— невмиваний, -а, -е, -і, нечис- тий
замерз, -ла, -ли (Замерз на ка- чан).	— змерз, -ла, -ли (Змерз дуже).
замешкався, -лася	— затримався, -лася
замикати мову	— закінчувати розмову
замимренний, -а, -е, -і	— зобіжений, -а, -е, -і, нікудиш- ний
ся замкнув, -ла, -ли	— замкнувся, -лася, -лися
заморока-замороком	— клопіт
занапасть	— як-небудь
зануда	— людина погана, нікчемна
занурився, -лася	— заглибився, -лася
запався («...жеб ти запався»: «Комаргород», А. Ненцінський).	— пропав щез (Щоб ти пропав!).
запалилися лиця	— загорілися обличчя
ся запалило	— загорілося
запасака-запаском	— фартух
заперти (Запри двері).	— закрити (Закрий двері).
ся заплакала	— заплакалася
запорпався («Запорпався в сіно, то не відразу зігрівся, заснув»: «Тепло чужої руки», П. Цибуль- ський).	— заховався, заліз
запутав, -ла	— заплутав, -ла, -ло, -ли
запутати, запутують	— заплутати, заплутують
зара («В міліції то й зара, ка- жуть, б'ють», «Комаргород», А. Ненцінський).	— зараз
зараза-заразом	— погань
буду заробляв, -ла	— буду заробляти, зароблятиму
зарублювати спідницю	— підшивати спідницю
заслаб, -ла, -ло, -ли («Заслаб- неш — то ніщо вже не зціле»: «Комаргород», А. Ненцінський).	— захворів, -ла, -ло, -ли
засмальцований, -а, -е, -і	— заяложений, -а, -е, -і
буду засмічував, -ла	— буду засмічувати, засмічувати- му
засмічують	— засмічують

заснічений, -а, -е, -і
заснітилися (Вогирки заснітилися).

заставляв, -ла

заставляти

застиг, -ла, -ло, -ли

застриг у болото

засувати двері на замок

засунути (Засунь, дочко, двері).

зась (Я говорю, а тобі — зась).

затарабанити у вікно

зателенькати («...дрібно зателенькав на вежі дзвін»: «Тепло чужої руки», П. Цибульський).

затирка-затирков, затирком

заткати (Заткай п'єц).

затоки пішов

затохторити

затула-затулом

затулити (Затули пискоту рукою).

затуляти («Віта затулила руками лице»: «Ластівка», П. Цибульський).

затурканий, -а, -е, -і

затухає

затягнулися строки

затьопаний, -а, -е, -і

зафастригувати

зафіксувати

захлиснувся, -лася

ся захотіло, ся захоче

захтів, -ла («Ото їден і захтів»: «Пекельна смола», С. Руданський).

заціречки на молоці

зацьманий, -а, -е, -і

зачав, -ла, -ло, -ли

зачинає («Зачинає землю дерти»: «Вовк, собака і кіт», С. Руданський).

— недорослий, -а, -е, -і

— перестали рости, зачахли (Огірки зачахли).

— примушував, -ла

— примушувати

— захолов, -ла, -ло, -ли

— загруз у болото

— закривати двері на замок

— закрити (Закрий, дочко, двері на замок).

— не можна

— постукає у вікно

— задзвонити

— тісто, подрібнене руками

— закрити (Закрий піч).

— спотикаючись пішов

— заховати, щось десь подіти

— закривачка (пристрій із листового заліза для закривання селянської печі).

— закрити (Закрий рот рукою).

— закривати

— відсталий, -а, -е, -і

— згасає

— затрималися строки

— задріпаний, -а, -е, -і

— прошити щось тимчасово

— зафіксувати

— вдавився, -лася

— захотілося, захочеться

— захтів, -ла

— тістечка, щипанці на молоці

— зобіжений, занедбаний, запущений, занехаяний, -а, -е, -і

— почав, -ла, -ло, -ли

— починає, розпочинає

зачиняє («Каже вийти з хати всім, сама зачиняє»: «Крива баба». С. Руданський).	— закриває
зачіпати	— топати
буду зачісував, -ла	— буду зачісувати, зачісуватиму
ся зачісувати	— зачісуватися
зачісують	— зачісують
зачуханий, -а, -е, -і	— занебаний, занехаяний, -а, -е, -і
зашмаканий, -а, -е, -і	— сопливий, -а, -е, -і
зашнурувати (Зашнуруй черевики).	— зав'язати (Зав'яжи черевики).
зашпортався, -лася, -лося, -лися	— спотикнувся, -лася, -лося, -лися
зашіпати (Зашіпни сорочку).	— застібати (Застібни сорочку).
зашуритися (Староушицький район).	— притатіся
заява-заявов, заявом	— заява-заявою
збанок (До пори, до часу збанок воду носить).	— глечик
збанята («Грудя має, як збанята, сама чорнобрива», С. Руданський).	— глечики, скріплені між собою перемичкою
буду збирав, -ла	— буду збирати, збиратиму
збирають	— збирають
збитощник, збитощний, -а, -е, -і	— пустун, пустотливий, -а, -е, -і
збісився	— здурів, надто розсердився
ся збісiali	— подуріли, здуріли
збіже	— збігає
звалився, -лася, -лося, -лися (Звалилася з дерева).	— впав, -ла, -ло, -ли (Впала з дерева).
званія (Нема про сина званія).	— звістки (Нема про сина звістки).
не звинеться («А той не звинеться»: «Свічка», С. Руданський).	— не вибачиться
звідтам («...бо звідтам враз на Соловки поженуть»: «Комаргород», А. Ненцінський).	— звідти
звідтиво	— звідти
звідсіль («Тікай звідсіль, бо он доярки йдуть», «Комаргород», А. Ненцінський).	— звідся
звій	— рулон

згідзилася корова

згинув, -ла, -ло, -ли

згідний

ся згорбив, -ла, -ло, -ли

буду згортав, -ла, -ло

здав, -ла, -ли (Здали екзамени).

буду здавав, -ла (Буду здавав гроші в ощадкасу).

ся здали вороги

здають

ся здають (Ся здають вороги в полон)

здер, -ла, -ли (Здерли шапку з голови)

здибав, -ла, -ли («Вовк його здибає»: «Вовк, собака і кіт», С. Руданський).

здибав, -ла (Наша донька здибала сто карбованців).

ся здибали (Ся здибали із братом).

здибатися

буду здоганяв, -ла

здоровий, -а, -е, -і

здоровля («Дай, боже, їм здоровля повік»: «Кам'янецькими стежками», М. Магера).

зеленькати (Не зеленькай, сину).

зеленькають

зелепухи

земля-земльов, земльом

(дві) зернині

зима-зимов, зимом

зимний, -а, -е, -і

зимно

зирить

зібзар (Староушицький район).

зібратися

— **побігла корова, піднявши хвоста**

— **загинув, -ла, -ло, -ли; здох, ла, -ло, -ли**

— **погоджуюся**

— **згорбився, -лася, -лося, -лися**

— **буду згортати, згортатиму**

— **склав, -ла, -ли (Склали екзамени).**

— **буду здавати, здаватиму (Здаватиму гроші в ощадкасу).**

— **здалися вороги**

— **здають**

— **здаються (Здаються вороги в полон).**

— **зірвав, -ла, -ли (Зірвали шапку з голови); зняв, -ла, -ло, -ли**

— **зустрів, -ла**

— **знайшов, -ла, -ло, -ли (Наша донька знайшла сто карбованців).**

— **зустрілися (Зустрілися із братом).**

— **зустрічатися**

— **буду наздоганяти, наздоганятиму**

— **високий, -а, -е, -і**

— **здоров'я**

— **дзеленчати (Не дзеленчи, сину).**

— **дзеленчать**

— **фрукти недоспілі**

— **земля-землею**

— **(дві) зернини**

— **зима-зимою**

— **холодний, -а, -е, -і**

— **холодно**

— **дивиться**

— **замок**

— **вдягнутися, одягнутися**

зі́в, -ла, -ло, -ли

зі́на-зі́нов, зі́ном

зі́носько, зі́ньо

зі́нька-зі́ньком

ся зі́ссував, -ла, -ли

ся зі́рвали («Щоб пани, як тра-
буде, з них ся не зі́рвали»: «Ка-
м'янецькими стежками», М. Ма-
гера).

зі́сти

ся зі́ткнув, -ла, -ли

ся злагоди́в, -ла (Ся злагоди́в до
пої́здки).

злагоди́в, -ла (Злагоди́в чо́боти).

зла́пав, -ла

зле

злі́пив, -ла (Злі́пив хату невели-
ку).

злі́яніє (У мами — злі́яніє кро́ві).

ся зля́кав, -ла

зля́кають (Вони не зля́кають мене).

змерз у ру́ки

змі́я-змі́йом

зморився, -лася, -лися

ся змучи́в, -ла

змучи́вся, -лася

зна

буду зна́в, -ла

знаве́ць

ся знайду́т

знайо́мий, -а, -е, -і

ся знахо́дит

зни́штожи́в («...у папі́р, що зни-
штожи́в тебе»: «Комаргород», А.
Ненці́нський).

ся зні́мав, -ла

зні́матися

зно́чі

зо (Зо мно́м)

зоба́чив, -ла

— з'і́в, -ла, -ло, -ли

— зі́наї́да-зі́наї́дою

— зі́нові́й

— зі́наї́да-зі́наї́дою

— зі́ссува́вся, -лася, -лися

— зі́рвали́ся

— з'і́сти

— зі́ткну́вся, -лася, -лися

— підготува́вся, -лася (Підготу-
ва́вся до пої́здки).

— відре́монтува́в, -ла (Відре́мон-
тува́в чо́боти); поре́монтува́в,
-ла

— уші́ймав, -ла, злови́в, -ла

— по́гано, недо́бре

— збу́дував, побуду́вав, -ла (Збу-
ду́вав хату невели́ку).

— ви́лив (У мами — ви́лив кро́-
ві).

— зля́ка́вся, -лася

— зля́кають (Вони не зля́кають
мене).

— змерзли ру́ки

— змі́я-змі́єю

— втоми́вся, -лася, -лися

— втоми́вся, -лася

— втоми́вся, -лася

— зна́є

— буду́ знати, знати́му

— знаве́ць

— знайду́ться

— знайо́мий, -а, -е, -і

— знахо́диться

— зни́щив

— фотогра́фува́вся, -лася

— фотогра́фувати́ся

— зве́чора

— зі́ (Зі мно́ю).

— побачи́в, -ла

зовидів, -ла, -ли
 зозуля-зозульом
 зозулячі черевички
 зойкає
 золотий («Посилає на горіхи тобі
 золотого»: «Гусак», С. Рудансь-
 кий).
 зомлів, -ла
 зо мною
 зомняв, -ла
 ся зомняло
 зора-зором
 зошит постав
 зразу
 зратитись (Так ся зретив, аж во-
 гню креше).
 зробила би си туфлі
 зробило сі темно
 зубка, (зупка)
 зуміють
 ся зупинив, -ла, -ли
 зшиток (Купила десять зшитків).
 Зьонька-Зьоньком

— побачив, -ла, -ли, уледів
 — зозуля-зозулею
 — чина весняна (лісова рослина)
 — плаче, кричить
 — п'ятнадцять копійок
 — знепритомнів, -ла
 — зі мною
 — зім'яв, -ла
 — зім'ялося
 — зоря-зорею
 — зошит положи
 — зараз же, негайно
 — розсердитися (Так розсердився,
 що аж вогонь креше).
 — пошила би собі туфлі
 — сталося темно
 — суп
 — зуміють
 — зупинився, -лася, -лося
 — зошит (Купила десять зошитів).
 — Зіновій-Зіновієм

І і

Іванко («Де ти, Іванку?»): «Па-
 стушки», М. Магера).
 Івана Купайла
 Івань-Іваню
 буду ігнорував, -ла
 буду ідеалізував, -ла
 ідуть
 буду ізолював, -ла
 буду ікав, -ла
 Ілько
 буду іменував, -ла
 інвентар-інвентаром
 іней
 буду інтригував, -ла

— Іван
 — Івана Купала
 — Іван-Іване
 — буду ігнорувати, ігнорувати-
 му
 — буду ідеалізувати, ідеалізува-
 тиму
 — ідуть
 — буду ізолювати, ізолюватиму
 — буду ікати, ікатиму
 — Ілля
 — буду іменувати, іменуватиму
 — інвентар-інвентарем
 — іній, паморозь
 — буду інтригувати, інтригувати-
 му

буду інформував, -ла

Іра-Іром

буду іронізував, -ла

буду ішов, -ла

— буду інформувати, інформувати-
тиму

— Ірина-Іриною

— буду іронізувати, іронізувати-
тиму

— буду іти, іти-тиму

І І

буду їв, -ла

Іван

Іваниха-Іванихом

Івга-Івгом

Іден («Се я чув не від Ідного»;

«Кам'янецькими стежками», М. Магера).

Ідкий, -а, -е, -і; Ідкий вітер

Ідло

Ідна-Ідної

Іднаково

Ідне-Ідного

Ідним («...ще й кобила з Ідним
гоком»: «Комаргород», А. Нен-
цінський).

Ідут

Ідят

Ідь (Не людина, а Ідь).

Іжачок

Ія Іжив, -ла

буду Іздив, -ла

Іздити на ковзанах

Іздят

Ій же богу

будемо Іли

Іму

Іначе

буду Іхав, -ла

будемо Іхали

— буду їсти, їстиму

— Іван

— Іваниха-Іванихою

— Євгенія-Євгенією

— один

— злий, -а, -е, -і; пронизливий
вітер

— їда, харчі, їжа

— одна-однієї

— однаково

— одне-одного

— одним

— Ідуть

— Ідять

— злість (Не людина, а одна
злість).

— кактус

— гнівався, -лася

— буду їздити, їздитиму

— ковзатися на ковзанах

— їздят

— чесне слово, слово честі

— будемо їсти, їстимемо

— йому

— інакше

— буду їхати, їхатиму

— будемо їхати, їхатимемо

Й й

йосчки-йосчки

буду йойкав, -ла

йди-но («Еге, йди-но поглянь»,
І. Сочивець).

йдіть-но («А йдіть-но сюди»:
«Світанок стрічаємо в дорозі»,
Б. Кушнір).

будемо йшли

ся йшло

буду йшов, -ла

— о-йо-йо-й

— буду плакати, плакатиму.

— йди (іди)

— йдіть (ідіть)

— будемо йти, йтимемо

— йшлося

— буду йти, йтиму

К к

кавалер

буду кавалерував

кавалерувати

кавалок (Відріж кавалок сала).

кавальчик

каганець

кагла-каглов, каглом

кадить

каждий, -а, -е, -і

кажний, -а, -е, -і (Кажний день).

кажу

буду казав, -ла

казали мама

ся казив, -ла, -ло, -ли

ся казит (Вона щоразу ся казит).

казитися

калабана-калабаньов, калабаньом

калабурци внав

калатало

буду калатав, -ла

калатати

калатає (Калатає серце).

калитка-калитков, калитком

— парубок, хлопець

— буду парубкувати, парубкува-
тиму

— парубкувати

— шмат (Відріж шмат сала).

— шматочок

— світильник, каганець

— дира в димохідній трубі

— димить

— кожний, -а, -е, -і

— кожний, -а, -е, -і (Кожний
день).

— кажу

— буду казати, казатиму

— казала мама

— сердився, -лася, -лося, -лися

злився, -лася, -лося, -лися

— сердиться (Вона щоразу сер-
диться).

— сердитися, злитися

— калюжа-калюжею, баюра-ба-
юрою

— упав головою вниз

— дзвінок

— буду дзвонити, дзвонитиму

— дзвонити

— б'ється (Б'ється серце).

— хвіртка-хвірткою

калитка-калитков, калитком

— торбинка шкіряна для тютюну, грошей

калідор

— коридор

калічат

— калічать

буду калічив, -ла

— буду калічити, калічитиму

ся калічив, -ла, -ло, -ли

— калічився, -лася, -лося, -лися

камаші (Купила нові камаші).

— черевики (Купила нові черевики).

камізелька-камізельков, камізельком

— безрукавка-безрукавкою

камулятор

— акумулятор

кандибобером ходити

— чванитися, задаватися

кандьор

— суп гороховий

кант

— смужка зовнішня на білизні, дерев'яних речах

буду канючив, -ла

— буду просити, проситиму

канючити

— просити, випрошувати чогось

капа

— покривало

капає

— крапає

капарити

— працювати, жити як-небудь, абияк

капати (Капає дощ).

— крапати (Крапає дощ).

капельку (Дай капельку води).

— трішки, трішечки (Дай трішки води).

капельку («Я ще капельку побуду тут»: «Нам'янецькими стежкаму». М. Магера).

— хвилинку, надто мало часу

капка-капков, капком

— крапка-крапкою

капкан

— пастка

каплиця-каплицьом

— прибудова до церкви або окрема будова

каплун

— півень, відгодований на м'ясо

каптан, кафтан

— пальто коротке, піджак осінньо-зимовий

каптур

— капюшон

капуста-капустов, капустом

— капуста-капустою

капустиння

— відходи листків капусти, самі листки

капці

— взуття будь-яке (черевики, туфлі).

капчики

— черевики, черевички

каракулі

— букви, незграбно написані

каракуди

— гарбузи декоративні малого розміру

карамха
карапуз

карбівничий
карга-каргов, каргом
каре́та-каре́тов, каре́том

карк («Хвать їдного по карку»:
«Сміх», С. Руданський).

карник
карто́фля-карто́фльов, карто́фльо́м
карто́чка-карто́чков, карто́чком
катка

катрага

катран

Катька-Катьком

като́м-като́м (Бігли катом, аж
ся повпрівали).

кафтан

качається кінь

качати (Качай колесо).

качур

кашкіт

буду кашляв, -ла

каюк

квапитися

квасний, -а, -е, -і

квасок

квасо́ля-квасо́льо́м

кварта-кварто́в, кварто́м

кварти́рка-квати́рком

квач, квачик

кві́тка-кві́тков, кві́тком

келок

кендюх

кери́ця-кери́цьом

керть

кете (Староушицький район)

кечка

ся киває

киватися («Ще киваюся, дити-
но»: «Батіжок», М. Магера).

буду кидав, -ла

— дуже багато, наприклад, бджі́л
— дитина-товстун, тварина-тов-
стун

— лі́сник, лі́сничий

— жінка стара і презла

— каре́та-каре́тою; критий ві́з
(екіпаж) з дверима і ві́кном.

— шия

— хлівець для свині, свиней

— карто́пля-карто́плею

— фотогра́фія-фотогра́фією

— оочка

— наві́с для дров, сі́на

— ганчі́рка для миття підлоги

— Кате́рина-Кате́риною

— бі́гом, швидко́м бі́гом; бі́г га-
лопом

— піджак осі́нній або зимо́вий

— перекидається кінь

— котити (Коти колесо).

— селезень

— кашкет

— буду кашляти, кашля́тиму

— кі́нець

— поспі́шати

— кислий, -а, -е, -і

— цавель

— квасо́ля-квасоле́ю

— мідна посуди́на, з яко́ї ко́лись
пи́ли воду, мо́локо, го́рілку

— квати́рка-квати́ркою

— пензе́ль, пензли́к

— кві́тка-кві́ткою

— ві́шалка

— шлу́нок

— кери́ця-кери́цею

— крі́т

— пода́й

— ко́за

— рухається

— руха́тися

— буду кидати, кидати́му

ся кидає
ся кидало
кикоть

килішок

кинув, -ла, -ло, -ли (Кинула роботу).

кинути (Мамо, прошу кинути борщу).

кипка-кипков, кипком

кириця-кирицьом

кисет

кислиця-кислицьов, кислицьом

кисляк

китаєц

китайка

китиця-китицьов, китицьом

«киць-киць-киць»

кияхи

кияшник

кілішок

кількорох («Отак Іван побив ляхів кількорох»: «Комаргород», А. Ненцінський).

(два)кіні

буду кінчав, -ла

кінчати, кіньчати («У селі кінчали будувати нову школу»: «Пастушки», М. Магера).

ся кінчили

кінчик

кілки

кіло («І без справки рублів по чотири за кіло здере»: «Ишов автобус третім рейсом», «П. Цибульський»).

кільо

кістка-кістков, кістком

кісто

кітка-кітков, кітком

кіш-коша

Клава-Клавом

— кидається

— кидалося

— частина руки, що залишається після ампутації

— келих маленький, чарка, стаканчик

— залишив, -ла, -ло, -ли (Залишила роботу).

— налити (Мамо, прошу налити борщу).

— різновид кашкета

— криниця-криницею

— торбинка для тютюну

— кислиця-кислицею

— молоко кисле

— китаєць

— тканина, один з її видів

— гроно

— так кличуть котів на Поділлі

— качани кукурудзи

— кукурудзяння

— стакан

— кількох

— (два) кіно

— буду закінчувати, закінчувати-му

— закінчувати

— закінчилися

— кінчик

— цвяшки дерев'яні для взуття

— кілограм

— скільки

— кістка-кісткою

— тісто

— кішка-кішкою

— кіш-ковша

— Клавдія-Клавдією

- кладка-кладков, **кладком**
 клаки
 клапоть
 клаптик паперу
 клеваки (Нема зубів, одні клева-
 ки).
 кліпки
 клопіт
 ся клопотати
 клуб, клуби (Болять клуби).
 клунок, клуночок
 ключка-ключком
 клямка-клямков, **клямком**
 буду клянчив, ла
 клянчити
 кльоцки
 книга-книгом
 книжка-книжком
 (три) книзі
 кобаса-кобасов, **кобасом**
 коб, коби («Коби нам бог дав но-
 вого Кармалюка», «Нам'янецьки-
 ми стежками», М. Магера).
 кобель, -і
 кобила-кобилом
 кобись-то («... кобись-то не під-
 слухав хто»: «Комаргород», А.
 Ненцінський).
 кобіта-кобітом

 кобра-кобром
 ковбиця (Візьми в ковбиці ящик).

 ковдра-ковдрою
 буду ковтав, -ла
 ковтають
 ковуш
 когут, когутик (кугут кугутик).
 коєць
 кожушина-кожушинов, **кожуши-**
ном
 коза-козов, **козом**
 козирай
- кладка-кладкою
 — клоччя
 — шматок
 — шматок паперу
 — зуби поодинокі, часто великі

 — повіки
 — турбота, переживання
 — турбуватися,
 — бік, боки (Болять боки).
 — вузол, вузлик
 — гак, гачок
 — клямка-клямкою
 — буду просити, проситиму
 — просити, випрошувати
 — тістечка, нащипані рукою
 — книга-книгою
 — книжка-книжкою
 — (три) книги
 — ковбаса-ковбасою
 — коли б. якби, щоб

 — коблик, -и
 — кобила-кобилою

 — тітка-тіткою, господиня, ха-
 зяйка.
 — кобра-коброю
 — простір між стіною і ніжкою
 лави (Візьміть в кутку під ла-
 вою ящик).
 — ковдра-ковдрою
 — буду ковтати, ковтатиму
 — ковтають
 — корито дерев'яне з вухами
 — півень, півник
 — клітка
 — кожух

 — коза-козою
 — дивися

козодрість	— проліски, ряс
колитка (Староушицький район)	— хвіртка
колісця, колісцячко	— коліща, коліщатко
коло («Коло мої хати», народна пісня).	— біля
колодка-колодков, колодком	— замок
буду колотив, -ла	— буду колотити, колотитиму
ся колотит	— колотиться
колотнеча	— безладдя
колотят	— колотять
колюшина-колюшинов, колюшином	— конюшина-конюшиною
командір	— командир
комашня	— багато комах
комін, комінок	— димар, комин
комірчина	— кладовка в селянських хатах
комірі	— комір
комора-коморов, комором («...а що там у коморі?»: «Комаргород», А. Ненцінський).	— кладовка у селянських хатах.
коневі (Дай коневі їсти).	— коневі (Дай коневі їсти).
кінєд	— кінець
коні («Розпрягайте, хлопці, коні», народна пісня).	— коней (Розпрягайте коней).
коновка	— відро дерев'яне
конституція-конституційом	— конституція-конституцією
консерва-консервов, консервом	— консерва-консервою
буду кончав, -ла	— буду закінчувати, закінчуватиму
кончив, -ла	— закінчив, -ла
конянка	— конюшина повзуча, цвіте біло
копа (Продав копу яєць).	— шістдесят
буду копав, -ла	— буду копати, копатиму
копаниця-копаницьов, копаницьом	— кривуляка-кривулякою
копанка копанков, копанком	— яма з водок
(«...чи можна на отій старезній вербі коло копанки влаштувати гніздо для бузьків?»: «Друзі», М. Магера).	
копач	— різновид лопати, вузька лопата
коперація-копераційом	— кооперація-кооперацією
копирація-копираційом	— кооперація-кооперацією, магазин

копирсатися	— шукати чогось у чомусь
копистилини	— айстри
копистка-копистков	— пристрій (дерев'яна паличка) для розмішування мамаліги
копиця-копицьов, копицьом (Ко-пиця сина).	— купа-купою (Купа сина).
копиця («Коли гляне у куток — аж дітей копиця»: «Господь дав», С. Руданський).	— багато, гурт
коралі	— намісто
корба-корбов, корбом	— ручка-ручкою; коловоріт
корець	— дерев'яна міра ваги
корма (Корма для тварин).	— корм (Корм для тварин).
Кормило	— Корній
корова-коровов, коровом	— коро́ва-коро́вою
короварник	— корівник
(дві) корові	— (дві) корови
корок, корки (Відлетів корок).	— каблук, каблучки (Відпав каблук).
королі	— кролі
короташ	— одяг осінньо-зимовий короткий для жінок
кортовий, -а -е, -і	— бавовняно-паперовий, -а, -е, -і
корч	— куц
коси,	— волосся,
буду косив, -ла	— буду косити, коситиму
косит	— косить
косінка	— косинка
косотиння,	— ірис
костомаха-костомахов, костома-хом	— кістка-кісткою
костомашки з ягід	— кісточки-зернятка з ягід
косят	— косять
котенята	— кошенята
ся котит	— котиться
котят	— котять
кофта-кофтов, кофтом	— блузка-блузкою
буду кохав, -ла	— буду кохати, кохатиму
ся кохав, -ла	— кохався, -лася
кохають	— кохають
коцур, коцюр	— кіт
коцюба-коцюбов, коцюбом	— кочерга-кочергою
кошу траву	— кошу траву

кошуля

крайний, -а, -е, -і

кракає ворона

краща-кращим

краще

буду краще, -ла

кращі (Накрай хліба).

кріпкий, -а, -е, -і

кріт

крижаль

крижина-крижинов, крижином

крижі

кришити (Накриши буряків).

кров-кровлю

кріпш

кролиця-кролицьом

кріме

кропива-кропивою

буду кружляв, -ла

ся кружляти

кругом («Далі кругом подивилась»: «Ворона і лис», С. Руданський).

круль («Он пан-круль, як щеня, у наметі дрижить»: «Комаргород», А. Ненцінський).

крумка-крумком (Дай крумку хліба).

буду крутив, -ла

ся крутить (Дурний, аж ся крутить).

круча-кручою

Ксенька-Ксеньком

кубло (Знайшов велике кубло яєць).

куда

куделька

кудлатий, -а, -е, -і

кудла

— сорочка

— крайній, -я, -е, -і

— каркає ворона

— дівчина або жінка, принадлива

— товар

— буду різати, різатиму

— різати (Наріж хліба).

— сильний, -а, -е, -і

— кріт

— квашені головки капусти для голубців

— крижина-крижиною

— спина

— різати (Наріж буряків).

— кров-кров'ю

— квіти-нагідки

— кролематка-кролематкою

— крім

— кропива-кропивою

— буду кружляти, кружлятиму

— крутитися

— навколо

— король

— окрасць (Дай окрасць хліба)

— буду крутити, крутитиму

— крутиться

— круча-кручою

— Ксень-Ксенею, Оксана-Оксаною

— багато, велика кількість чогось (Знайшов велику кількість яєць).

— куди

— кужіль

— людина, в котрої густе велике волосся; тварина, у котрої густа велика шерсть

— волосся, шерсть

кука («А зозуля в лісі кука», народна пісня).

буду кукав, -ла

кукают

кукурікає когут

кукурудза-кукурудзом

кулеш,

кулястра-кулястром

кульбабаба-кульбабабом

кульчики, кульчитки, кульчитка

кумедний, -а, -е, -і

кумедно

куна-кунов, кунюм

ся купав, -ла, -ли

буду купався, -лася

буду купляв, -ла

купляти

купчаки

курят, курит

курачий, -а, -е, -і

буду курив, -ла

курка-курков, курком

курса (Син поїхав на курса трактористів).

куртка-куртком

буду кусав, -ла

кусінчик

кусінчикок

кут (Наш кут зветься Захитра).

кухня-кухньом

куфа

куфайка-куфайков, куфайком

куфер

куфля

куций, -а, -е, -і (Штани стали кучими).

куча-кучом (Зажени, сину, свині до кучі).

кучугура

кушерка-кушерков, кушерком

— кукає

— буду кукати, кукатиму

— кукають

— співає півень

— кукурудза-кукурудзою

— куліш

— перше молоко після народження теляти

— кульбаба-кульбабою

— сережки

— смішний, -а, -е, -і

— смішно

— кунія-куніцею

— купався, -лася, -лося, -лися

— буду купатися, купатимуся

— буду купувати, купуватиму

— купувати

— чорнобривці

— курять, курить

— курячий, -а, -е, -і

— буду курити, куритиму

— курка-куркою

— курси

— куртка-курткою

— буду кусати, кусатиму

— шматок

— шматочок

— вулиця (Наша вулиця зветься Захитра).

— кухня-кухнею

— бочка

— фуфайка-фуфайкою

— скриня, випукла вверху; великий ящик для зберігання одягу, білизни

— чашка

— короткий, -а, -е, -і (Штани покоротшали).

— хлівець для утримання свині або свиней, каченят, гусенят

— купа велика, наприклад, землі

— акушерка-акушеркою

кушка-кушков, кушком (У нього — посуда дерев'яна продовгаста довгий ніс, як кушка). для води (косарі користуються нею під час косовиці — воду носять, аби краще гострилася коса).

Л л

лаба-лабов, лабом (Рябко, дай лапа-лапою лабу).
лавка-лавков, лавком — стілець дерев'яний довгий
лавка-лавков, лавком — кramинця-кramничею, магазин, кооперація
буду лагодив, -ла — буду ремонтувати, ремонтуватиму
лагодився, -лася, -лося, -лися (Лагодився в дорогу). — збирався, -лася, -лося, -лися
Ладислав — Владислав
ладнати («Тут ладнають молотарки», Т. Одудько). — ремонтувати
ладунка-ладунком — сумка патронна
лазити («Так нога боліла, що тільки лазила по хаті»: «Батіжок», М. Магера). — ходити поволі
лазон, лазони — вазон, вазони, кімнатні квіти
лайдак («То, прошу пана, лайдаки»: «Кам'янецькими стежками», М. Магера). «Марш звідси, лайдаки»: «Світанок стрічаємо в дорозі», Б. Кушнір). — ледащо, ледацюга, нероба, лінивець, лежибока, ледар
лайнки — кал тваринний
буду ламав, -ла — буду ламати, ламатиму
ся ламав, -ла, -ло, -ли — ламався, -лася, -лося, -лися
ламають, ся ламають — ламають, ламаються
лампа-лампов, лампом — лампа-лампою
лан — поле
лановий — сторож польовий
ланцух — ланцюг
ся лапає риба — ловиться риба
лапати («...тоді рвонув ти короля лапати»: «Комаргород», А. Ненцінський). — ловити
лапати (Чо лапаєш?). — зачіпати, торкати, мацати, хачпати

лапатий (Падає лапатий сніг).

лапацони

лапно

лапнути

буду ласкав, -ла

ся ласкає

лата-латов, латом

латка-латков, латком

латати

лахи

лахи

лащитися

ся лают

лают

буду лаяв, -ла

левада-левадов, левадом

легінь

лед

буду лежав, -ла

лежат

лежні

лейбик

буду лементував, -ла

лементувати

лемішка

лен

ся лестив, -ла

леститися

летит

летят

лежки

либонь («Либонь, пане, ви з простого люду»: «Кам'янецькими стежками», М. Магера).

буду лив, -ла

лигати

лигнув, -ла, -ли

лижка-лижков, лижком

ся лиже

лижут

буду лизав, -ла

— сніжинки великих розмірів

— взуття

— вапно

— уціммати

— буду ласкати, ласкатиму

— ласкається

— лата-латою

— латка-латкою

— зашивати одяг

— одяг зношений, старий

— взагалі все зношене, старе

— пеститися

— лаються

— лають

— буду лаяти, лаятиму

— левада-левадою

— хлопець

— лід

— буду лежати, лежатиму

— лежать

— пиріжки, вироблені з тіста, вареної картоплі, грибів, смаженої капусти, ліверу

— піджак коротенький, безрукавка

— буду кричати, кричатиму

— кричати

— малалига із пшеничної муки

— льон

— пестився, -лася, -лося, -лися

— пеститися

— летить

— летять

— легені

— напевно

— Буду лити, литиму

— ковтати

— ковтнув, -ла, -ли

— ложка-ложкою

— лижеться

— лижуть

— буду лизати, лизатиму

ся лизав, -ла (Піс ся лизав).

липа-липов, лицом

лапати

липух

листок паперу

лице («Віта затулила руками лице»: «Ластівка», П. Цибульський).

лицматий, -а, -е, -і

личаки

лишає, лишаємо

лишити («Турки пам'ять по собі лишили»: «Кам'янецькими стежками», М. Магера).

лишка-лишков, лишком

лишний, -а, -е, -і

лишний, -а, -е

лівізор

Ліда-Лідом

буду ліз, -ла

не лізь

лій («...смерть Ганжі лою підлила в огонь»: «Комаргород», А. Ненцінський).

ся лікував, -ла

лікують

ся лікують

лінія-лінійом

ся лінував, -ла

буду ліпив, -ла

ліплят

лісапет

по лісі (Ходили по лісі).

літний, -а, -е

літник

літра-літром

літургія-літургіюм

буду лічив, -ла («Лічать, лічать докторі»: «Крива баба», С. Руданський).

буду лічив, -ла

лобур

— лизався, -лася, -лося, -лися
(Собака лизався).

— липа-липою

— ловити

— лопух

— аркуш паперу

— обличчя

— повнощокний, -а, -е, -і

— постолі

— залишає, залишаємо

— залишили

— ложка-ложкою

— лишній, -я, -е, -і

— зайвий, -а, -е

— телевізор

— Лідія-Лідією

— буду лізти, лізтиму

— не підходь, відійди, вступи

— жир козячий топлений

— лікувався, -лася

— лікують

— лікуються

— лінія-лінією

— лінувався, -лася

— буду ліпити, ліпитиму

— ліплять

— велосипед

— по лісу (Ходили по лісу).

— літній, -я, -е

— спідниця з домотканого полотна

— літр

— літургія-літургією

— буду лікувати, лікуватиму

— буду рахувати, рахуватиму

— чобіт резиновий

буду ловив, -ла
 лозня
 локація-локаціо́м
 ломати
 ломача («Заяць з-під ломача»:
 «Прислів'я», С. Руданський).
 ломит
 лопає (Дерево лопає від морозу).

лопається шкі́ра
 буду лоскотав, -ла
 лоше
 буду лудив, -ла
 Лукаш
 лучче («Нехай лучче в лісі хо-
 дить»: «Пан Коцький», казка).
 лушпа-лушпов, лушпо́м
 Люба-Любов, Любо́м
 буду любив, -ла
 любит
 ся любив, -ла, -ли; ся любити

любля́т
 ся любував, -ла, -ло, -ли
 люблюється
 Люда
 людина-люди́нов, люди́ном
 людо́м (Служи людо́м чесно).
 люстерко, люстро́
 Люська-Люсько́в, Люсько́м
 люфа-люфо́м
 люца́рія
 ляда
 лядські («...жеб на голови лядсь-
 ські», «Комаргород», А. Ненцін-
 ський).
 ля́ємо (Ля́ємо воду).
 лялі́вка-лялі́вко́м
 ля́лька-ля́лько́в, ля́лько́м
 ляме́нт, ляме́нтувати
 ля́мпа-ля́мпо́в, ля́мпо́м
 (дві) ля́мпі

— буду ловити, ловити́му
 — сушарня, сушарка
 — ака́ція-ака́ціо́м
 — ламати
 — гілки сухі
 — ламає
 — трі́щить (Дерево трі́щить від
 морозу).
 — трі́скається шкі́ра
 — буду лоскотати, лоскотати́му
 — лоша
 — буду лудити, лудити́му
 — Лука
 — краще
 — кора з картоплі
 — Любов-Любов'ю
 — буду любити, любити́му
 — любить
 — любився, -лася, -лися, люби-
 тися
 — люблять
 — любувався, -лася, -лося, -лися
 — захоплюється
 — Людмила
 — людина-люди́ною
 — лю́дя́м (Служи лю́дя́м чесно).
 — дзеркало, дзерка́льце
 — Олена-Оле́ною
 — ствол рушниці́, гвинти́вки
 — лю́церна
 — двері́ у підло́зі, на гори́ще.
 — польські
 — ля́ємо (Ля́ємо воду).
 — ялі́вка-ялі́вко́ю
 — ля́лька-ля́лько́ю
 — плач, плакати, ридати, кри-
 чати
 — лампа-лампо́ю
 — (дві) лампи́

ляскіт (Корова ревла, аж ляскіт йшов).	— луна (Корова ревла, аж луна йшла).
ляти	— лити
ляхтар	— ліхтар
ляють	— ллють

М м

ма (Ма, дозволю піти в кіно).	— мамс (Мамо, дозволю піти в кіно).
буду мав, -ла	— буду мати, матиму
магільниця-магільницюм	— дерев'яна праска; пристрій для прасування білизни
маємось («Маємось, як горох при дорозі: хто не хоче, той не скубне», фольклор).	— живемо
ся маєш (Як ся маєш, подруго?).	— Почуваєшся, живеться (Як живеться, подруго?).
маїш («А це возьмеш у руки — маїш вєщ»: «Комаргород», А. Ненцінський).	— маєш
майка-майкаом	— майка-майкою
маїно	— одяг
маїонтки («Гей, як славно в маїонтках вогонь загуляв»: «Комаргород», А. Ненцінський).	— маєтки, господарства, двори
мазурки	— коржикки
макітра-макітром	— макітра-макітрою
малий, -а, -е, -і (Мій синочок малий, чомусь не росте).	— низький, -а, -е, -і
малий, -а, -е, -і (Купи малих ціваків).	— короткий, -а, -е, -і (Купи коротких цвяхів).
малпитевка (копистка)	— прилад для мішання мамаліги
буду малював, -ла	— буду малювати, малюватиму
ся малювала (Я ся намалювала)	— фарбувалася (Я нафарбувалася).
мамаліга-мамалігом	— національна страва Молдови і південних районів Хмельниччини; готується з кукурудзяної муки, інколи — з гречаної; мамаліга-магалицюм
мапка-мапкаом	— мати хрещена

- мамляти
 мамона
 мамуля-мамульом
 мамця-мамцьом («Ще хотіла б Ганнуся мамці обід підігріти»: «Біла хмарна», П. Цибульський).
 мандрони (Не плети мандронів).
 буду мандрував, -ла
 буду мантив, -ла
 мантити
 манячаться
 Маня-Маньом
 Манька-Маньком
 маринарка
 Мару
 Марушка
 марцизи
 марципани («Я сам бачив, як ви їли яківсь марципани»: «Пан і Іван в дорозі», С. Руданський).
 марш звідси
 масіпунький, масіпунечкий, -а, -е, -і
 масний, -а, -е, -і
 буду мастив, -ла
 мастити хату
 матер божа
 matka (Ласкаве теля дві матни сце).
 matka боска («Усе покидали ляхи... навіть матку боску»: «Комаргород», А. Ненцінський).
 махтобус
 ся мацає
 мацати
 мациклет
 мацько
 мацьок
 машина-машиннов, машинном
 (три) машині
 маючий, -а, -е, -і
 Мая-Майом
 медсестра-медсестром
 — робити щось надто поволі
 — багатство, земні блага
 — мама-мамою
 — мама, мамуса
 — вигадки (Не вигадуй).
 — буду мандрувати, мандрувати
 — буду просити, проситиму
 — просити, випрошувати
 — привиджається
 — Маруся-Марусею
 — Марія-Марією
 — чоловічий піджак
 — Марія
 — Марійка
 — нарцизи
 — ласощі, делікатеси
 — геть, іди звідси
 — маленький, малесенький, -а, -е, -і
 — жирний, а-, -е, -і
 — буду білити, білитиму
 — білити хату
 — мати божа
 — мати, мама (Ласкаве теля де! мами ссе).
 — мати божа
 — автобус
 — торкається
 — торкати
 — мотоцикл
 — кіт
 — шлунок
 — машина-машиною
 — (три) машини
 — багатий, -а, -е, -і
 — Майя-Майєю
 — медсестра-медсестрою

меї-мейом

мендаль-мендальом

менчий, манший, -а, -е, -і

мерва-мервом («...І зв'їтривсь, на-
че мерва порохниста»: «Комарго-
род», А. Ненцінський).

мерлець

мерля

мешти

мею («...коб із гибеллю мею —
вся шляхта пропала»: «Комар-
город», А. Ненцінський).

ми (Дай ми води).

миделко

мийка-мийком

мийка

Микифір

милостиня

міні (Дай міні зошит).

миня

мисник, мисничок

мись-мо

Митро

мищина-мищином

мищинка, мищинятко

міжду

мізельнич палець

мізинець

мізинок (Іван у сім'ї — мізинок).

Міла-Мілов, Мілом

мірами всіма

місто

Мітя, Мітька, Мітько

Міхасько

буду мішав, -ла

мішанина

мішати

мливо

млості

млямля

мні («Дай мні води).

— моєї-моєю

— медаль-медаллю

— молодший, -а, -е, -і

— солома стара, подрібнена

— мерлець

— марля

— туфлі

— мою

— мені (Дай мені води).

— мило туалетне

— ганчірка для миття посуду

— людина-обсудниця

— Никифір

— пожертвування

— мені (Дай мені зошит).

— корова

— полиця для мисок, шафа для
посуди (мисок, тарілок)

— ми

— Дмитро

— миска-мискою

— мисочка, малесенька мисочка

— між

— палець-мізинець, найменший
палець

— найменший

— наймолодший, -а, -е

— Людмила-Людмилою

— всіма засобами

— базар, ярмарок

— Дмитро

— Михайло

— буду заважати, заважатиму

— суміш зерен різних рослин

— заважати, перешкоджати

— борошно, дерть, крупи

— запаморечення

— той, хто робить щось надто
повільно

— мені (Дай мені води).

мнов («Випий, кумцю люба, їзо мнов»: народна пісня «Як сядем, браття, коло чари»).	— мною
мною (Зо мною не пропадеш).	— мною (Зі мною не пропадеш).
мня («Купи мня рум'янку», на- родна пісня).	— мені
мнязга-мнязгом	— жом
мнясо («Обіцяє мняса гори». «Во- рона і лис», С. Руданський).	— м'ясо
мнятка	— м'ята
мняч	— м'яч
мовити, ся мовило	— говорити, говорилося, мовило- ся
(дві) могили	— (дві) могили
мого (Мого брата знаєш?).	— мого (Мого брата знаєш?).
буду моделював, -ла	— буду моделювати, моделювати- му
можи (Можи би ти пообідав?).	— може (Може, ти пообідав би?).
мой-мой (Мой-мой, як ся файно вбрала!).	— ого (Ого, як гарно одягнула- ся!).
ся молив, -ла	— молився, -лася, -лося, -лися
буду молився, -лася	— буду молитися, молитимуся
мої («Не слухає батько мої мо- ви», С. Руданський); народна піс- ня «Коло мої хати».	— моєї
буду молов, -ла	— буду молоти, молотиму
молодуха-молодухом	— дівчина-дівчиною
сі мололо, ся мололо	— мололося
буду молотив, -ла	— буду молотити, молотитиму
молотят	— молотять
мому (Мому татові сорок років).	— моєму (Моєму татові сорок ро- ків).
не мона	— не можна
морва-морвов, морвом	— шовковиця-шовковицею
морга землі	— півгектара (приблизно) землі
морелі	— абрикоси
морква-морквов, морквом	— морква-морквою
буду мотав, -ла	— буду мотати, мотатиму
мотають	— мотають
Мотра	— Мотря
моцний, -а, -е, -і	— сильний, -а, -е, -і
мочар	— болото з водою, болотяне міс- це

мощі (Не людина, а одні мощі).	— людина худа, квола, немічна, хвора
моя (Моя мама добра).	— моя (Моя мама добра).
мудрець	— мудрець
мужний, -а, -е	— мужній, -я, -е
мукати (Корова мукає).	— ревити (Корова реве).
мур («Хатина, хлівчик, мури із лози»: «Комаргород», А. Ненцінський).	— огорожа кам'яна, цегельна
муравель, -лі	— мурашка, -и
буду мурував, -ла	— буду мурувати, муруватиму
мусів, -ла, -ло, -ли	— змушений, -а, -е, -і, повинен
мутна-мутном («А як буде, орлице, мутная вода», народна пісня).	— каламутна-каламутною
мутити («Ой не мути, орлице, не мути води», народна пісня).	— каламутити
буду мутив, -ла	— буду каламутити, каламутитиму
мучат	— мучать
ся мучив, -ла, -ло, -ли	— мучився, -лася, -лося, -лися
буду мучив, -ла	— буду мучити, мучитиму
мушва	— багато мух
мя (Ти мя не згадуй).	— мене (Ти не згадуй мене).

Н н

на (На ручку і пиши цифри, букви).	— бери, візьми (Бери ручку і пиши цифри, букви).
«на-на-на»	— так кличуть собак
набакринь	— набік
набацькав, -ла, -ло, -ли	— наколотив, -ла, -ло, -ли
набацькано, набацькати	— наколочено, наколотити
набоженство	— набожність
буду навантажував, -ла	— буду навантажувати, навантажуватиму
наверно	— напевно
навитяжки (Стань навитяжки!).	— струнко (Стань струнко!).
навідайся, навідатися	— знайди, прийди; знайти, прийти
навідліг (Вдарив мене навідліг).	— зрозмаху (Вдарив мене зрозмаху).
навознак	— горілиць, навзнак
навропціпки	— навприсіди

навіпрошки, напрошки
навтікача, навтьокн
ся навчив, -ла, -ло, -ли («Я ледь грамоти ся навчила»: «Пастушки», М. Магера).

нагинці («...нагинці, пішов попере-
рек пола»: «Комаргород», А. Ненцінський).

наглодав, -ла, -ло, -ли (Наглодав
чобіт ногу).

нагнав, -ла, -ло, -ли

нагнувся

ся нагнув, -ла, -ло, -ли

ся нагнівав, -ла, -ло, -ли

нагодувати («...нагодував Сірка
і kota Мурка»: «Пастушки», М.
Магера).

буду наголошував, -ла

ся наголошувало

наголошуют

не нада

надія-надійов, надійом

ся надіяв, -ла, -ло, -ли

наджігати (Наджігай корову).

надоїдати

надоїдливий, -а, -е, -і

надув, -ла, ло, -ли (Чо надув вар-
ги?).

ся надув, -ла, -ло, -ли

надутий, -а, -е, -і

Надька-Надьков, Надьком

нажерся, -лася, -лося, -лися

най («Най росте»: «Пастушки»,
М. Магера). («Най же шкоди не
буде і тому вівсові»: «Народ про
Кармалюка», В. Тищенко).

найде, -уть

найменший, -а, -е, -і (Найменший
син учиться в інституті).

— **навіпростець**

— **навтіки**

— **навчився, -лася, -лося, -лися**

— **зігнувшись**

— **натер чобіт ногу**

— **вигнав, програв, відправив, -ла**
-ло, -ли

— **схилився**

— **схилився, -лася, -лося, -лися**

— **нагнівався, -лася, -лося, -лися**

— **накормити**

— **буду наголошувати, наголошу-**
ватиму

— **наголошувалося**

— **наголошують**

— **не треба**

— **надія-надією**

— **надіявся, -лася, -лося, -лися**

— **роздрочити** (Роздрочи корову).

— **надокучати**

— **надокучливий, -а, -е, -і**

— **відставив, -ла, -ло, -ли** (Чому
відставив губи?).

— **нагнівався, насупився, -лася,**
-лося, -лися

— **нагніваний, насуплений, -а, -е,**
-і

— **Надія-Надією**

— **наївся, -лася, -лося, -лися**

— **нехай, хай**

— **знайде, -уть**

— **наймолодший, -а, -е, -і** (Най-
молодший син учиться в істи-
туті).

найти

найшов, -ла, -ло, -ли («Найшла сокиру під лавкою», фольклор).

ся найшов, -ла

назначити (Мені назначили пенсію).

ся накоїло (Ся накоїло чимало лиха).

буду накопичував, -ла

ся накопичує

накрапає («Став дощ накрапати», народна пісня).

буду накреслював, -ла

накривка-накривком

налавник

наляв, -ла, -ло, -ли

наляти (Мамо, прошу наляти молока).

ся намагав, -ла, -ли

намалювалася

ся намалювала

намастила (Чим намастила лице?).

буду намовляв, -ла

намовляють

ся намолили (Мої сини добре

ся намолили сьогодні!).

буду намотував, -ла

панашка

нанашко

нанівець

напарпати бараболь

наперед

ся написали

ся наполюхав, -ла

напомацки (Напомацки шукала сокиру).

ся напрацював, -ла, -ли

напудився, -лася, -лося, -лися

ся напудив, -ла

напужався, -лася, -лося, -лися

— знайти

— знайшов, -ла, -ло, -ли

— знайшовся, -лася, -лося, -лися

— призначити (Мені призначили пенсію).

— накоїлося (Накоїлося чимало лиха).

— буду накопичувати, накопичуватиму

— накопичується

— іде дощ, падає дощ

— буду накреслювати, накреслюватиму

— кришка-кришкою

— ріденце на лаву

— налив, -ла, -ло, -ли

— налити (Мамо, прошу налити молока).

— намагався, -лася, -лися

— нафарбувалася

— нафарбувалася

— нафарбувала (Чим нафарбувала обличчя?).

— буду намовляти, намовлятиму,

— намовляють

— намолюлися (Мої сини добре намолюлися сьогодні!).

— буду намотувати, намотуватиму

— хрещена мати

— хрещений батько

— нанівець

— навибирати картоплі

— заздалегідь

— написалися

— налякався, -лася, -лося, -лися

— не бачачи, в темноті, без світла

— напрацювався, -лася, -лися

— налякався, -лася, -лося, -лися

— злякався, налякався, -лася

— налякався, -лася, -лося, -лися

ся нароби́в, -ла, -ло, -ли

нарочито

ся насиді́в, -ла, -ли

насилу́ прийшов

наси́п

буду наскакува́в, -ла

наскаку́ют

буду наслідува́в, -ла

ся насмія́в, -ла

буду наспі́вував, -ла

настарчи́ти (Так любить поїсти, що не можна настарчити).

насті́льник

Насту́нька-Насту́ньков, Насту́ньком

ся насуплю́є

насуши́ний («Хліб наш насущний: хоть чорний, а вкусний», фольклор).

насту́пав, -ла, -ло, -ли («Ой наступала та чорна хмара», народна пісня).

наськи́й («Се наський, кам'янецький»: «Кам'янецькими стежками», М. Магера).

Наташа-Наташом

на́те

ся на́терпів, -ла, -ли

нахму́рений, -а, -е, -і

находи́мося в школі

ся на́ходить

наці́дити (Націди соку).

нацю́пай дров; нацю́пати

ся на́чинає, на́чинається

на́чиння

буду наші́птував, -ла

нашкра́бати барабо́ль

нашо́

нев (Нев не задоволена).

— на́працюва́вся, -лася, -лося,
— -лися

— на́вмисно

— насиді́вся, -лася, -лися

— ледве́ прийшов

— ва́л земляни́й

— буду наскакува́ти, наскакува́тиму

— наскаку́ють

— буду наслідува́ти, наслідува́тиму

— насмія́вся, -лася, -лося, -лися

— буду наспі́вувати, наспі́вувати-
му

— насити́ти

— скатерка

— Настя-Настею

— насуплю́ється

— голо́вний, найперши́й

— на́сува́вся, -лася, -лося, -лися

— на́ш, місцеви́й, тутешни́й

— Наташа-Наташею

— візьми́ть

— на́терпівся, -лася, -лися

— насупле́ний, -а, -е, -і

— зна́ходимося в школі

— зна́ходиться

— на́лити (Налий соку).

— на́рубай дров; на́рубати

— почи́нається, розпо́чинається

— посу́да (миски, тарілки)

— буду наші́птувати, наші́штува́-
тиму

— на́чистити карто́плі

— на́віщо

— не́ю (Нею не задоволена).

нього, у нього
не годен, не годна
негодящий, -а, -е, -і

(дві) неділі
недостиглі ягоди
нездалий, -а, -е, -і

неї-нейом
нендза
нефайний, -а, -е, -і

нех
нечки
не, неа («Та не, таки розкажу про
Семена»: «Комаргород», А. Ненцінський).

ни
никай, никайте
Николай
німа
ниньки («...але й ниньки, брато-
ве, пішов бе на палю»: «Комар-
город», А. Ненцінський).
нипати

нипают
нирка-ниркою
нитка-нитков, нитком
нишпорат
буду нишпорив, -ла
ся нівечить

нігде
нігди (Нігди цього не буде).
в нім («...а в нім на дні...». «Ро-
зор», А. Ненцінський).
ніц («Хоч йому ніц не дає»: «На-
род про Кармалюка», В. Тищен-
ко).

ніц ся не робят
нічо

— нього, у нього
— не можу
— поганий, -а, -е, -і; хворий, -а,
-е, -і; кволий, -а, -е, -і
— (два) тижні
— недостиглі ягоди
— немічний, -а, -е, -і; хворобли-
вий, -а, -е, -і
— її
— біда, нужда, убогість
— негарний, -а, -е, -і; поганий,
-а, -е, -і
— нехай, хай
— ночви, корито
— ні

— не
— дивися, дивіться
— Микола
— нема
— сьогодні, нині

— шукати чогось, заглядати за
чимось
— шукають
— нирка-ниркою
— нитка-ниткою
— шукають
— буду шукати, шукатиму
— нівечиться, нищиться, опоганю-
ється
— ніде
— ніколи (Ніколи цього не буде).
— у ньому

— нічого

— нічого не робиться
— нічого

но («Но ти, дівчино, не моя!»: — але

«Ти не моя, дівчино дорога»,

С. Руданський).

нога-ногов, ногом, ногоу

ногавиця

(дві) нозі

ношу

нуда

ся нудит

нудитися

нужда («Б'ється з нуждою студент», С. Руданський).

нужник

ся нюхають

нюю (Ось дира, в нюю побігла миш).

— нога-ногоу

— штанина

— (дві) ноги

— ношу

— так

— журиться, нудьгує

— журитися, нудьгувати

— біда, злидні, бідність, недос-
таток

— туалет

— нюхаються

— неї (Ось дира, в неї побігла
миша).

обарінок

ся обдумав, -ла

буду обдумував, -ла

ся обернув, -ла, -ли

обіда-обідом

ся обіжає

обіжатися

ся обізвав, -ла, -ло, -ли

обістя-обістюм

ся обітри

оболок

обпаскудив, -ла, -ли

ображають

обрік

обрус

обручка-обручком

ся обтріпав, -ла, -ли

ся обходив, -ла, -ли

обцас (Від черевика відпав обцас).

об'ява-об'явов, об'явом

одежа

— бублик

— обдумався, -лася

— буду обдумувати, обдумувати-
му

— обернувся, -лася, -лися

— образа-образою

— ображається

— ображатися

— обізвався, -лася, -лося, -лися

— садиба-садибою, обійстя

— витрися

— вікно

— облаяв, -ла, -ло, -ли

— ображають

— корм для коней

— скартертина

— каблучка (Надів каблучку зо-
лотую і на голівоньку вінець).

— обтрисився, -лася, -лося, -ли-
ся

— обходився, -лася, -лися

— каблук

— об'ява-об'явою

— одяг

одинацїть	— одинадцять
ся оженив, оженився	— одружився
ся озови (Ся озови, доле).	— озовися (Озовися, доле).
ой-бо («То не вітер, ой-бо то не хмари»: «Народ про Кармалюка», В. Тищенко).	— ой же
ойкати	— кричати
оказався, -лася, -лися	— виявився, -лася, -лися
оказія-оказієм	— випадок
окація-окацієм	— акація-акацією
окіп	— огорожа
оксія	— значок у церковних книгах
олівець постав	— олівець положи
Оляна-Оляном	— Ольга-Ольгою
онде, ондечки	— там, ось там
опам'ятавсі	— отямився
опанча-опанчом	— бурка, плащ безрукавний
опецок	— шмат чогось, клунок
опинився, -лася	— виявився, -лася
ся оре «Земля ся оре добре).	— ореться (Земля ореться добре).
Орина-Орино	— Орина-Ориною
осе («Осе люди так люди»: «Кам'янецькими стежками», М. Магера).	— це, оце
оселедець	— оселедець
осипка-осипком	— комбікорм
остається («І спускають собі вниз мало й остається»: «Прислів'я», С. Руданський).	— залишається
ся остали вдома	— залишилися вдома
остальний, -а, -е, -і	— останній, -я, -є, -і
осяко («Якось воно тако і осяко»; «Комаргород», А. Ненцінський).	— с'як (Здоров'я так с'як...).
осьдечки	— тут
отакво, отако, отаково («Казав, що повезло бач, отако, бо друг є стоящий»: «Комаргород», А. Ненцінський).	— ось так
отара-отаром	— отара-отарою
отсе («Отсе обійстя знині та до віку Комаргородом звать»: «Комаргород», А. Ненцінський).	— оце
ся отямив, -ла	— опам'ятався, -лася

оцево
(два) оці
ошпарений, -а, -е, -і

— ось це
— (два) ока
— обпечений, -а, -е, -і

П п

павонія-павонійом
пазур, пазурі
Палана-Паланов, Паланом
палиниця-пилиницьов, палини-
цьом
палець
палець-пальцьом
паліто, палето
палікмахер, паліхмахер
пальок
паністки
буду пантрував, -ла

пантрувати
папах-папахов, папахом
папрець
папка-папков, папком
буду паплюжив, -ла
паплюжити
парадички
парастас
парпати (Кури парпають городи-
ну).
парпатися
пасіка-пасіков, пасіком
пасіюватися
ся пасінує
пасія-пасійов, пасійом

паска-пасков, паском
паскуда-паскудов, паскудом
паскудний, -а, -е, -і («Ой, паскуд-
на старшина на циї у вас»: «Ко-
маргород», А. Ненцінський).

пасоля
патах

— піони
— ніготь, нігті
— Пелагея, Пелагесю
— паляниця-палянищею
— палець
— палець-пальцем
— пальто
— парикмахер, голяр, цирюльник
— палець рукавиці
— нагідки
— буду стежити, стежитиму; пи-
льнувати, пильнуватиму
— стежити, пильнувати
— шапка висока з овечого хутра
— паппрець
— папка-папкою
— буду ганьбити, ганьбитиму
— ганьбити
— помідори
— поминки, папахида
— дерти (Кури деруть городину).

— дерти, шукати чогось
— пасіка-пасікою
— сердитися, злитися
— сердиться, злиться
— злість, сердитість, розгніва-
ність
— паска-паскою
— погань-поганиню
— поганий, -а, -е, -і; недобрий,
-а, -е, -і

— квасоля
— поляця

пательня-пательньов пательном	— сковорода-сковородою
патик, патики (Нарубай патиків).	— кийок, дрова (Нарубай дров).
патку мій («Патку мій, патку!»):	— боже мій
«Прапорonoсці», О. Гончар.	
патрет	— портрет
пахолок	— слуга, прислужник, бідак
пахота-пахотов, пахотом	— земля орна
буду пацав, -ла	— буду бити, битиму
пацати	— бити легенько, жартома
ся пацає (Мамо, Коля ся пацає).	— б'ється, б'є (Мамо, Коля б'є).
пацюк	— щур
падя, падята; паце, пацета	— порося, поросята
пацькати	— забруднювати
пацьорки	— наместо
пачка (Пачка сірників).	— коробка (Коробка сірників).
пачком (Пачком сірників не обій-	— коробкою (Коробкою сірників
тися).	не обійтися).
паша-пашов, пашом	— трава, пасовисько
пашталакати	— говорити, розмовляти
пащека-пащеков, пащеком	— пащека-пащекою
пеньок (Нема зубів, залишився	— обламаний (відламаний) зуб
один пеньок).	
первесло	— перевесло
первий, -а, -е, -і	— перший, -а, -е, -і
первістка-первістков, первістком	— корова молода з першим те-
	лям
перебаранчати (Не перебаранчай,	— перебирати (Не перебирай, їж,
їж).	що подали).
буду перебігав, -ла	— буду перебігати, перебігатиму
ся перевтомив, -ла, -ло, -ли	— перевтомився, -лася, -лося,
	-лися
перегорувати поле	— переорювати поле
буду переказував, -ла	— буду переказувати, переказу-
	ватиму
переказують	— переказують
перекачався	— перекотився
ся перекидав, -ла, -ло, -ли	— перекидався, -лася, -лося, -ли-
	ся
перекидають	— перекидають
ся переконав, -ла, -ли	— переконався, -лася, -лися
буду переконував, -ла	— буду переконувати, перекону-
	ватиму
переконують	— переконують

буду переливав, -ла	— буду переливати, переливати-му
ся переливав, -ла, -ло, -ли	— переливався, -лася, -лося, -ляся
буду перемальовував, -ла	— буду перемальовувати, перемальовуватиму
перепняти (Перепни корову).	— перев'язати (Перев'язи корову на нове місце).
буду перепинав, -ла	— буду перев'язувати, перев'язуватиму
перепудився («...перепудився велими», «Комаргород», А. Ненцінський).	— перелякався, злякався
буду пересівав, -ла	— буду пересівати, пересіватиму
пересівають	— пересівають
буду переспівував, -ла	— буду переспівувати, переспівуватиму
буду переходив, -ла	— буду переходити, переходити-му
перцюга-перцюгом	— перець
пес («Пробіг пес через овес»: «Крива баба», С. Руданський).	— собака
песеня («Сипнуло псам за шкурою морозом»: «Комаргород», А. Ненцінський).	— собаченя
песюк	— собака молодий
петелька-петельков, петельком	— петелька-петелькою
Петька, Петя	— Петро
печериці	— гриби-поганки
печінка-печінком	— м'ясо тушене
п'єц («Чув я за ці дні, що у вас на піч кажуть п'єц»: «Кам'янецькими стежками», М. Магера).	— піч
буду пив, -ла	— буду пити, питиму
ся пило (Вино ся пило добре).	— пилося (Вино пилося добре).
пиріщив, -ла, -ли (Тато пиріщив мене).	— бив, -ла, -ли (Батько бив мене)
пиро	— пиро
пиріг, пироги (Мама зварила пироги).	— вареник, вареники (Мама зварила вареники).
буду писав, -ла	— буду писати, писатиму
ся писало	— писалося

писок («...з Сандоміра — та у болото писком їх»: «Комаргород», А. Ненцінський).

ся питати

пишу

пещений, -а, -е, -і (Пещені діти).

півкопи (Нажала півкопи снопів).

буду підбадьорував, -ла

буду підбивав, -ла

підбори («Підбори за тиждень збила-м»: «Сліди на землі», П. Цибульський).

буду підбурював, -ла

буду підвищував, -ла

ся підвищують ціни

підвода-підводів, підводом

буду підводив, -ла

буду підганяв, -ла

ся підганяли

підганяють

підгарля

буду підгортав, -ла (Завтра буду підгортала бараболі).

підгортати бараболі

піддиркала (Нашо піддиркала спідницю?).

піддиркана спідниця

ся підірвав, -ла (Цілий день копала бараболі, аж ся підірвала).

не підлизуйся

підлога-підлогів, підлогом

підмастити стіну

підмурок, підмурівок

ся підніме

підносити (Піднеси штани).

ся підняло

— рот

— питатися

— пишу

— плеканий, -а, -е, -і (Плекані діти).

— тридцять (Нажала тридцять снопів).

— буду підбадьорувати, підбадьоруватиму

— буду підбивати, підбиватиму

— каблуки

— буду підбурювати, підбурюватиму

— буду підвищувати, підвищуватиму

— підвищуються ціни

— віз

— буду підводити, підводитиму

— буду підганяти, підганятиму

— підганялися

— підганяють

— підборіддя

— буду підсипати, підсипатиму (Завтра підсипатиму картоплі).

— підсипати картоплі

— підтягнула (Навіщо підтягнула спідницю?).

— коротка спідниця

— втомився, -лася (Увесь день копала картоплю, аж втомила-ся).

— не піддобруйся

— підлога-підлогою

— підбілити стіну

— фундамент

— підніметься

— підтягати (Підтягни штани).

— піднялося

підпалок

підпалюють

підпеньки

підсадкуватий, -а, -е, -і

підситок

ся підсунув, -ла, -ли

підтичка-підтичков, підтичком

підтюпцем

буду підходив, -ла

підходять

буду підшивав, -ла

ся підшиває

підшивка-підшивком

піє (Наш когут піє файно).

буду ся піклував, -ла

не пікнув («Ніхто ж і не пікнув»;
«Комаргород», А. Ненцінський).

пілка

пінджак, пінжак

піритися (Чо ся піриш?).

ся пірит

пірка

пісний, -а, -е, -і (Мамо, прошу
зварити пісний борщ).

пісня-пісньов, пісньом

піхур

піяк

піяти («Там зле ся діє, де не ко-
гут, а курка піє»: «Вітрова донь-
ка», В. Зубар).

плавець

плеканий, -а, -е, -і (Зараз діти
плекані).

буду плескав, -ла

плескати

не плети

плещуть

пливати (Пливати не вмю).

— півхлібина; печеться перед ос-
новним печивом, формою на-
гадує даляницю

— підпалюють

— опеньки

— людина товста, низького росту

— сито мале

— підсунувся, -лася, -лися

— подол

— бігом, галопом

— буду підходити, підходитиму

— підходять

— буду підшивати, підшивагиму

— підшивається

— підкладка-підкладкою

— співає (Наш півень співає гар-
но).

— буду піклуватися, піклувати-
муся

— нічого не сказав, промовчав

— ганчірка, частина спідниці

— піджак

— сердитися (Чому сердитися?).

— сердиться

— жінка сердита, капризна, нер-
вова, надто збуджена

— нежирний, обезжирений, -а,
-е, -і

— пісня-піснею

— міхур

— п'яниця

— співати

— плавець

— доглянутий, -а, -е, -і (Зараз
діти доглянуті).

— буду аплодувати, аплодувати-
му

— аплодувати

— не говори зайвого

— аплодують

— плавати (Плавати не вмю).

пливають
пліт
ся плодили
плотят
площа-площом
не плутай (Не плутай ногами).

буду плював, -ла
пляни
пляц
плячок
ся повалив, -ла, -ло, -ли («Верст-
ва повалилась», С. Руданський).
ся повело так
ся повернули
повисилися (Повисилися ціни).

повідімоу
ся повзали
повзанка-повзанков, повзанком
буду повзався, -лися
повзатися
повстидався («Та хоч би тих ба-
бів повстидався!»: «Комаргород»,
А. Ненцінський).

ся погнати (Піймав не піймав, а
ся погнати можна).

погутькало
ся подвигав, -ла
подвигався, -лася, -лося, -лися
подвірка

подивління («Разів кілька босі
ноги з подивлінням повернув»:
«Не мої ноги», С. Руданський).
подівся, -лася, -лося, -лися

подорожник
подра

подужав, -ла, -ло, -ли (Брат уже
подужав).

подушка-подушков, подушком
пожалував, -ла, -ло, -ли («Пожа-
лував мами», С. Руданський).

поженені

— плавають
— тин
— плодилися
— платять
— площа-площею
— не перебирай (Не перебирай
ногами).

— буду плювати, плюватиму
— плани
— майдан, площа
— паляниця
— розвалився, -лася, -лося, -лися
(Розвалився хлів).
— повелось так
— повернулися
— підвищилися (Підвищилися ці-
ни).

— напевно
— ковзалися
— ковзанка-ковзанкою
— буду ковзатися, ковзатимуся
— ковзатися
— посоромився

— побігти (Зловив не зловив, а
побігти можна).

— сова
— надірвався, -лася, -лося, -лися
— надірвався, -лася, -лося, -лися
— подвір'я
— подив, здивування

— зник, -ла, -ло, -ли
— споринш
— горище в сараї, де ночують
кури

— виздоровів, -ла, -ло, -ли (Брат
уже виздоровів).

— подушка-подушкою
— пожалів, -ла, -ло, -ли

— одружені

пожиток
 дожитки
 позичають
 позюньки
 пока
 покажи-но («Покажи-но свого уч-
 ня»: «Друзі», М. Магера).
 ся не покине
 поклав, -ла, -ло, -ли
 поклав, -ла, -ло, -ли («...поклав
 кузню, взявся за ремесло»: «Сві-
 танок стрічаємо в дорозі», Б.
 Кушнір).
 покой
 покотьоло
 покривлятися, ся покривляє
 поліз, -ла, -ло, -ли («Пилипе, за-
 верни корову, в город полізе»:
 «Кам'янецькими стежками», М.
 Магера).
 ся поліпшило
 полова-половов, половом
 полоник
 буду полохав, ла
 полохають
 ся полоще
 полудрабки
 полумисок
 полуниці
 не получає сі
 польовий
 помагає
 помаленько
 помало йдеш
 помасти черевики
 помежи («Помежи крамниці»:
 «Жадібний дяк», С. Руданський).
 ся помиляє
 ся не помират
 поміч (Бог на поміч вам).
 помне, помнят
 помняла плаття
 понівичений, -а, -е, -і

— користь
 — порічки
 — позичають
 — порічки
 — поки
 — покажи
 — не покинеться
 — положив, -ла, -ло, -ли
 — побудував, -ла, -ло, -ли
 — мир, злагода
 — дерев'яна іграшка
 — дразнитися, дразниться
 — пішов, -ла, -ло, -ли
 — поліпшилося
 — полова-половою
 — черпак
 — буду лякати, лякатиму
 — лякають
 — вмивається, мисться
 — драбини на возах
 — півмиска, глибока тарілка
 — суниці лісові
 — не виходить
 — сторож, охоронець полів
 — допомагає
 — поволі, надто поволі
 — поволі йдеш
 — почисть черевики
 — поміж
 — помиляється
 — не помиряється
 — допомога
 — пам'ятає, пам'ятають
 — зім'яла, вим'яла плаття
 — пошкоджений, -а, -е, -і

попав, -ла (Попав у біду).

попав, -ла (Попав з першого пострілу).

поперечка-поперечком

попри

поприга

попритати в кімнатах

попукав, -ла

попукати у вікно

ся попсувало

пора бе («...бо пора бе почути»: «Комаргород», А. Ненцінський).

поранений, -а, -е, -і

поросе, поросета

порпатися (Кури порпаються у порох).

портити

портки

ся посиляло

я ся посковзнув

поставити (Постав книжку).

ди, а в чужую не веде», народна пісня «Ой дівчино, шумить гай»).

поставити (Положи книжку).

постіль

(дві) посудині

потера-потеров, потером

я ся так потовк

потовкся, -лася, -лися

потому (Потому скажу).

потомечки (Потомечки поговоримо про поїздку).

потухло (Потухло світло).

в потьомках

похаптурник

похукати, похухати (Похухай на руки).

поцюпати (Поцюпай, сину, ріща).

— потрапив, -ла (Потрапив у біду).

— вцілив, -ла (Вцілив з першого пострілу).

— перекладина-перекладиною

— біля

— передь

— поприбирати в кімнатах

— постукав, -ла

— постукати у вікно

— попсувалося, вийшло з ладу

— пора б

— поранений, -а, -е, -і

— порося, поросята

— шукати чогось

— розладнувати, ламати, виводити з ладу, псувати, шкодити

— кальсоні, спідні штани

— посилялося

— я посковзнувся

— побудувати

— положити (Положи книжку).

— ліжко

— (дві) посудини

— втрата-втратою

— я так побився

— побився, -лася, -лися

— потім (Потім скажу).

— потім (Потім поговоримо про поїздку).

— погасло (Погасло світло).

— у темноті

— любитель частих відвідин сусідів, знайомих, родичів, будь-кого

— подихати (Подихай на руки).

— порубати (Порубай, сину, хмиз).

ся почали (Збори ся почали своєчасно).

починають

почіпляти (Почіпляй, доню, білизну).

почому (Почому десяток яєць?).

прямо («...ну трибунал той прямо!»: «Комаргород», А. Ненцінський).

буду працював, -ла

працюют

праця-працьов, працьом

праца

ся прибавило

буду прибирав, -ла

ся привиділо

привчивав, -ла

ся пригощайте («Паночку, ся пригощайте водичкою»: «Кам'янецькими стежками», М. Магера).

ся привидляю

ся придобрити

призьба-призьбов, призьбом

буду приїжджав, -ла

би прийшов, -ла, -ло, -ли (Ти би прийшов до нас хоч на годину).

приколоток

припинда

привіш

припняти (Припни корову).

пристати (Петро пристав до нас).

присяйбо («Присяйбо»: «Вітрова донька», В. Зубар).

притаскав, -ла, -ли

притащити («Лиш сокиру притащив»: «Прислів'я», С. Руданський).

— почалися (Збори почалися своєчасно).

— починають

— розвішати (Розвішай, доню, білизну).

— скільки (Скільки коштує десяток яєць?).

— прямо (Йди прямо).

— буду працювати, працюватиму

— працюють

— праця-працею

— пристрій з мотузки, при допомозі якого кидають грудки або каміння на далеку віддаль (20 і більше метрів).

— прибавилося, збільшилося

— буду прибирати, прибиратиму

— показалося

— привчав, -ла

— пригощайтесь

— приглядаюся

— придобритися

— призьба-призьбою

— буду приїжджати, приїжджати-му

— прийшов би, -ла би, ло би, -ли би (Ти прийшов би до нас хоч на годину).

— сніп великий рівної соломи

— фартух, передник

— прив'язь

— прив'язати (Прив'яжи корову).

— піти в приїми, одружитися і жити в батьків дружини

— присягаюсь богом, слово честі, чесне слово

— приніс, -ла, -ло, -ли

— принести

ся притулив, -ла, -ли

ся притулити

притулитися

буду приходив, -ла

приходить, приходять

прицюючкуватий, -а, -е, -і

ся причащали

причепа-причемом

ся причепурила

пришелемкуватий, -а, -е, -і

прищ

прищурити («Прищурює очі»: «Ворона і лис», С. Руданський).

ся прихилив, -ла, -ли

ся пробив, -ла, -ли

провалятися («Ціле літо провалявся в лікарні»: «Пастушки», М. Магера.

провертїти

прогайнував, -ла, -ло, -ли

прогулянка-прогулянком

продавець

прозябнув, -ла, -ло, -ли

пройдуть

пройшов рік

прокаландичив вік свій

пропав, -ла, -ло, -ли («Раз пропала на степу в чумаків сокира»: «Згуба душі», С. Руданський).

ся просит

просит

ся прославив, -ла, -ли

ся проснув, -ла, -ли

простиня-простиньом

простраждало

проти́в (Не виступай проти́в мене).

прут

пруття

ся псує

псявіра («Та я знаю, що ти хочеш, як псявіра, Істи»: «Ворона і лис», С. Руданський).

— прихилився, -лася, -лося, -лися

— прихилитися

— прихилитися

— буду приходити, приходитиму

— приходять, приходять

— придурковатий, -а, -е, -і

— причащалися

— прибудова до стодоли, хліва

— приодягнулася

— дурноватий, -а, -е, -і

— налив

— примружити

— прихилився -лася, -лися

— пробився, -лася, лися

— пролежати

— просвердлити

— промарнував, -ла, -ло, -ли

— прогулянка-прогулянкою

— продавець

— змерз, -ла, -ло, -ли

— пройдуть

— минув рік

— прожив як-небудь вік свій

— зник, -ла, -ло, -ли

— просяться

— просить

— прославився, -лася, -лися

— проснувся, -лася, -лися

— простиня-простиньом

— скатертина

— проти́в (Не виступай проти́в мене).

— лозина, хворостина

— хворостиння

— псується

— собака

пуд, напудився
пуделко
пуделочко
пук, пукнути (Хтось пукнув).

буду пукав, -ла (Попукай у вікно).
пукати
пулює (Мамо, наша корова пулює).
пуля, пулька
пулярес
пулятко, пулята, пулятка, пулі
пундія
пушиц
пустий (Ото пустий хлопець!).

пустили («Мене пустили. — Неправда, з уроків не пускають»:
«Гірка правда», М. Магера).
пустили (Мене пустили до класу).

пустят
путня
пхати (Не пхайте всі зразу банки).

пчоли
пшеничка-пшеничком

пшениця-пшеницьов, пшеницьом
пшепрашам («Лиш пшепрашам,
що трохи він... тее... підмок»:
«Комаргород», А. Ненцінський).
п'ють
п'ядисять, п'ядесять
п'ятнадцятка-п'ятнадцятком
п'ятнаціть

— переляк, перелякався
— коробка
— коробочка
— постріл, стрельнути (Хтось стрельнув).
— буду стукати, стукатиму (Постукай у вікно).
— стукати
— хоче до бугая (Мамо, наша корова хоче до бугая).
— куля, кулька
— гаманець
— гусеня, гусенята
— оладки
— пун
— недисциплінований, невихований, розбещений
— відпустили

— впустили, дали дозвіл зайти (Мене впустили до класу).
— відпустять, впустять
— відро
— подавати (Не подавайте банки всі зразу).
— бджоли
— кукурудза-кукурудзою (з дрібними зернами).
— пшениця-пшеницею
— перепрошую, прошу

— п'ють
— п'ятдесят
— куча із п'ятнадцяти снопів
— п'ятнадцять

Р р

рабий, -а, -е, і-
рада-радом
радіво (Радіво мовчить).

— рябий, -а, -е, і-
— рада-радою
— радіо (Радіо мовчить).

радок, радки
 ся радує, ся радують
 рамньона
 рамці
 ранна (Ранна пора весни).
 рання («Як їдного рання моя нень-
 ка забавля шпаків на снідання»:
 «Прислів'я», С. Руданський).
 раніше (Раніше було не так).
 расний, -а, -е
 ся расніє
 расніти
 расніють
 ратиця-ратицьов, ратицьом
 рвати (Дитина рве).
 буду реагував, -ла
 ревати
 ревити (Перестань ревити).
 ревуть (Ревуть корови).
 регент
 ся регоче
 резолюція-резолюційом
 рейква-рейквов, рейквом
 ремагає (Корова лежить і рема-
 гає; ремагає)
 репак
 республіка-республіком
 (дві) рибі
 буду ригав, -ла
 Ригорко
 риж (Купи риж).
 ринка-ринков, ринком
 рискаль
 ризкувати
 ризкують
 рихтувався, -лася, -лося, -лися
 ся рівняло
 різниця-різницьом
 буду різав, -ла
 ся різав, -ла, -ли
 рілля-ріллям
 рімно

— рядок, рядки
 — радіє, радіють, веселяться
 — плечі
 — рами
 — рання (Рання пора весни).
 — ранку (Одного ранку...)
 — раніше (Раніше було не так).
 — рясний, -а, -е
 — рясніється
 — рясніти
 — рясніють
 — ратиця-ратицею
 — блювати (Дитина блює).
 — буду реагувати, реагуватиму
 — ревіти, ревити
 — плакати (Перестань плакати).
 — ревуть (Ревуть корови).
 — рентген
 — сміється запально
 — резолюція-резолюцією
 — редька-редькою
 — жве жвачку (Корова лежить і
 жве жвачку).
 — ріпак
 — республіка-республікою
 — (дві) риби
 — буду блювати, блюватиму
 — Григорій
 — рис (Купи рису).
 — горщик глиняний для печива,
 кімнатних квітів (вазонів)
 — лопата, заступ
 — ризкувати
 — ризкують
 — готувався, збирався, -лася,
 -лося, лися
 — рівнялося
 — різниця-різницею
 — буду різати, різатиму
 — різався, -лася, -лися
 — рілля-ріллею
 — рівно

рімнятися на кращих
ріпатній, -а, -е, -і
ріп'ях, ріп'яхи
буду рішав, -ла

рішив, -ла, -ло, -ли
ся рішило питання
рішити
ріща
ріщаки
робе («Хто що хоче, те з нами і
робе»; «Комаргород», А. Нен-
цінський).

буду робив, -ла
робили-смо, робили-сьмо
робим
робит
ся робит
роблю
робота-роботов, роботом
ровер (Мама купила мені ровер).

родит, ся родит
родят
рожа-рожом
буду розбивав, -ла
буду розбивав, -ла
ся розбирає в музиці
ся розбрехав, -ла, -ли
розвора-розвором
розгартіши
розгвадзяв, -ла

ся розгнівав, -ла
буду розглядав, -ла

розглядають
ся розгуляв, -ла
роздер, -ла (Роздери штани).
ся роздивляв, -ла

роздойма-роздоймов, роздоймом
роздоймив пісок

— рівнятися на кращих
— шершавий, -а, е, -і
— реп'ях, реп'яхи
— буду вирішувати, вирішувати-
му
— вирішив, -ла, -ло, -ли
— вирішилося питання
— вирішувати, вирішити
— хмиз
— гілки сухі
— робить

— буду робити, робитиму
— ми працювали
— працюємо
— працює, робить
— робиться, діється
— роблю
— робота-роботою, праця-працею
— велосипед (Мама купила мені
велосипед).
— родить, родиться
— родять
— троянда-трояндою
— буду розбивати, розбиватиму
— буду розбирати, розбиратиму
— розуміється в музиці
— розбрехався, -лася, -лися
— роззява-роззявою
— безладдя, безпорядок
— розмішав, -ла, -ло, розколо-
тив, -а, -о
— розгнівався, -лася
— буду розглядати, розглядати-
му
— розглядають
— розгулявся, -лася
— розірвав, -ла (Розірвав штани).
— роздивлявся, -лася, -лося, -ли-
ся
— роззява-роззявою
— розкрив рот

ся роздратував, -ла	— роздратувався, -лася, -лося, -лися, розсердився
буду роздроблював, -ла	— буду роздроблювати, розмільчувати
роз'єрипенівся, -лася, -лося, -лися	— розкричався, -лася, -лося, -лися
ся розірвали	— розірвалися
ся роз'їхали	— роз'їхалися
роз'їхалися (Сани роз'їхалися).	— розламалися (Сани розламалася).
розкаль	— лопата
ся розкашляв -ла, -ло, -ли	— розкашлявся, -лася, -лося, -лися
буду розклеював, -ла	— буду розклеювати, розклеюватиму
розклеюють	— розклеюють
розколотив, -ла, -ло, -ли (Розколотив краску).	— розмішав, -ла, -ло, -ли (Розмішав фарбу).
буду розмальовував, -ла	— буду розмальовувати, розмальовуватиму
ся розмежовував, -ла, -ло, -ли	— розмежовувався, -лася, -лося, -лися
буду розмовляв, -ла	— буду розмовляти, розмовлятиму
розмовляють	— розмовляють
ся розмочив, -ла, -ло, -ли (Сухарі так ся розмочили, що вже можна їсти).	— розмочився, -лася, -лося, -лися
буду розмочував, -ла	— буду розмочувати, розмочуватиму
рознімати (Отих забіяків пора рознімати).	— роз'єднувати, розштовхувати (Отих забіяків пора роз'єднати).
буду розносив, -ла (Буду розносив пошту).	— буду розносити, розноситиму (Розноситиму пошту).
буду рознюхував, -ла	— буду рознюхувати, рознюхуватиму
буду рознюхував -ла (Рознюхай, що сталося в школі).	— буду визнавати, визнаватиму (Взнай, що сталося в школі).
розпасіюватися	— розсердитися
ся розперезав, -ла, -ли	— розперезався, -лася, -лися; розв'язався, -лася, -лися
ся розпитував, -ла, -ло, -ли	— розпитувався, -лася, -лося, -лися

розпитують

буду розпитував, -ла

розпитують, ся розпитують

ся розплакав, -ла

розп'ясти («...жеби на ньому розп'ясти...»: «Комаргород», А. Ненцінський).

буду розробляв, -ла

ся розробляю

ся розсердив, -ла

буду розсипав, -ла

розсипають

розсілася, як копша

ся розспівали

буду розставляв, -ла

розсуде («Він розсуде»: «Комаргород», А. Ненцінський).

розтелемханий, -а, -е, -і

ся розтопив, -ла, -ло, ли-

буду розучував, -ла

розучують

розходився, -лася, -лося, -лися

розхристаний, -а, -е, -і (Не ходи з розхристаною сорочкою).

рондель, рондельок

рубав дрова

рубель

ружа

Рузя-Рузьом

рука-руков, руком, рукоу

румнянок

рутка

буду рухався, -лася

ся рухає

рухають

(дві) руці

ручій, ручії

— розпитують

— буду розпитувати, розпитуватиму

— розпитують, розпитуються

— розплакався, -лася

— розп'яти

— буду розробляти, розроблятиму

— розроблялося

— розсердився, лася

— буду розсипати, розсипатиму

— розсипають

— розсілася і зайняла багато місця

— розспівалися

— буду розставляти, розставлятиму

— розсудить

— розхристаний, -а, -е, -і

— розтопився, -лася, -лося, -лися

— буду розучувати, розучуватиму

— розучують

— розійшовся, -лася, -лося, -лися

— розстебнутий, -а, -е, -і (Не ходи з розстебнутою сорочкою).

— сковорода, сковорідка

— колов дрова

— жердина в'язка, міцна; використовується для скріплення на возі снопів під час їх перевезення з поля додому

— троянда

— Розалія-Розалією

— рука-рукою

— ромашка

— пасовисько (з високою травою).

— буду рухатися, рухатимуся

— рухається

— рухають

— (дві) руки

— струмок, струмки, струмочки

ручка-ручков, ручком	— ручка-ручкою
не руш, не рушай (Катю, не руш чорнила).	— не бери (Катю, не бери чорнила).
ся рушає з місця	— зрушується з місця
рушаєч	— брати, доторкатися до чогось

С с

Савка-Савков, Савком	— Сава-Савою
сак	— мішок
самець	— самець
самоволець	— самоволець
самовольно	— самовільно
самотний, -а, -е, -і	— самотній, -я, -є, -і
сані	— сани
сапа-сапов, сапом	— сапа-сапою
буду сапав, -ла	— буду сапати, сапатиму
ся сапало (Ся сапало добре).	— сапалося (Сапалося добре).
сапають	— сапають
саписько	— ручка до сани
сараку ти, сараку	— бідна ти, бідна
сатана-сатаном	— злий дух, нечиста сила
сачок	— жакет жіночий осінньо-зимовий, короткий
сварка-сварков, сварком	— лайка-лайкою; сварка-сваркою
ся сварив, -ла -ли	— лаявся, -лася, -лися; сварився, -лася, -лися
ся сватав	— женихався
буду сватав	— братиму за дружину; буду одружуватися
сведра	— светр
свеї (Свеї школи не забувай).	— своєї (Свої школи не забувай).
свербівус, свербигуз («...перейшов дорогу і крутою стежкою, що губилася в густих зарослях жи- молості і свербигузу, почав спускати- ся до річки»: «Кам'янецькими стежками», М. Магера).	— шипшина-шипшиною
свиня-свиньов, свиньом	— свиня-свинєю
свищит, свищут	— свистить, свистять

свідерок	— свердло
світит (Світит та не гріє сонце золоте).	— світить
ся світит	— світиться
світят	— світять
по-свому («...казав Іван, усяк по-свому ліпить»: «Комаргород», А. Ненцінський).	— по-своєму
свою	— свою
своя-свойов, своїом	— своя-своєю
се («Се я чув не від їдного): «Кам'янецькими стежками», М. Магера; «Дивилася на се?»: «Вітрова донька», В. Зубар).	— це
сей, -я, -е, -і	— цей, -я, -е, -і
себі	— собі
себто	— тобто
сево	— це, ось це
сего	— цього
сеї-сейов (Сеї книжки ще не читала).	— цієї-цією (Цієї книжки ще не читала).
секретар-секретаром	— секретар-секретарем
селезінка-селезінков, селезінком	— нирка-ниркою
(дві) селі	— (два) села
семий, -а, -е	— сьомий, -а, -е
семим	— сьомим
Семко, Сьома, Сьомка	— Семен
серветка	— скатерть
серівець	— гніт для свічки, фітіль, стержень
сестра-сестров, сестром	— сестра-сестрою
си (Візьми си їсти сама).	— собі (Візьми собі їсти сама).
буду сидів, -ла	— буду сидіти, сидітиму
сила-силов, силом	— сила-силою
силоміць (Силоміць заставили говорити).	— силою (Силою заставили говорити).
силяти	— нанизувати
синий, -а, -е	— синій, -я, -е
синка-синков, синком	— синька-синькою
сипати борщ (Насип борщу).	— лити борщ (Налий борщу).
сирвний, -а, -е	— сировний, -а, -е, свіжий, ще не спечений, не зварений
сирота-сиротов, сиротом	— сирота-сиротою

сі («Хто сі добрі люди?»: «Кам'янецькими стежками», М. Магера).	— ці
сівалка-сівалков, сівалком	— сіялка-сіялкою
сігодні, сьогодні	— сьгодні
сідало	— місце, де ночують кури
сій («...так і вам, як худобі сій»: «Комаргород», А. Ненцінський).	— цій
сіли (Сіли в автобус).	— зайшли (Зайшли в автобус).
сілрада-сілрадов, сілрадодом	— сілрада-сілрадою
сілос	— силос
на сім («Тяжко мені сиротою на сім світі жити», народна пісня «Нащо мені чорні брови»).	— на цьому
сіменька	— півмішок, короткий мішок, з котрого висівають зерно вруч- ну
сімнаціль	— сімнадцять
сім'я-сімйом	— сім'я-сім'єю
сіножать	— сінокіс
сірачина-сірачинов, сірачином	— одяг з домотканого полотна низької якості
Сірожа-Сірожом	— Сергій-Сергієм
січас (Січас прийду).	— зараз (Зараз прийду).
сіют	— сіють
буду сіяв, -ла	— буду сіяти, сіятиму
ся сіяло	— сіялося
ся сказив, -ла, -ло, -ли (Ти ся ска- зив, чи що?»).	— здурів, -ла, -ло, -ли (Ти зду- рів, чи що?»).
буду скакав, -ла	— буду стрибати, стрибатиму
скапарив, -ла, -ло, -ли	— зробив, -ла, -ло, -ли щось не- якісно, погано
скапарив, -ла (Скапарила свій вік з таким жорстоким чоловіком).	— перемучив, -ла (Перемучила свій вік з таким жорстоким чоловіком).
скарабкався, -лася, -лося, -лися	— зійшов, -ла, -ло, -ли (Ледве зійшла на гору).
(Ледве скарабкалася на гору).	— стрибає
скаче	— скислося
ся скисло	— скільки
скіко («...землі мав стіко, скіко наділили»: «Комаргород», А. Ненцінський).	— декілька
скілька	

скільки (Скільки стоїть кінь?).

скіпка-скіпков, скіпком
буду складав, -ла
ся складає
складають
склеп
смерек
скриня-скриньом

скрито
ся скузував, -ла, -ло, -ли

скузуватися
ся скупав, -ла
ся скуцьорбив, -ла

скуцьорблений, -а, -е, -і
слава-славов, славом
слина-слинов, слином
сличне, слично; сличний. -а, -е, -і

сліпак
слічно
слово
слота-слотом, сльота-сльотом

слуп
буду слухав, -ла
ся слухав, -ла, -ло, -ли
слюб

смаження
буду смакував, -ла
смакують
смалець-смальцьом
смаровидло
смердит

до смерка («...од світу до смер-
ка»: «Комаргород», А. Ненцінсь-
кий).

смеркає, смеркається

— скільки (Скільки коштує
кінь?).

— скіпка-скіпкою
— буду складати, складатиму
— складається
— складають
— земля надто тверда
— смерека
— скриня-скринєю; ящик великий
для зберігання білизни, одягу
та інше

— таємно
— виправдовувався, -лася, -лося,
-лися

— виправдовуватися
— скупався, -лася
— згорбився, зігнувся, -лася, -ло-
ся, -лися; змерз, -ла, -ло, -ли
— згорблений, зігнутий, -а, -е, -і
— слава-славою
— слина-слиною

— гарне, добре; гарний, -а, -е, -і;
красивий, -а, -е

— чиряк
— дуже гарно
— заручини
— дощ дрібний, моросячий, дов-
готривалий

— стовп
— буду слухати, слухатиму
— слухався, -лася, -лося, -лися
— шлюб

— яєшня
— буду смакувати, смакуватиму
— смакують
— смалець-смальцем

— мастило з нафтових відходів
— смердить
— до вечора

— вечоріє

ся смеркало («Сідайте, прошу, та поїдемо, поки ся не смеркло»: «Кам'янецькими стежками», М. Магера).	— вечоріло
сметана-сметанов, сметаном	— сметана-сметаною
ся сміє (Моя сестра часто ся сміє).	— сміється (Моя сестра часто сміється).
сміюсі	— сміюся
буду сміявся, -лася	— буду сміятися, сміятимуся
сміяться (З тебе люди сміяться).	— сміються (З тебе люди сміються).
буду смоктав, -ла	— буду смоктати, смоктатиму
буду снідав, -ла	— буду снідати, снідатиму
собака-собаком	— собака-собакою
собом (Не любуйся собом).	— собою (Не любуйся собою).
сокіра-сокіром	— сокира-сокирою
солений, -а, -е, -і (Солена капуста).	— солоний, -а, -е, -і «Солоня капуста».
сонячко	— сонечко
соньшник	— соняшник
сороковец	— двадцять копійок (монета).
ся соромит	— соромиться
сорочина	— сорочка
буду сортірував, -ла	— буду сортувати, сортуватиму
сортірують	— сортують
сорочка-сорочков, сорочком	— сорочка-сорочкою
софа-софом	— диван
Софа-Софом	— Софія-Софією
соше	— шосе
буду спав, -ла	— буду спати, спатиму
будемо спали	— будемо спати, спатимемо
спасіба («... спасіба руководству і науці»: «Комаргород», А. Ненцінський).	— дякую, дякуємо.
спирскував, -ла, -ло, -ли	— скроплював, -ла, -ло, -ли
спирскувати (Спирскай вазони).	— скроплювати (Скропи вазони).
спитай-но («Спитай-но, Юхимцю, куди це наш онучок так спозаранку збирається?»: «Пастушки», М. Магера).	— спитай, запитай
спихати на когось	— приписувати комусь щось, переадресовувати щось на когось
буду співав, -ла	— буду співати, співатиму
ся співало добре	— співалося добре

співають

спідниця-спідницьов, спідницьом
співанка-співанкою (Через годину
почнеться співанка).

ся спізнив, -ла, -ло, -ли

сі сплакала, ся сплакала (Таки-м
сі сплакала, що голова болить).

СПЛЮХ, СПЛЮШОК

ся сполохав, -ла- -ло, -ли

спортив, -ла, -ло, -ли (Спортив за-
мок).

спороли («Перину так спороли —
пук летів!»: «Комаргород». А.
Менцінський).

спорчений, -а, -е, -і (Спортилася машина).

ся спотикнув, -ла, -ло, -ли

ся справляло свято

ся ставив, -ла, -ли

ся ставить

стайнік

стайня («Пан... лютий був: лю-
дей часто на стайні шмагав»: «Народ про Кармалюка», В. Ти-
щенко).

ся стало

(«Є село Негребка, воно на
Поділля;

Там двір є, церква, парафіян
доволі:

Народ все достатний, бідних
було мало.

Усі жили, як Бог казав, що
кому ся стало»:

«Отець Негребецький», XVIII
(т., автор невідомий).

стало (Стало зимно).

не стане баба дівкою

старий, -а, -е, -і (Викинув старі
черевики).

— співають

— **спідниця-спідницею**

— спів, пісня (Через годину розпочнеться спів).

— спізнився, -лася, -лося, -лися

— **сплакалася** (Так сплакалася,
що голова болить).

заєць, зайчик

— злякався, -лася, -лося, -лися

пошкодив, -ла, -ло, -ли (Пошкодив замок).

— **перізали**

— пошкoдженiй, -а, -е, -i; пола-
маний, -а, -е, -i

— спотикнувся, -лася, -лося, -ли-
ся

— справляюся, відзначалося свя-
то

— ставився, -лася, -лися

— ставится

— жилетка

— **конюшня**

— **сталося**

— зробилося (Зробилося холодно).

— не буде жінка дівкою

— зношений, -а, -е, -і (Викинув зношені черевики).

старка-старков, старком

старник

Стаська-Стаськом

Стах

стегна

стежка-стежков, стежком

стеля-стельом

стеревив, -ла, -ло, -ли («Все, що було у торбині, стеревив до кришки»: «Пан і Іван в дорозі», С. Руданський).

стержень

стешка-стешком;

стигне-стигнути

стид, стидно (Стид треба мати).

стирка-стирком

стіко («...землі мав стіко»: «Комаргород», А. Ненцінський).

стілко («...стілко люду втопить у крові!»: «Комаргород», А. Ненцінський).

стіна-стіном

стодола-стодолом

(дві) стодолі

стоїт (Скільки стоїт корова?).

стоїт (Стоїт зошит).

стоїт (Стоїт дитина).

столець

стопень

сторца

сторцак

стрибунець

стрий, стрийко

стрийна-стрийном

стрикнуло в боці

стриянка-стриянком

— плівка верхня на зварених мо-
лоді або каші

— трава стара і висохла

— Станіслава-Станіславою

— Станіслав

— ноги

— стежка-стежкою

— стеля-стелею

— з'їв, -ла, -ли

— стрижень

— стежка-стежкою

— холоне-холонути

— сором, соромно (Сором треба
мати).

— ганчірка-ганчіркою

— стільки

— стільки

— стіна-стіною

— стодола-стодолою; приміщен-
ня для снопів, зерна, соломн,
сіна

— (дві) стодолі

— коштує (Скільки коштує коро-
ва?).

— лежить (Лежить зошит).

— стоїть (Стоїть дитина).

— стілець

— крок

— сторчака

— людина без роботи; не працює,
а стоїть

— стрибунець

— дядько, батьків брат

— тітка, дядина, дружина бать-
кового брата

— коцьнуло в боку

— тітка, дружина батькового бра-
та

стріпати (Стріпай пальто).
буду стріпував, -ла

струдлі

стугонуті
студено
суверенна-суверенном

сукенка-сукенков, сукенком
не суньте банок усі зразу
сутерини

сухий, -а, -е, -і (Суха, як тріска).

сушина

сую

сце

сю («Я, дядьку Карпе, стежечку
сю топчу»: «Комаргород», А.
Ненцінський).

сюда (Іди сюди).

сюрубка-сюрубков, сюрубком

ся (Ся книжка дуже цікава).

Сянька-Сяньков, Сяньком

Сянько

свато

сього

сьогодня

сьоє (Сьоє, тоє поїла і пішла).

буду сьорбав, -ла

сьорбають

— струсити (Струси пальто).

— буду струшувати, струшувати-
му

— завиваники з яблуковою на-
чинкою

— стусонуті, вдарити

— холодно

— суверенна-суверенною (Укра-
їна — суверенна, самостійна
держава).

— плаття

— не подавайте банок усі зразу

— приміщення підвальне під ха-
тою, хлівом

— худий, -а, -е, -і (Худа, як тріс-
ка).

— яблука сушені, порізані на
шматочки

— цю

— ссе

— цю

— сюди (Іди сюди).

— гайка-гайкою

— ця (Ця книжка дуже цікава).

— Оксана-Оксаною

— Олександр

— свято

— цього

— сьогодні

— це (Це, те поїла і пішла).

— буду їсти, їстиму

— їдять голосно

Т т

та! (Та, просимо до обіду).

тайний, -а, -е

такво, таково, такого, тако

такево

— тату! (Тату, просимо до обі-
ду).

— таємний, -а, -е

— так, ось так

— таке

таким сі нагуляла (Таким сі нагуляла на весіллї!).	— так натанцювалася (Так натанцювалася на весіллї!).
таківо	— такі
талановитий, -а, -е, -і	— талановитий, -а, -е, і
талапається в воді	— грається водою
талірка-талірков, талірком	— тарілка-тарілкою
талувати, талує, талують	— їсти, їсть, їдять
талувати (Набери трави в мішок, тільки добре наталуй).	— наповнювати, напихати
таляпати	— говорити
тамво, тамички, тамки, тамово, тамо	— там, ось там
тамтого («...тамтого шабля у болото»: «Комаргород», А. Ненцінський).	— того
тандита	— щось зроблено як-небудь погано, неякісно
танец	— танець
таний, -а, -е, -і	— дешевий, -а, -е, -і
тано (Тано продали корову).	— дешево (Дешево продали корову).
Танька-Таньком	— Тетяна-Тетяною
тапчан	— лежанка; ліжко старовинне дерев'яне
буду тарабанив, -ла	— буду стукати, стукатиму-грюкатиму
тарабанити	— стукати-грюкати
тарадайка-тарадайком	— віз старий, розладнаний, зношений
таргати (Потаргай маму за ноги).	— сіпати, смикати (Посіпай маму за ноги).
татко (До нас прийшов татко).	— батько хрещений (До нас прийшов хрещений батько).
тая (Тая книжка вже прочитана).	— та
твого	— твого
твою	— твою
твоя	— твоя
теє («Щоби йому на обід лоша теє дати»: «Старий вовк», С. Руданський).	— те
теї	— тієї
теле (Теле вибігло на дорогу).	— теля (Теля вибігло на дорогу).
телиця-телицьом	— телиця-телицею (уже не теля, але ще і не корова).

ся теліпати	— теліпатися
телятови (Дай телятови їсти).	— теляті (Дай теляті їсти).
тен («Нарать чи милувати хлопа за тен гріх»: «Пилявці», А. Ненцінський).	— той
тепера, теперички («Ну, а теперички, паночку, ви їм відробляєте оті гроші, чи як?»: «Кам'янецькими стежками», М. Магера).	— тепер, тільки що, зараз
теперво	— тепер, зараз
теперки («Теперки, думаєш ти...»: «Комаргород», А. Ненцінський).	— тепер
теперший, -а, -е, -і	— теперішній, -а, -е, -і
ся тер, -ла, -ло, -ли	— терся, -лася, -лося, лися
ся теребило	— луцилося
терлиця, терниця-терницьом	— пристрій для тіпання конопель
терміття	— відходи від тіпання конопель
тиби (Тиби приніс води).	— ти б (Ти приніс би води).
тижба-тижбов, тижбом	— черга-чергою
тиля, тиятко	— теля, телятко
ся тиняти, тиняється	— вештатися, вештається
ся тинькує (Сьогодні ся тинькує добре).	— тинькується (Сьогодні тинькується добре).
тираж-тиражом	— тираж-тиражем
ти ся (Ти си не думай, що так пройде).	— ти собі (Ти не думай собі, що так пройде).
тичка-тичков, тичком	— жердина-жердиною
буду тікав, -ла	— буду тікати, тікатиму
тіко («...тіко блись — там того шабля у болото»: «Комаргород», А. Ненцінський).	— тільки
тіліпани	— тюльпани
тілько («Тільки землі наїстися»: «Вовк, собака і кіт», С. Руданський).	— тільки
тімня (Ударилася в тімня).	— центр голови; тім'я
тісто	— лапша, вермішель та інше
тіцько	— стільки, стільчки
тічка-тічков, тічком	— тічка-тічкою
ся тішит	— радіє, тішитися
тлустий, -а, -а, -і	— товстий, жирний, -а, -е, -і
то (То не руш).	— те (Те не бери).

товар (Сьогодні моя черга пасти товар).

буду товаришував, -ла

ся товче (Ся товче, як Марко в пеклі).

тоди

Тодорко

тоє (Тоє сьое поїла і поїхала).

тойво

тойвого

тоже, тожи

тої

толочити траву

Толік, Толя, Толька-Тольком

(дві) **тонні**

Тонька-Тоньком

ся топтати

торбина-торбинов, торбином

торгати

буду торгував, -ла

тополя-топольом

торбина-торбином

торгівельний, -а, -е, -і

буду торкав, -ла

ся торкнув, -ла, -ло, -ли

торочки

Тоська-Тоськов, Тоськом

тра, треба («Щоб пани, як тра буде, з них ся не зірвали»: «Кам'янецькими стежками», М. Магера).

трава-травов, травом

трапка-трапков, трапком

буду тратив, -ла

тре

трафунок

буду тремтів, -ла

буду тренував, -ла

третій, -а, -е, -і

третити

буду тривожив, -ла

— **худоба** (Сьогодні моя черга пасти худобу).

— **буду товаришувати, товаришуватиму**

— **товчється** (Товчється, як Марко в пеклі).

— **тоді**

— **Федір**

— **те** (Те це поїла і поїхала).

— **те**

— **того**

— **теж**

— **тієї**

— **виминати траву**

— **Анатолій-Анатолієм**

— (дві) **тонни**

— **Антоніна-Антоніною**

— **топтатися**

— **торба-торбою**

— **смикати**

— **буду торгувати, торгуватиму**

— **тополя-тополею**

— **сумка-сумкою, торба-торбою**

— **торговельний, -а, -е, -і**

— **буду торкати, торкатиму**

— **торкнувся, -лася, -лася, -лися**

— **нитки, мотузочки тоненькі, котрі висять з-під одягу**

— **Антоніна-Антоніною**

— **треба, потрібно**

— **трава-травом**

— **ганчірка-ганчіркою**

— **буду витрачати, витрачатиму**

— **треба**

— **випадок, пригода, біда**

— **буду тремтіти, тремтітиму**

— **буду тренувати, тренуватиму**

— **третій, -я, -е, -і**

— **стримувати, забороняти**

— **буду тривожити, тривожитиму**

трийцятий («В трийцятім році...»: «Комаргород», А. Ненцінський).	— тридцятий
ся тримає	— тримається
тринадцять («Мені було тринадцять...»: «Комаргород», А. Ненцінський).	— тринадцять
тридцять (Нашій мамі тридцять років).	— тридцять (Нашій мамі тридцять років).
трийця	— три особи, три однодумці; трійка
буду тріпав, -ла	— буду трусити, труситиму; струшувати, струшуватиму
ся тріпає	— ворухиться
тріскучий, -а, -е, -і (Тріскучі морози).	— великий, -а, -е, -і (Великі морози).
тріс, тріснув, -ла, -ло, -ли	— розколовся, -лася, -лося, -лися
трохи, трошки	— мало, надто мало, трішки
буду трубів, -ла	— буду грати, гратиму
буду трудився, -лася	— буду трудитися, трудитимуся
ся трудити	— трудитися, працювати
трумло	— труна
трунув, -ла, -ло, -ли	— штовхнув, -ла, -ло, -ли
ся тручає	— штовхається
тручатися	— штовхатися
тручають	— штовхають
туда, туди	— туди
тумак	— дурень, недотепа
тумбочка-тумбочком	— тумбочка-тумбочкою
туркати (Перестань туркати).	— говорити (Перестань говорити).
турнув, -ла («Та спереду, як турнув вовка головою»: «Старий вовк», С. Руданський).	— штовхнув, -ла
тута	— тут
тутешний, -а, -е, -і	— місцевий, -а, -е, -і; тутешний -я, -є, -і
тутечки, тутки («Аж тутки, бачу, хтось то, чи не волох»: «Комаргород», А. Ненцінський).	— тут
туча-тучов, тучом	— туча-тучею
тую	— ту
тю-тю-тю	— так кличуть курей на Поділлі.
тя (Я тя не бачила).	— тебе (Я не бачила тебе).

тяги (Тяги лягають на механізаторів).	—	тяготи (Тяготи лягають на механізаторів).
тяма-тямом («Виходить, не вис- тачило тями»: «Гуси-лебеді ле- тять», М. Стельмах).	—	розум, поняття
буду тямив, -ла	—	буду тямити, тямитиму
тяпка-тяпком	—	сапа-сапою
буду тьопав, -ла	—	буду тьопати, тьопатиму; буду йти, йтиму

У у

«угу» (— Прочитала книжку? — Угу).	—	так (— Прочитала книжку? — Так).
Уліян (Воліян)	—	Улян
Уліянка (Воліянка)-Уліянков, Уліянком	—	Уляна-Уляною
Улянівка-Улянівком	—	Улянівка-Улянівкою (хутір с. Великої Левади, що на Горо- доччині).
упир	—	нечиста сила, злий дух
учителя (Пішли вчителя).	—	учителі (Учителі пішли).
ся учіте («Преложоних прикладів добрих ся учіте»: «Лямент», М. Смотрицький).	—	учітєся

Ф ф

фаїтон	—	бричка
файний, -а, -е, -і	—	гарний, -а, -е, -і
файно («Так файно, дуже фай- но, паничу!»: «Кам'янецькими стежками», М. Магера).	—	гарно
фанаберія-фанаберійом	—	витівка; каприз, химера, заро- зумілість, пиха, гордовитість, чванливість
Фанасько	—	Опанас
фарба-фарбов, фарбом	—	фарба-фарбою
фасоля-фасольов, фасольом	—	квасоля-квасолею
фастригувати (Спочатку зафастри- гуй, а тоді лише берися за ма- шинку).	—	прошивати тимчасово (Спочат- ку прошив рукою, а після про- шивеш машинкою).

фахівець
 фаціяти
 федерація-федераційно.
 фершал (Мій син робить ферша-
 лом).
 фиркає ногами
 фиркати (Остерігайся: корова фир-
 кає ногами).
 фицати ногами
 фіга-фігов, фігом
 фігляр
 буду фіксував, -ла
 ся фіксував, -ла, -ло, -ли
 філіжанка-філіжанков, філіжан-
 ком
 фільварок (Наш дід жив на філь-
 варку).
 фіра (Повна фіра сина).
 фіранка-фіранков, фіранком
 фіртка-фіртков, фіртком
 фірточка-фірточков, фірточком
 фіст
 фіялка-фіялков, фіялком; фіялки
 фляшка-фляшков, фляшком
 Фонька
 фоса-фосов, фосом
 фрамуга-фрамугов, фрамугом
 Франик, Франьо
 фрасунок
 френзоля
 фрейч
 Фрося-Фросьов, Фросьом
 Фроська-Фроськов, Фроськом
 фукати
 фу-у-у!
 фураж

— фахівець
 — частина будівлі
 — федерація-федерацією
 — фельдшер (Мій син працює
 фельдшером).
 — кидає ногами
 — кидати (Остерігайся: корова
 кидає ногами).
 — кидати ногами, хвицати
 — дуля-дулею
 — жартун, блазень
 — буду фіксувати, фіксуватиму
 — фіксувався, -лася, лосся, -лися
 — чашка-чашкою, кружка-круж-
 кою
 — хутір, передмістя
 — віз, підвода (Повен віз сина).
 — занавіска-занавіскою
 — хвіртка-хвірткою
 — квартира-квартиркою
 — хвіст
 — фіалка-фіалкою; інші весняні
 лісові квіти
 — пляшка-пляшкою
 — Теофан
 — яма, канава, рів
 — середня частина дверей або
 вікна, котра не відкриваєть-
 ся; карниз для штор
 — Франц
 — сум, клопіт, туга
 — булка-батон
 — куртка
 — Фросина-Фросиною, Євфроси-
 нія-Євфросинією
 — Фросина-Фросиною, Євфроси-
 нія-Євфросинією
 — лаяти, сердитися, злитися, кри-
 чати
 — так говорять, коли погано пах-
 не
 — корм для тварин (коней, корів)

фурка-фурков, фурком
ся фурманит (Добре ся фурманит
влітку).
буду фурманував

фурнув, -ла, -ло, -ли («Та фурну-
ла з голови»: «Прислів'я», С.
Руданський).

фус (Не волій, а один фус).

- блузка-блузкою
- фурманиться (Добре фурмани-
ться влітку).
- буду їздити, їздитиму, фурма-
нитиму
- злетів, -ла, -ло, -ли
- осадок (Не олій, а один оса-
док).

Х х

хазяю

халабуда-халабудом

хамелеонт

хамут

буду хапав, -ла

харашо («...стало жить нам хара-
шо»: «Комаргород», А. Ненцін-
ський).

харчит (Батько, коли спит, то ду-
же харчит).

хата-хатом

(дві) хаті

на хаті (Візьми на хаті шапку).

хатний, -а, -е, -і

буду хвалився, -лася

ся хвалити

хвиля-хвильом

хибара-хибаром

хибнулися («І хибнулись нові
почви»: «Свиня-свинною», С. Ру-
данський).

хижа-хижом

хихотати

хлоп, хлопн («Щоби на ній міг
і козак і хлоп орати»: «Комар-
город», А. Ненцінський).

хлопець

буду хлопав, -ла

ся хлопати

- хазяйную
- хата стара, будівля стара
- хамелеон
- хомут
- буду хапати, хапатиму
- хорошо, добре
- хропе (Батько, коли спить, то
дуже хропе).
- хата-хатою
- (дві) хати
- у великій кімнаті — світли-
ці візьми шапку
- хатний, -я, -є, -і
- буду хвалитися, хвалитимуся
- вихвалитися; хвалитися
- хвиля-хвилею
- хата стара; хатою старою
- заколнхалися, захиталися
- хата-хатою
- сміятися
- чоловік, чоловіки
- хлопець
- буду бризкати, бризкатиму
- бризкатися

хлюпати
хльостає батогом
хмара-хмаром
ся хмурит
ходе
буду ходив, -ла
ходи-но сюди
ходили бабуня
ходили-смо, ходили-сьмо
ходить
ходники
холера
холодне, холодець
хопта-хоптов, хоптом
хорувати («День лиш хорувати»:
«Гуменний», С. Руданський).
буду хотів, -ла
ся хотіло (Ся хотіло спати).
хотя
хотят
хоть
хоча
хощ, хощь («...Комар тут буде
хощь їден»: «Комаргород», А.
Ненцінський).
ся хоче
храпит, храплят
хре святий
ся хрестити
христини
хрунька-хруньком
хтів, -ла, -ло, -ли («Стрелити хтів,
сучий син»: «Сліди на землі»,
П. Цибульський).
буду хтів, -ла
хтіти
хтят
худоба

худобина хоче їсти
хукав, -ла, -ло, -ли
буду хукав, -ла (Хукни на руку).

— бризкати
— ляскотить батогом, стьобає
— хмара-хмарою
— насуплюється, хмуриться
— ходить
— буду ходити, ходитиму
— іди сюди
— ходила бабуса
— ми ходили
— ходить
— доріжки хатні, квартирні
— нещастя, біда, горе
— холодець
— трава-травою
— хворіти

— буду хотіти, хотітиму
— хотілося (Хотілося спати).
— хоча
— хотять
— хоч
— хоча
— хоч

— хочеться
— хропе, хропуть
— чесне слово; хрест святий
— хреститися
— день охрещення дитини
— хустина маленька в квіточку
— хотів, -ла, -ло, ли

— буду хотіти, хотітиму
— хотіти
— хотять
— людина груба, безкультурна,
відстала
— тварина хоче їсти
— дихав, -ла, -ло, -ли
— буду дихати, дихатиму (Дихни
на руку).

- хукати («Хукни на цю хату, щоб там живої душі не залишилося»: «Кам'янецькими стежками», М. Магера). — дихати
- хура — віз, навантажений сіном, со-
ломою або гіном
- хухати («Хухне тепла душа — і руки тепліють»: «Скільки душ». С. Руданський). — дихати
- хустина-хустинов, хустином — хустка-хусткою; хустина-хустиною
- хутчій («...а веде нас хутчій в розтрикляту Варшаву»: «Комаргород», А. Ненцінський). — швидко, скоріше

Ц ц

- ца, цеї — ця, цієї
- царник — шафа саморобна для посуду
- чая (Цая дівчина — наша сусідка). — ця (Ця дівчина — наша сусідка).
- цвите — цвите
- цвитут — цвітуть
- цвіточка, цвіточки — квіточка, квіточки
- цвйохати («...іноді злегка цвйохав батогом над худими спинами гнідих»: «Кам'янецькими стежками», М. Магера). — цвігати
- цебер — бодня, ушак дерев'яний
- цебрини — цямбрини
- цевне («Цевне хлопці мали гра- тись»: «Гуменний», С. Руданський). — напевно, напевне
- цево (Цево дерево скоро всохне). — це (Це дерево скоро всохне).
- цего — цього
- цее, цеево — це
- цеї (Цеї книжки ще не прочитала). — цієї (Цієї книжки ще не прочитала).
- на цьому світі — на цьому світі
- церата — клейонка
- цею — цієї
- цибулина-цибулинов, цибулином — цибулина-цибулиною
- цибульковий, -а, -е, -і — оранжевий, -а, -е, -і

цидулка
«цидъ», «цить»

циндрити
ципета

ся циримонит

циримонитися

циримонія

цицка, -и

цицка-цицков, цичком (У корови набубнявіли цички).

цївак, цїваки; цъвак, цъваки,

цвак, цваки

цїпатко, цїпата

цїпка

цїхо

цу (Цю книжку вже прочитала).

цуцнията

цюю

буду цюлював, -ла

цюлювати

ся цюлює

цюпати (Націонай ріща).

цюркач

пюю («Ой радіє вся біднота, хоч у пюю пору»: «Ой убрався Кармалюк», народна пісня).

цяпає дощ

пятка, тяточка-цяточком, цятком

цьвак, цъваки

цьотка-цьотков, цьотком

цьотця-цьотцьов, цьотцьом

— шпаргалка

— «мовчи», «замовчи»

— давати чогось часточками

— курчата

— хизується, чваниться

— хизуватися, чванитися

— якнїсь значок на кашкеті

— груди жіночі

— діїлка-дійкою (У корови потвердішали дійки).

— цвях, цвяхи

— курчатко, курчата

— курча

— тихо, тихше

— цю (Цю книжку вже прочитала).

— собачата

— цю

— буду цілувати, цілуватиму

— цілувати

— цілується

— рубати легенько (Нарубай хмизу).

— джерело; місце в горі, звідки струмочком витікає підземна вода

— цю

— крапає дощ, іде дощ

— пляма, плямочка; плямка, плямочною

— цвях, цвяхи

— тітка-тіткою

— тьотя, тітка-тіточкою

Ч ч

чагарі («Ідуть вони темним лісом, ідуть чагарамн»: «Вовк, собака і кіт», С. Руданський!).

чагун, чагун

— чагарники

казан

буду чарував, -ла, -ло, -ли
часничок
чакне

чекай-но («Чекай-но»: «Біла хма-
ра», П. Цибульський).
чекай (Чекай звідси!).

челядь-челядьом
чемадан
червак, черваки
чердак
череда-чередов, чередом (Череда
корів).

черешня-черешньом

чернільниця

чиж-чижом

буду чистив, -ла

чистят

буду читав, -ла

читають

чотири

чії (Чії зошити?).

ся чіпляє

чіпляти («Кінці разом посплітав,
до ноги чіпляє»: «Слабий зуб»,
С. Руданський).

чіхотка-чіхотком

чо, чож (Чо так погано пишеш?).

буду чоботарював, -ла

буду човгав, -ла

чого («Ти чого не готуєш уро-
ки?»: «Друзі», М. Магера).

чогось сумно

чоловік (Працює багато чоловік).

буду чоломкався, -лася

ся чоломкає

чом («То чом не можна?»: Гу-
си-лебеді летять», М. Стельмах).

— буду чарувати, чаруватиму

— нарцис

— занепадає, втрачає здоров'я,
ріст

— чекай, почекай

— вступися, посторонися, дай
місце, відступи, дозволь про-
йти

— челядь-челяддю

— чемадан

— черв'як, черв'яки

— горіще

— гурт (Гурт корів); багато

— черешня-черешнею

— чорнильниця

— чиж-чижем

— буду чистити, чиститиму

— чистять

— буду читати, читатиму

— читають

— чотири

— чії (Чії зошити?).

— присікується

— прив'язувати

— чахотка-чахоткою, туберку-
льоз

— чому (Чому пишеш так пога-
но?).

— буду чоботарювати, чоботарю-
ватиму

— буду човгати, човгатиму

— чому

— чомусь сумно

— людей (Працює багато людей).

— буду вітатися, вітатимуся; бу-
ду чоломкатися

— вітається

— чому

чомбик
ся чортихає

чосник
чось
чубляться когути
чубок дерева

чугай
чудасія-чудасійом
чудний
чудно
чуйка-чуйком

чуні
чуть, чуточку
буду чухав, -ла
ся чухав, -ла
чухана дати, чухан

буду чхав, -ла

— вершок, вершечок дерева
— лається, чортихається, свари-
риться
— часник
— чомусь, чогось
— б'ються, кусаються півні
— верх, верхівка дерева, верше-
чок
— пальто
— сміховина-сміховиною, диво
— дивний
— смішно
— гунька-гунькою, верхній одяг
вільного довгого покрою
— калоші саморобні глибокі
— трішки, трішечки, мало
— буду чухати, чухатиму
— чухався, -лася, -лося, -лися
— вибити, прочухан, дати прочу-
хана
— буду чхати, чхатиму

Ш ш

шайка-шайков, шайком
шалік
шалінка

шаль
ся шануєте, ся шануйте
шапка-шапков, шапком
буду шарудів -ла
шарудіти
буду шастав, -ла
шати
шафа-шафов, шафом
(дві) шафі
шваблики (Купи швабликів)
швагер, швагро, швагерко
швайка-швайков, швайком, швай-
ца
швари

— банда-бандою, група злочинців
— кашне, шарф
— хустина з тонкої шерстяної
тканини
— хустна
— шануєтеся, шануйтеся
— шапка-шапкою
— буду шелестіти, шелестітиму
— шелестіти
— буду шастати, шастатиму
— одяг
— шафа-шафою
— (дві) шафи
— сірники (Купи сірників)
— зять, чоловік сестри
— швайка-швайною; довге товсте
пило
— мотузки, на котрі нанизують
листки тютюну

шворень

ше (Ше раз прочитай).

шелепнув, шелепнути («Та шелеп із дуба»; «Циган-пасічник», С. Руданський).

буду шелестів, -ла

шельма-шельмом

шепортати, шепортатися

буду шептав, -ла

шестий

буду шепотів, -ла

буду шив, -ла

ся шие сорочка

шимко

шипортати

шиють

ся шият штани

шіпчина-шіпчином

шіснаціть

шістка-шістком

шкапа

шкапина (Пошив чоботи із шкапини).

шкарбуни («А ці шкарбуни?»: «Нам'янецькими стежками», М. Іагера).

шкардний

шкіра-шкіров, шкіром

шкло

шклянка-шклянком

(дві) школі

шкорба-шкорбом

ся шкрібав, -ла

шлюгати

шмарклі

буду шнашив, -ла

шнитрити

шнурівка

шо (Я шо... Приказано-то вже і сполняй»: «Комаргород», А. Ненцінський).

шо ся зробило

— штир

— ще (Ше раз прочитай).

— внав, внасти

— буду шелестіти, шелестітиму

— шельма-шельмою, пустун

— шелестіти, чухатися

— буду шептати, шептатиму

— шостий

— буду шепотіти, шепотітиму

— буду шити, шитиму

— шийється сорочка

— дурень, придурок

— шелестіти, чогось шукати

— шипють

— шипються штани

— піднавіс, прибудова до стодоли

— шіснадцять

— три копійки

— кінь старий, безсилий, немічний, кволий

— шкіра саморобна для виготовлення взуття

— чоботи старі, великі, зношені

— поганий, незграбний

— шкіра-шкірою

— скло

— склянка-склянкою

— (дві) школи

— стара жінка

— чухався, -лася

— бити

— соплі

— буду шукати, шукатиму

— шукати

— сукня

— що

— що сталося

шо, щоби, (Щоб тебе шлях тра-
пив).
шо-небудь (Дай шо-небудь їсти).

шопа-шопом
шось
шпара-шпаром
шпарни (Зайшли шпари в пальці).
шпетити
шпилька-шпильком
ся шпортав, -ла
шпортатися
штельмашня-штельмашньою
Штефан («Іди у світ, Штефан-
ку»: «Три брати», казка).
штигуляє
штири
штириста («...коли сповниться
штириста літ»: «Комаргород», А.
Ненціпський).
штирнацять
штукар
штуркав, -ла, -ло, -ли
ся штуркав, -ла
штуркати, штурхати
штурпак
штурпак
шубалий, -а, -е, -і
шубовснув, -ла у воду
буду шукав, -ла
шукають
шуба-шубом
шуркав, -ла
буду шуркав, -ла
шуркатися
шуфар
шуфля
шуфляда-шуфлядов, шуфлядом
шуфрига-шуфригом

— щоб, щоби (Щоб тоді трапи-
лося щось погане в дорозі).
— що-небудь (Дай що-небудь їс-
ти).
— прибудова до стодоли, хлів
— щось
— щілина-щілиною
— затерпи пальці
— шкодити, поганити
— шпилька-шпилькою
— спотикався, -лася
— спотикатися
— майстерня по дереву
— Степан

— кривуляє
— чотири
— чотириста

— чотирнадцять
— витівник, жартун
— штовхав, -ла, -ло, -ли
— штовхався, -лася
— штовхати
— пень від зрубаного дерева
— незнайко
— хитрий, -а, -е, -і
— стрибнув, -ла у воду
— буду шукати, шукатиму
— шукають
— шуба-шубою
— терся, -лася
— буду терти, тертиму
— тертися
— татарське зілля
— лопата совкова
— шухляда-шухлядою
— засув до дверей

Щ щ

щавій
буде щастило

— щавель
— буде везти, везтиме

буду щебетав, -ла, -ло, -ли	— буду щебетати, щебетатиму
щез	— зник
буде шемів, -ла	— буде щеміти, щемітиме
щепи (Тато посадив п'ять щеп).	— яблуні молоді (Батько поса- лив п'ять яблунь).
щербатий, -а, -е, -і (Я молода, а	— беззубий, -а, -е, -і (Я молода, а вже беззуба).
вже щербата).	— надламаний, -а, -е, -і (Надла- мана миска).
щербатий, -а -е, -і (Щербата мис- ка).	— буду ікати, ікатиму
буду щикав, -ла	— ікати
щикати	— щілина-щілиною
щілина-щілинов, щілином	— шерсть на свині
щітина-щітинов, щітином	— щітка-щіткою
щітка-щітков, щітком	— шука-щукою
щука-щуков, щуком	— буду мружити, мружитиму (Бу- ду мружити очі).
буду щурив, -ла (Буду щурив очі).	— мружити очі
щурити очі	— мружитися
ся щурити	

Ю ю

Югина-Югинов, Югином	— Євгенія-Євгенією
Юра-Юром	— Юрій-Юрієм
юрма-юрмов, юрмом	— юрба-юрбою
ся юрмив, -ла, -ли	— скупчувався, -лася, -лося, -ли- ся
юрок	— пристрій (дерев'яна паличка із загостреним одним кінцем) для зав'язування снопів
Юстим («Юстим довго не вагав- ся»: «Народ про Кармалюка», В. Тищенко).	— Устим
Юстина-Юстинов, Юстином	— Устина-Устиною
Юсько	— Йосип
юшка-юшков, юшком	— юшка-юшкою

Я я

яблунка-яблунков, яблунком	— яблуня-яблунею
Явдоха-Явдохом	— Євдокія-Євдокією, Докія-До- кією

ягілка-ягілков, ягілко́м

ягниця-ягницьом

ягода-ягодом

ягрист

Ядзя-Ядзьом

ядуха-ядухом

язва

язвінь

яй-бо

яйкає (Не яйкай!).

якім ішов, трохи-м не впав, чути-м
ся не забив

якім упав, то таки-м сі потовк

якись-мо

якщо

ялівка-ялівком, ялівка-ялівком

яма-ямов, ямом

Яндрей

Янто́в, Янто́х

Янтошка-Янтошком

япко, япка

ярданські сьвата

ярило (Ярило червоне — буде
мороз).

Ярина-Ярином, Яринка-Яринком

ясінь

Ясько, Ясьо

— гаївка-гаївкою, веснянка-вес-
нянкою

— вівця молода

— ягода-ягодою

— агрус

— Ядві́га-Ядві́гою

— астма-астмою

— в'їдли́ва, надокучли́ва людина

— жасмин

— їй-богу, слово честі, чесне сло-
во

— плаче (Не плач!).

— коли йшов, ледве не впав і не
вбився

— коли впав, то так побився

— якось ми

— якщо

— телиця-телицею

— яма-ямою

— Андрій

— Антон

— Анто́ніна-Анто́ніною

— яблуко, яблука

— іорданські свята

— сонце (Сонце червоне — бу-
де мороз).

— Ірина-Іриною

— ясен

— Іван, Івась

ДОДАТОК № 1

Деякі діалектні вирази

1. Ся боїт, як торішнього снігу.	— Боїться, як торішнього снігу.
2. Був би здоровий, робота ся знайде.	— Був би здоровий, робота знайдеться.
3. Відчепися. Чо ся в'яжеш?	— Відв'яжися. Чого пристаєш?
4. Не все так ся стало, як ся ждало.	— Не все так сталося, як ждалося.
5. Вчора таки-м ся наплакала!	— Вчора так наплакалася!
6. Діти, чо сі розревли?	— Діти, чому розплакалися?
7. Ся дивит, як кіт на солонину.	— Дивиться, як кіт на сало.
8. Дорогом і стежком ходи обережно.	— Дорогою і стежкою ходи обережно.
9. Допіру дуже ся напудила пса.	— Тільки що дуже налякалася собаки.
10. Дуб ся ламає, а лозина ся вигинає.	— Дуб ламається, а лозина вигинається.
11. Жиби тебе шлях трафив!	— Щоби тобі скоїлося лихо!
12. Жиби вам добро було!	— Щоби вам добро було!
13. Жиби ти добра не мала!	— Щоби ти не мала добра!
14. Заким добігла, то паця ся втопило.	— Поки добігла, то порося втопилося.
15. Задрапай листя в саду.	— Загребі листя в саду.
16. Ся закохав, як чорт в суху вербу.	— Закохався, як чорт в суху вербу.
17. Зара такий час, що ся не сховаєш від біди.	— Тепер такий час, що не сховаєшся від біди.
18. Затули вуха тай ся смій.	— Закрий вуха і смійся.
19. Ся захотіло в петрівку мерзлого.	— Захотілося в петрівку мерзлого.
20. Ся зачепив за пень і простояв цілий день.	— Зачепився за пень і простояв увесь день.
21. Його де не сій, там ся вродит.	— Його де не посій, там і вродиться.
22. Коби знав свою біду, то би обминав десятом дорогою.	— Знав би свою біду, то обминав би десятою дорогою.
23. Колона поволі ся рушає з місця.	— Колона поволі рушає з місця.
24. Ся крутит, як білка в колесі.	— Крутиться, як білка в колесі.
25. Люди видят, що сі робит.	— Люди бачать, що діється.
26. Мені би сі хотіло мати більше землі.	— Мені хотілось би мати більше землі.

27. Надбігла велика тічка псів. — Надбігла велика тічка собак.
28. Ся нарядила, як пава, а кричить, як гава. — Нарядилася, як пава, а кричить, як гава.
29. Не допоможе тобі, доню, сля річ. — Не допоможе тобі, доню, ця мова.
30. Ніц нема, лиш дітей купа. — Немає нічого, тільки гурт дітей.
31. Нема званія, кудись він пішов. — Нема звістки, куди він пішов.
32. Ся перетре, ся перемне, та й так ся мине. — Перетреться, перемнеться та й так минеться.
33. Ся не підлизуй, нічого не буде. — Не придобуйся, нічого не буде.
34. Ся покай, не гніви Бога. — Покайся, не гніви Бога.
35. Роботу здібаш, мав би здоров'я. — Роботу знайдеш, мав би здоров'я.
36. Ся розгуляв, як теля на пригоні. — Розгулявся, як теля на прив'язі.
37. Роздоймив вершу, абись воробець залетів. — Розкрив рота, щоби горобець залетів.
38. Скільки дала за те, що виорав город? — Скільки заплатила, що виорав город?
39. Так ся зретив, аж вогню креше. — Так розсердився, що аж почервонів.
40. Такво: або перестань пити, або забирайся. — Ось так: або перестань пити, або іди геть.
41. Танцювати ся не хоче, а черевички ся просят. — Танцювати не хочеться, а черевички просяться.
42. Ти би приніс води. — Ти приніс би води.
43. Тижби замучують. — Черги замучують.
44. Ти си купив пальто? — Ти купив собі пальто?
45. Ти си і не думай про виїзд у місто. — Ти і не думай собі про виїзд у місто.
46. Ти ся не смій без причини. — Ти не смійся без причини.
47. Тутки таке сі робит, що жити ся не хоче. — Тут таке діється, що жити не хочеться.
48. Хто діло робит, а хто гави ловит. — Хто діло робить, а хто гави ловить.
49. Ця трава ся просит до коси. — Ця трава проситься до коси.
50. Чо вилупив баньки? — Чому так видивився?
51. Чо сушиш зуби? — Чому розкрив рот? Чому сміється?
52. Що сі робит на цьому світі? — Що діється на цьому світі?

53. Шукай вітра в полі. — Шукай вітру в полі.
54. Якби-м знала свою біду, то — Коли б знала про свою біду,
би сі не віддала. то не одружувалася б.
55. Я си не ворог: таких вантажів не буду носив. — Я не ворог собі: таких вантажів не носитиму.
56. Я так сі змучила твоєю дитиною! — Я так втомилася твоєю дитиною!
57. Яки-м бігла, то таки-м упала, — Коли бігла то так упала, що
що аж сі перекачала. аж перекотилася.
58. Поїхав на ярмарок і вльот — Поїхав на ярмарок і миттю
розпродав пацята. продав поросята.

ДОДАТОК № 2

Дещо із творів Мелентія Смотрицького

До прийняття чернецтва звався Максимом. Народився близько 1577 року у м. Смотричі. Помер 27 грудня 1633 р. Син письменника і педагога Герасима Смотрицького. Автор «Граматіки словенскія» (1618 р.) — єдиного на той час навчального посібника з мови в Росії, Сербії і на Україні. У 1648 та 1721 роках у Москві праця перекладена на російську мову.

Мелентій Смотрицький мав псевдонім — Теофіль Ортолог.

1. «Тим ся знаком божія церков украшаєт».
(Тим знаком божим церква прикрашується).
 2. «Ім'я твоє святоє нехай ся в нас славить».
(Ім'я твоє нехай у нас славиться).
 3. «Я-м рад, же-м ся повторе вирвав з біди».
(Я радий, що повторно вирвався з біди).
 4. «Жеби-сьте ся на його презрєнне спустили».
(Щоби на його презріння понадіялися).
 5. «Жеби з гори багатства тяжко не упали».
(Щоби з гори багатства тяжко не впали).
 6. «Жеби в розпач не впали в недзи...».
(Щоби в розпач не впали з нужди).
 7. «Яком-м ся я в вас кохав».
(Як я в вас закохався).
 8. «А сам нікди нічого доброго не маєт».
(А сам ніде нічого доброго не маю).
 9. «Хто довго жив, а зле жив, доброго нічого».
(Хто довго жив, а погано жив, доброго нічого).
 10. «Міймо віру божую, пан на все спосібний».
(Маймо віру божу, пан на все здатний).
-

Цитати взято із творів «Епіграма на герб», «Лямент», «Голос до сина».

ЛІТЕРАТУРА:

Українська література XVII ст., видавництво «Наукова думка», Київ, 1987 р.

ДОДАТОК № 3

Із творів невідомих авторів XVIII століття.

1. «А коли не любиш — я си іншу знайду!» (А коли не любиш, я знайду собі іншу):
2. «Приправила би-м си крила, на край світу полетіла» (Прикрипила б собі крила, на край світу полетіла б):
3. «Розтопило ж би ся, як би восковом!» (Розтопилося б, коли б з воску).
4. «Замкну я ся у келію, нікого не пущу» (Замкнувся в келію, нікого не впускаю).
5. «Бо як ми ся не будем любити, побачимся в гробі» (Коли не будемо любитися, побачимося в труні).
6. «Ох, мні жаль великий» (Ох, мені жаль великий).
7. «Жаль серцю моему, жипочи самому» (Жаль серцю моему, живучи самому).
8. «Межи двома львами, сама ся не боїть» (Межи двома левами, сама не боїться).
9. «А я живу на край Дунаю» (А я живу на краю Дунаю).
10. «Коли бись знала, дівчинонько, в серці моєм мислі» (Коли б знала, дівчинонько, в серці моему думки).
11. «Слова божіе мають ся сполнити» (Слова божі мають здійснитися).
12. «Коли я що маю, — родина мні ся знаходить» (Коли я щось маю, — родина в мене знаходиться).
13. «Се брат ваш веселиться». (Це брат ваш веселиться).
14. «А я пойду, милий, пішла так» (А я піду, милий, пішки так).
15. «Білен плаче, другий скаче, третій ся насміває» (Один плаче, другий скаче, третій насміхається).
16. «Взяв би я туя, котра мні мила» (Узяв би я ту, котра мені мила).
17. «Чашо ж так кажеш, щоби ся кохати, коли не судиш нам ся повінчати?» (Павіщо ж так кажеш, щоби кохатися, коли не судилося нам повінчатися?).
18. «От юж і я, панове, що-м ся був забавив». (Ось уже і я, панове, що був загулявся).
19. «Ба чомусь ми ся і черево одуло» (Чомусь мені живіт надувся).
20. «Тес од мене приймайте, а мені колядку давайте». (Те від мене приймайте, а мені гостинця давайте).
21. «А пороса до сокола би ся рівняло» (А пороса до сокола рівнялося би).

22. «Бо трудно ся з богом бити, коли ся не хоче робити». (Бо трудно з богом битися, коли працювати не хочеться).

23. «Без вісті згинула, не знати, де ся діла». (Без вісті пропала, не відомо, де поділася).

24. «Бо вчора ся з медведем строго била» (Бо вчора з медведем серйозно билася).

25. «Іще ми ся здавало, же і того барзо мало». (Ще мені здавалося, що і того надто мало).

26. «А другії кулаками під бік мя штурхають» (А другі кулаками під бік мене штовхають).

27. «Але бо ся і дівчатам личенька запалали» (Але і дівчатам обличчя загоріли).

28. «Я ся сам собі барзо дивую» (Я сам собі дуже дивуюся).

29. «Ліпше би ся було нігди не родити, ніж ми мізерному на сем світі жити». (Краще було б ніколи не родитися, ніж мізерному на цьому світі жити).

30. «Самі ся, виджу, добре шануєте». (Самі, бачу, добре шануетесь).

31. «Слава богу, того ми тепера дождались» (Слава богу, того ми тепер дочекалися).

32. «І сяк, так додибав до столу». (І сяк і так дошкандибав до столу).

33. Мусій-пророк двері, замок й мур пробив рогами». (Мусій-пророк двері, замок і огорожу пробив рогами).

34. «Хоть би, — каже, — і тобі така смерть...». (Хоча би, — каже, — і тобі така смерть).

35. «Киями ся махаємо, за волосся ся торгаємо». (Кийками розмахуємо, за волосся смикаємося).

36. «Куди ся не оберну — всюди мені біда». (Куди не повернуся — всюди мені біда).

37. «Казав мені бакаляр говори «аз», а як же я не вимовив — гоп в лисок раз!». (Казав мені бакаляр говорити «аз», а як я не вимовив — раптом по обличчю раз!).

38. «Ой, просив я ся і молив я ся; ні мені ся випросити, ні ся намолити». (Ой, просився я і молився я, але мені ні випроситися, ні намолитися).

39. «Не обіцяй дати, хоть би мав пропасти». (Не обіцяй дати, хоча би мав загинути).

40. «Може, ти де ся прокрав?». (Може десь прокрався?).

41. «Попада ся усміхнулася». (Попада усміхнулася).

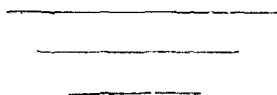
42. «Рече, що піп сміявся, хотів пожартувати». (Говорить, що батюшка сміявся, хотів пожартувати).

43. «Аж ми ся серце од всього радує». (Аж мені серце від усього радіє).

44. «А тепер ся потера збила спантелику». (А тепер ця втрата збила спантелику).

45. «Гаман згубив, пшок набив». (Гаманець загубив, рот набив).

46. «Що вже літ до двадцять, як тут живу з вами». (Уже років до двадцяти, як тут живу з вами).

Цитати взято із творів «Піснь свіцька», «Піснь свіцька світова», «Піснь о страшних літах», «Піснь свіцька, сиротинська», «Бистренькі річеньки», «Піснь світова», «Ах, я нещасний, що маю діяти!», «Ось юж і я, студентик маленький», «Христос воскрес, щаслива година!», «Помагай бог вам, понове міщане», «Великодний сон», «Піснь на корчму», «Ой, як мене моя мати дала до школи», «Вірша про Кирина», «Вакула Чмир», «Отець Негребецький» та ін.

Література: Українська література XVIII ст., видавництво «Наукова думка», Київ, 1983.

СПИСОК

авторів і назви їх творів, з котрих використано
цитати в Словнику

ЗУБАР В. В. — «Вітрова донька», драма-фесрія, видавництво «Радянський письменник», Київ — 1964.

КУШНІР Б. М. — «Світанок стрічаємо в дорозі», видавництво «Молодь», Київ — 1965.

МАГЕРА М. Н. — «Кам'янецькими стежками», повість, Хмельницький обліоліграфвидав — 1989; «Хлопчак», повісті та оповідання, видавництво «Каменяр», Львів — 1990; «Друзі», повість, видавництво «Веселка», Київ — 1987; «Батіжок», повість, Хмельницький обліоліграфвидав, — 1990; «Добра дівчинка», казки, видавництво «Веселка», Київ — 1988.

НЕНЦІНСЬКИЙ А. И. — «Комаргород», історична повість у віршах і прозі, газета «Радянське Поділля», №№ 95—100, травень — 1991.

ОЛІНИК В. Г. — «Скрипка вічності», поезії, Хмельницький обліоліграфвидав, — 1990.

РУДАНСЬКИЙ С. В. — «Слівомозки», гуморески, видання товариства «Грунт», Київ — 1918.

СМОТРИЦЬКИЙ М. Г. — «Лямент», віршований твір, Українська література XVII ст., видавництво «Наукова думка», Київ, — 1987.

СОЧИВЕЦЬ І. И. — «Обіта дядька Тита», гуморески, видавництво «Радянський письменник», Київ — 1965.

СТЕЛЬМАХ М. О. «Гуси-лебеді летять», повість, видавництво «Радянський письменник», Київ — 1964.

ТИЩЕНКО В. І. — «Народ про Кармалюка», збірник фольклорних творів, видавництво Академії наук Української РСР, Київ — 1961.

ЧИВУЛЬСЬКИЙ П. Д. — «Струни», оповідання, Закарпатське книжково-газетне видавництво, Ужгород — 1963; «Гори і люди», оповідання, Державне видавництво художньої літератури, Київ — 1962.

«Народні перлини», українські народні пісні, збірник, Державне видавництво художньої літератури, Київ — 1962.

«Мудрість народна», українські прислів'я та приказки, Державне видавництво художньої літератури, Київ — 1961.

«Українські народні казки», Київ, «Веселка», 1990.

ШАНОВНИЙ ЧИТАЧУ!

Ти перегорнув останню сторінку цікавої праці — «Словника подільських говірок». Не називаючи ще її автора, хочеться сказати, що він, автор подарованої нам розвідки, виконав справді подвижницьку, патріотичну й наукову роботу. По-перше, зібраний чималий пласт діалектної лексики; по-друге, його осмислено, систематизовано та введено, як неоціненний матеріал у нашу мовознавчу науку. Добрим словом згадуватимуть автора «Словника подільських говірок» і вчителі, і вчені, і всі, хто цікавиться історією, розвитком рідної української мови. А розглядати мову лише, як мову літературну, відірвано від її основи — діалектів, річ не зовсім вдячна: перша постала, народилася, сповилася й сьогодні живе та росте тільки завдяки вічним, ніколи не міліючим джерелам — народним говорам, діалектам...

Прийшов час сказати й про нашого винуватця, автора репрезентованої праці. Отже, це — Брилінський Дмитро Михайлович. Педагог, учитель, відмінник народної освіти України, фронтовик, ветеран праці, патріот. Людина. Народився Дмитро Михайлович на Хмельниччині, на Поділлі, про яке наша безсмертна Леся сказала: «Красо України, Подолля!..». За плечима в Д. М. Брилінського — семирічка, робітфак, Ніжинський державний педінститут, війна, праця і праця... І як результат невтомної, наполегливої, допитливої, чесно́ї та копіткої праці — «Словник подільських говірок». Хай же щастить у праці Дмитрові Михайловичу! Дай, Боже, йому здоров'я на мно́гая літа!

Зіновій БИЧКО,

кандидат філологічних наук, доцент, докторант.

Львівський державний університет ім. Івана Франка.

Научное издание.

Брылинский Дмитрий Михайлович.
СЛОВАРЬ ПОДОЛЬСКИХ ГОВОРОВ.

Хмельницкий редакционно-издательский отдел.
На украинском языке.

Редактор Г. І. Фоміна.
Художньо-техн. редактор В. О. Долинняк.
Коректор В. Г. Олійник.
Н/К

Здано на виробництво 30.07.91. Підписано до друку 25.10.91 р.
Формат 80х84/16. Папір пис. Гарнітура новогазет. Вис друк.
Ум друк. арк. 6,7 Ум. фарбовідб. 7 Обл.-вид. арк. 7,5:
Тираж 8000 пр. Вид. № 93-а. Зам. 2849. Ціна 3 крб. 75 коп.
Хмельницький редакційно-видавничий відділ
280013 Хмельницький, Леніна, 17.
Красилівська районна друкарня
281500 Красилів, Леніна, 36.

БРИЛІНСЬКИЙ Д. М.

Б 87.

Словник подільських говірок: Художник В. О. Долиняк, Хмельницький, редакційно-видавничий відділ, 1991 — 116 с.

ISBN 5-7707-1409-03

Словник подільських говірок вміщує понад 3000 найбільш вживаних місцевих діалектів, які є різновидністю загальнонародної мови.

У першій колонці — місцеві говірки і наріччя, у другій — переклад їх на сучасну українську літературну мову.

Вказані приклади вживання того чи іншого слова, дані граматичні форми деяких з них та ін.

Б 4702640000—18
Б 91 без об'явл. ББК 84Ук 7—5.